

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΜΣ ΣΤΗΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ενσωμάτωση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης στην επιχειρηματική στρατηγική. Τα ESG (Environmental – Social – Governance) κριτήρια και η κανονιστική συμμόρφωση των Μεγάλων Ομίλων.

Μίνου Ελένη του Θεοφάνη

Επιβλέπων: Χύτης Ευάγγελος.

Αναπληρωτής καθηγητής

Πρέβεζα, Ιούνιος, 2023

**Integrating sustainable development principles into business strategy. ESG
(Environmental – Social – Governance) criteria and regulatory compliance of Large
Groups**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Πρέβεζα, Ιούνιος 2023

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπων καθηγητής

Χύτης Ευάγγελος

Αναπληρωτής Καθηγητής

2. Μέλος επιτροπής

Περικλής Τάγκας,

Καθηγητής

3. Μέλος επιτροπής

Θωμάς Κιτσαντάς,

Λέκτορας

© Μίνου Ελένη, 2023.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία είναι εκ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Μίνου, Ελένη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους καθηγητές του προγράμματος που μου έδωσαν την ευκαιρία να μαθητεύσω κοντά τους και να αποκτήσω σημαντικές, για την επαγγελματική μου σταδιοδρομία, γνώσεις. Ξεχωριστά και ιδιαίτερα θέλω να ευχαριστήσω τον κύριο Χύτη που πάντα ήταν δίπλα μου σε όλα όσα χρειάστηκα και έγινε ο μέντοράς μου στα θέματα λογιστικής ελεγκτικής αλλά και χρηματοοικονομικών επενδύσεων. Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω τον εργοδότη μου κύριο Χριστόφορο Κοσμά του Μιχαήλ για την υπομονή που έχει επιδείξει όλο το διάστημα που εκπονώ την διατριβή μου και για την επένδυση που κάνει σε νέους ανθρώπους που επιθυμούν να κατακτήσουν την γνώση. Φυσικά, θέλω να ευχαριστήσω το στήριγμα μου που έχει αφιερώσει την ζωή του σε εμάς και τον ελεύθερο χρόνο του στην παρούσα εξειδίκευση, τον Πατέρα μου, που μου χάρισε αυτό το υπέροχο ταξίδι στη γνώση, πάντα πίστευε σε εμένα, και μέσα στο έτος των παραδόσεων μου έμαθε να κυνηγώ τα όνειρά μου και να κατακτώ τους στόχους μου, όσο ψηλά και αν αυτοί πετούν, να αντιμετωπίζω τις προκλήσεις με θάρρος και να βλέπω την κάθε ήττα ως αφετηρία μιας νέας επιτυχίας. Η παρούσα διατριβή είναι αφιερωμένη στους γονείς και στον αδελφό μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι ο προσδιορισμός της διαδικασίας που ακολουθούν και οι δράσεις που υλοποιούν οι μεγάλοι όμιλοι για να επιτύχουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και να αναθεωρήσουν την παραδοσιακή τους επιχειρηματική στρατηγική, ειδικότερα μέσω των κριτηρίων ESG.

Πιο συγκεκριμένα, το Environmental, Social, Governance (ESG) είναι ο τρόπος με τον οποίο αξιολογείται η συνολική επίγνωση των Ομίλων για κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες. Βασίζεται σε ένα σύνολο κριτηρίων για τις δραστηριότητες και τις λειτουργίες μιας εταιρείας που εξετάζουν οι επενδυτές για τον έλεγχο πιθανών επενδυτικών ενεργειών. Χρησιμοποιώντας τον όρο «ESG», αναφέρεται κανείς σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά και εταιρικά θέματα που μπορούν να επηρεάσουν την ικανότητα μιας εταιρείας να δημιουργεί αξία μακροπρόθεσμα.

Για την υλοποίηση της εν λόγω εργασίας, πραγματοποιήθηκε συλλογή από επιστημονικές έρευνες και άρθρα της διεθνούς βιβλιογραφίας, και εξετάστηκαν τα επιστημονικά πορίσματα, τα χρησιμότερα εκ των οποίων καταγράφηκαν συστηματικά και ταξινομήθηκαν. Στη συνέχεια, τα στοιχεία που κρίθηκαν ιδιαίτερης σημασίας εφαρμόστηκαν στην εξέταση των πέντε μεγαλύτερων χρηματιστηριακά ελληνικών ομίλων, ήτοι των Motor Oil, ΕΛ.ΠΕ., ΔΕΗ, ΟΤΕ και VIOHALKO.

Το επιχείρημα του «κοινωνικού προϊόντος», όπως αυτό αναλύεται στην εργασία, παρουσιάζει αλληλουχία με την «οργανωτική προέλευση» (όπως: χώρα προέλευσης, ιδρυτές, αρχική αποστολή και πελάτες) και πώς τα κριτήρια ESG έχουν διαφορετικές μεθοδολογίες, μετρήσεις και αποτελέσματα σε κάθε χώρα λόγω αυτών των προελεύσεων αλλά και σε κάθε έναν από τους 5 μεγάλους ελληνικούς ομίλους της παρούσας έρευνας.

Λέξεις-κλειδιά: ESG, Περιβάλλον, Κοινωνία, Βιωσιμότητα, Εταιρική Διακυβέρνηση, Δείκτες Αειφορίας, Κοινωνικός αντίκτυπος.

ABSTRACT

The aim of the present study is to identify the process that large groups follow and the actions they implement in order to achieve sustainable growth and to revise their traditional business strategy, in particular through the ESG criteria.

In detail, Environmental, Social, Governance (ESG) is the way in which Groups' overall awareness of social and environmental factors is being assessed. It is based on a set of criteria for the activities and functions of a company that investors review to test potential investment actions. By using the term "ESG", one refers to environmental, social, and corporate issues that can affect a company's ability to create value in the long term.

In order the present study to be fulfilled, a collection of scientific research and articles of the international literature was carried out, and the scientific findings were examined, the most useful of which were systematically recorded and classified. Subsequently, the elements considered of major importance were applied to the examination of the five largest listed Greek Groups, namely Motor Oil, EL.PE., DEI, OTE and VIOHALKO.

The argument of the “Social aspect”, as it is analysed in the study, presents a sequence with the “organizational origin” (such as: country of origin, founders, initial mission and customers of the company) and how ESG criteria have different methodologies, metrics and results in each country due to these origins and in each of the 5 major Greek groups of the present study.

Keywords: ESG, Environment, Society, Sustainability, Corporate Governance, Sustainable Indicators, Social impact.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<i>ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....</i>	<i>1</i>
<i> Προσδιορισμός προβλήματος.....</i>	<i>1</i>
<i> Προσέγγιση και λύση από διεθνή σκοπιά.....</i>	<i>2</i>
<i> Σκοπός εργασίας.....</i>	<i>2</i>
<i> Περιορισμοί έρευνας.....</i>	<i>3</i>
<i> Μεθοδολογία έρευνας.....</i>	<i>3</i>
<i> Το βασικό συμπέρασμα.....</i>	<i>4</i>
<i> Δομή της εργασίας.....</i>	<i>4</i>
<i>ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....</i>	<i>6</i>
<i>1. Βιώσιμη Οικονομία και Εταιρική Βιωσιμότητα.....</i>	<i>6</i>
<i> 1.1 Η ιστορική εξέλιξη.....</i>	<i>6</i>
<i> 1.1.1 Corporate Social Responsibility (CSR) και ESG.....</i>	<i>6</i>
<i> 1.1.1.1 Οι εταιρείες πρωτοπόρες σε θέματα ESG.....</i>	<i>7</i>
<i> 1.1.2 Η ανάληψη σχετικών πρωτοβουλιών.....</i>	<i>8</i>
<i> 1.2 Η ΕΚΕ και τα ESG κριτήρια σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.....</i>	<i>10</i>
<i> 1.2.1 Η πορεία για τον εκμηδενισμό των εκπομπών άνθρακα.....</i>	<i>15</i>
<i> 1.2.2 Η εφαρμογή και η εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (Green Deal).....</i>	<i>16</i>
<i> 1.2.3 Η αποφυγή του «Πράσινου Ξεπλύματος» Δραστηριοτήτων (Greenwashing).....</i>	<i>17</i>
<i> 1.2.4 Η ποιοτική διάσταση των ESG δεδομένων στις εκθέσεις Βιώσιμης Ανάπτυξης.....</i>	<i>17</i>
<i> 1.2.5 Η σύνδεση της Κυκλικής Οικονομίας και ESG στόχων.....</i>	<i>18</i>
<i> 1.2.6 Το επενδυτικό ενδιαφέρον για την κοινωνική διάσταση του ESG.....</i>	<i>19</i>
<i> 1.2.7 ESG επενδύσεις και στελέχωση των ομίλων με εξειδικευμένο προσωπικό.....</i>	<i>19</i>
<i> 1.2.8 Διεθνής αύξηση στις επενδύσεις ESG, και το Ελληνικό Χρηματιστήριο (XAA).....</i>	<i>20</i>
<i> 1.2.9 Αύξηση των πράσινων επενδύσεων παγκοσμίως και η προσαρμογή της Ελλάδας.....</i>	<i>23</i>

1.2.10	Δείκτες Βιωσιμότητας και το Χρηματιστήριο Αθηνών.....	24
1.3	Η πορεία της Ελλάδας στα ESG κριτήρια	25
1.3.1	Ο ρόλος της εταιρικής διακυβέρνησης	26
2	Εννοιολογικό και Θεσμικό Πλαίσιο για τα ESG	27
	Η ιστορική εξέλιξη του ESG.....	27
	Τι είναι το ESG.....	28
	Οι λειτουργικοί παράγοντες του ESG.....	29
	Η λειτουργία των ESG μέσα από διάφορους άξονες	29
2.3.1.1	Η έννοια της Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης.....	29
2.3.1.1.α	Το θέμα της κλιματικής κρίσης.....	31
2.3.1.1.β	Η λειτουργία της βιοποικιλότητας.....	32
2.3.1.1.γ	Ο φυσικός πόρος του νερού	33
2.3.1.1.δ	Η πρόκληση του προβλήματος της τρύπας του όζοντος	34
2.3.1.1.ε	Η πυρηνική απειλή.....	35
2.3.1.1.στ	Η καταστροφή και η υποβάθμιση της ποιότητας του εδάφους.....	35
2.3.1.1.ζ	Το θέμα της βιωσιμότητας.....	36
2.3.1.2	Η έννοια της κοινωνικής διακυβέρνησης.....	36
2.3.1.2.α	Ο παράγοντας των ανθρώπινων δικαιωμάτων.....	36
2.3.1.2.β	Η διαφορετικότητα ως έννοια	37
2.3.1.2.γ	Η σημασία της προστασίας των καταναλωτών	38
2.3.1.2.δ	Η ανησυχία για την ευημερία των ζώων	39
2.3.1.3	Το πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης	39
2.3.1.3.α	Η σύνθεση που αποτελεί το Management	40
2.3.1.3.β	Η διάρθρωση των εργασιακών σχέσεων	40

2.3.1.3.γ	Ο προσδιορισμός των αμοιβών των υψηλόβαθμων στελεχών	41
2.3.1.3.δ	Η αμοιβή των εργαζομένων προσδιορισμένη μέσα από δίκαια κριτήρια.....	41
3	ESG Κριτήρια και Βαθμολογία.....	43
3.1	Η σημασία του υπολογισμού των κριτηρίων ESG	43
3.2	Κριτήρια ESG και επενδύσεις	46
3.3	Η σχέση των ESG κριτηρίων με τις οικονομικές επιδόσεις των ομίλων	47
3.4	Η συσχέτιση των ESG κριτηρίων με τον υπολογισμό των κινδύνων.....	50
3.5	Το πλαίσιο προσδιορισμού των ESG κριτηρίων μέσα από το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.....	52
3.6	Τα ESG στην πράξη.....	58
3.6.1	Οι τάσεις και τα δρώμενα στην παγκόσμια αγορά.....	58
3.6.2	Η εφαρμογή των ESG στην Ελλάδα.....	61
4	ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	63
4.1	Η δομή της έρευνας	63
4.2	Διαδικασία δειγματοληψίας	65
4.3	Συγκριτική ανάλυση και επεξεργασία δεδομένων.....	65
4.4	Βιώσιμη Ανάπτυξη και ESG κριτήρια στους μεγαλύτερους ομίλους στον ελληνικό χώρο ..	66
4.5	Η ανάλυση των δράσεων ESG των ομίλων.....	67
4.6	Η εφαρμογή των αρχών της Βιώσιμης Ανάπτυξης και των ESG κριτηρίων από τους πέντε μεγαλύτερους ομίλους	67
	ΑΝΑΛΥΣΗ & ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	68
5	Έρευνα – Οι Εκθέσεις Βιωσιμότητας και ESG Ομίλων του ΧΑΑ	68
5.1	ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ (ΕΛΛΑΣ) Α.Ε. ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ	68
5.2	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ Α.Ε. ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ	78
5.3	ΝΙΟΧΑΛΚΟ ΑΕ ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ.....	82
5.4	ΔΕΗ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ Α.Ε.....	88
5.5	ΟΤΕ – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.	92
5.6	Σύγκριση όλων των εφαρμογών των ESG κριτηρίων ανάμεσα στους μεγάλους ομίλους της Ελλάδας	98

<i>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ</i>	100
<i>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ</i>	104
<i>ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ</i>	109

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

<i>Πίνακας 3.1: Κατηγοριοποίηση Δεικτών ESG</i>	53
<i>Πίνακας 3.2: Δομή Δεικτών ESG</i>	55
<i>Πίνακας 3.3: Βασικοί Δείκτες ESG</i>	55
<i>Πίνακας 3.4: Προηγμένοι Δείκτες ESG</i>	56
<i>Πίνακας 3.5: Κλαδικοί Δείκτες ESG</i>	57
<i>Πίνακας 3.6: Ύψος λιανικών πωλήσεων από βιώσιμες-ηθικές επενδύσεις, διεθνώς 2010-2020</i>	58
<i>Πίνακας 3.7: Λόγοι εφαρμογής του ESG</i>	59
<i>Πίνακας 3.8: Λήψη αποφάσεων ESG</i>	60
<i>Πίνακας 3.9: Ποσοστά εφαρμογής αξόνων ESG</i>	60
<i>Πίνακας 3.10: Δείκτες ESG και το ποσοστό χρησιμότητάς τους</i>	61

<i>Πίνακας 3.11: Πορεία των τιμών του δείκτη ESG του ΧΑΑ σε διάστημα ενός έτους 04/2022-04/2023</i>	<i>63</i>
<i>Πίνακας 5.1 Στοιχεία Ομίλου ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ (ΕΛΛΑΣ) Α.Ε. για τα ποσοστά συμμόρφωσης με την ταξινόμια ΕΕ για το έτος 2022</i>	<i>70</i>
<i>Πίνακας 5.2 Πίνακας δεικτών ESG ομίλου Motor Oil</i>	<i>75</i>
<i>Πίνακας 5.3 Η Συσχέτιση ανάμεσα στις Αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου με τους ΣΒΑ και τους Δείκτες GRI για τον Όμιλο Motor Oil στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εργασίας, του περιβάλλοντος και της διαφθοράς για το 2022</i>	<i>78</i>
<i>Πίνακας 5.4 Στοιχεία Ομίλου ΕΛΠΕ (ΕΛΛΑΣ) Α.Ε. για τα ποσοστά συμμόρφωσης με την ταξινόμια ΕΕ για το έτος 2022</i>	<i>80</i>
<i>Πίνακας 5.5: Η συνοπτική συσχέτιση των Αρχών Οικουμενικού Συμφώνου με τους ΣΒΑ για τον Όμιλο από το 2019 και ύστερα</i>	<i>82</i>
<i>Πίνακας 5.6: Διπλή αξιολόγηση σημαντικότητας που συσχετίζεται με μη χρηματοοικονομικές μετρήσεις από το πλαίσιο αναφοράς των ΣΒΑ και το ESRS του CSRD</i>	<i>84</i>
<i>Πίνακας 5.7: Ποσοστό του κύκλου εργασιών του 2022 από προϊόντα ή υπηρεσίες εταιρειών Viohalco που σχετίζονται με οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με την Ταξινόμια</i>	<i>85</i>
<i>Πίνακας 5.8: Ποσοστό του κύκλου εργασιών του 2022 από προϊόντα ή υπηρεσίες εταιρειών της ΔΕΗ που σχετίζονται με οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με την Ταξινόμια</i>	<i>89</i>
<i>Πίνακας 5.9: Ποσοστό του κύκλου εργασιών του 2022 από προϊόντα ή υπηρεσίες εταιρειών του ΟΤΕ που σχετίζονται με οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με την Ταξινόμια</i>	<i>94</i>

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Προσδιορισμός προβλήματος

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, η ανάγκη για μη χρηματοοικονομικές πληροφορίες έχει αυξηθεί για να καθοδηγήσει τους ομίλους στην επενδυτική τους δραστηριότητα. Η δεκαετία ορόσημο ήταν το 1960, όταν τέτοιες μη λογιστικές πληροφορίες άρχισαν να χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη κοινωνικά υπεύθυνων επενδυτικών στρατηγικών (SRI). Αξιοσημείωτος στόχος των ομίλων είναι να διαβλέπουν την ύπαρξη αξίας και κέρδους ανεξάρτητα από το οικονομικό αποτέλεσμα αποτιμημένο σε χρηματικούς όρους, πρακτική που έρχεται σε αντίθεση και αναθεωρεί τις παραδοσιακές πρακτικές των ομίλων, που παλαιότερα υποστήριζαν ως μοναδικές τους υποχρεώσεις, αυτές που ήταν άμεσα συνυφασμένες με το αντικείμενο δραστηριότητάς τους (Whetman, 2017). Επιπροσθέτως, η βιωσιμότητα είναι ο σύγχρονος στόχος διεθνών και εθνικών οργανισμών ενώ τα βέλη που έχουν τοποθετήσει στη φαρέτρα τους είναι οι κανονισμοί και όλες οι διαδικασίες που συντελούν στον έλεγχο σε επιχειρησιακό επίπεδο.

Όσον αφορά τα ζητήματα περιβαλλοντικής, κοινωνικής και εταιρικής διακυβέρνησης, τα θέματα ESG αποτελούν στοιχεία χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και βιώσιμης ανάπτυξης. Χρησιμοποιούνται ως δομικά στοιχεία, για την στάθμιση εταιρικών αποφάσεων μεσοπρόθεσμα έως μακροπρόθεσμα. Θέματα που αναφέρουν λογιστικές πληροφορίες, όπως κυβερνητικές υπηρεσίες, τράπεζες, επενδυτές κ.λπ., εστιάζουν όλο και περισσότερο στην αναφορά ESG, αλλά και σε συγκρίσιμους, αξιόπιστους και σαφείς σχετικούς κινδύνους. Πιο λεπτομερώς, τα τελευταία χρόνια, όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη της επιχειρηματικής κοινότητας συνειδητοποιούν ολοένα και περισσότερο την οικονομική αξία προτύπων που βασίζονται σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά κριτήρια και κριτήρια διακυβέρνησης (ESG) για την αποφυγή των σχετικών κινδύνων. Αυτό υποστηρίζεται από ολοένα και περισσότερα στοιχεία για τη σχέση μεταξύ ESG και οικονομικής απόδοσης. Οι περιβαλλοντικές παράμετροι της κοινωνικής ευθύνης διακρίνουν την προσφορά των ανθρώπων, των ομίλων και των κυβερνήσεων στη δημιουργία και στην εφαρμογή «πράσινων» προϊόντων και υπηρεσιών. Υπάρχει πλήθος τρόπων για να καταστεί εφικτή η πράσινη υιοθέτηση και προτυποποιημένες ενέργειες που μπορεί να είναι υψηλότερης αξίας σε σχέση με άλλες, ανάλογα με τον όμιλο, την ευαισθησία της αγοράς ή την περιοχή (Raimo et al., 2021). Η ακόλουθη θεωρία θα σκιαγραφήσει τη βάση του πυλώνα του περιβάλλοντος και τα θέματα

του για την περαιτέρω κατανόηση των μέτρων για την επίτευξη υψηλής περιβαλλοντικής βαθμολογίας.

Προσέγγιση και λύση από διεθνή σκοπιά

Οι μεγάλοι όμιλοι σε όλη την υφήλιο διαβλέποντας το περιβάλλον και την κοινωνία να χρειάζεται την προάσπισή τους προχώρησαν στη λήψη επιχειρησιακών μέτρων. Προσέγγισαν το ζήτημα που ανέκυψε μέσα από τη χάραξη της στρατηγικής τους, ιδιαίτερα μέσα από την εφαρμογή διαδικασιών που πληρούν την βιώσιμη ανάπτυξη. Η διαδικασία αυτή είναι πηγή αξιολόγησης της λειτουργίας του οργανισμού από τους ιδρυτές, τους ελεγκτές και τους επενδυτές. Προκειμένου να μπορέσει να υπάρξει βιώσιμη ανάπτυξη διεθνώς απαιτείται συμπίεση με το νομικό πλαίσιο. Επίσης η διακυβέρνηση πρέπει να καθορίσει το βιώσιμο πλαίσιο από όπου θα προκύψουν οι αποφάσεις ρύθμισης της επιχειρησιακής λειτουργίας. Διεθνώς, διαφαίνεται ότι οι οργανισμοί που δεν ακολουθούν την στρατηγική αυτή αντιμετωπίζουν προβλήματα υποβάθμισης της οικονομικής τους αξίας καθώς και μακροχρόνια μειωμένη κερδοφορία. Κατά τον τρόπο αυτό διαμορφώθηκε η πολιτική της βιώσιμης ανάπτυξης που θα υλοποιείται με πανομοιότυπο τρόπο για όλες τις επιχειρησιακές οντότητες παγκοσμίως. Η οπτική που αφουγκράζεται η ερευνητική κοινότητα σε παγκόσμιο επίπεδο απεικονίζει ότι η βιωσιμότητα αξίζει την υπακοή όλων και δεν επιτρέπει μερική ή προαιρετική συμμόρφωση (Ofori-Parku & Koomson, 2023).

Σκοπός εργασίας

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι ο προσδιορισμός της διαδικασίας που υλοποιούν οι μεγάλοι όμιλοι για να επιτύχουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και να αναθεωρήσουν την παραδοσιακή τους επιχειρηματική στρατηγική. Επιπλέον, η έρευνα αποσκοπεί στο να διαλευκάνει τον βαθμό συμμόρφωσης των μεγαλύτερων ομίλων της Ελλάδας και το κατά πόσο λειτουργούν ποσοτικά σύμφωνα με την κανονιστική γραμμή των κριτηρίων ESG και το κατά πόσο επιδεικνύουν πρόοδο στην πραγματοποίηση δαπανών που συμμορφώνονται με το κανονιστικό πλαίσιο. Παρουσιάζονται αναλυτικά οι περιπτώσεις των ομίλων Motor Oil, ΕΛ.ΠΕ., ΔΕΗ, ΟΤΕ και BIOHALKO, παραδοσιακών βαρέων και ρυπογόνων βιομηχανιών της Ελλάδος. Τα αποτελέσματα αντλήθηκαν από στοιχεία της προηγούμενης χρήσης και πληροφορίες που αναρτήθηκαν στο σύντομο παρελθόν.

Περιορισμοί έρευνας

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ως μείζων περιορισμός στην παρούσα έρευνα το γεγονός, τα ESG δεν παρουσιάζουν σταθερή δομή εάν εξαιρεθεί ο συνδυασμός τριών σημαντικών μη χρηματοοικονομικών μεγεθών που συνδέονται σε μία πλατφόρμα πληροφοριών. Από τη φύση τους οι επαγγελματίες ESG έχουν σημαντικές διαφορές στην ερμηνεία και τη χρήση των πληροφοριών ESG. Δεν υπάρχει καθολικά αποδεκτός ορισμός των μετρήσεων ESG και κάθε επαγγελματίας στον τομέα του έχει αναπτύξει τη δική του προσέγγιση για τη μέτρηση ESG καθώς και το δικό του σύνολο μετρήσεων. Επίσης, τα αποτελέσματα μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με τις μετρήσεις και τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται (Clement & Robinot, 2023). Ουσιαστικά αποτελούν ένα σύνθετο δίκτυο δεικτών ESG, πηγών δεδομένων και βαθμολογιών που απαιτούν το σωστό χρονικό πλαίσιο για την ερμηνεία, την ανάπτυξη κατάλληλων διαδικασιών και τη χρήση τους για ανάλυση και επενδυτικές αποφάσεις που καθορίζουν την εταιρική κερδοφορία.

Μεθοδολογία έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη με σκοπό να διαπιστώσει το πως εξελίσσεται η βιώσιμη ανάπτυξη τόσο την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και παγκοσμίως. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην Ελλάδα και εξετάστηκε ένα δείγμα απαρτιζόμενο από πέντε μεγάλους εισηγμένους ελληνικούς ομίλους. Το υλικό που αποτέλεσε τον ιστό της έρευνας ανευρέθηκε μέσα από το Google. Συγκεκριμένα ο όρος ESG βρίσκεται σε 513.000.000 λήμματα, των οποίων ο όγκος χρειάζεται μεγαλύτερη επεξεργασία. Η επεξεργασία αυτή έγινε μέσα στην μηχανή αναζήτησης του Google Scholar από όπου βρέθηκαν οι βιβλιογραφικές πηγές. Αξιολογήσιμες περισσότερο ήταν οι πηγές από τα site του επιστημονικού περιοδικού Sustainability και του περιοδικού Elsevier από όπου αντλήθηκαν και τα περισσότερα επιστημονικά άρθρα. Η πορεία που ακολουθήθηκε στηρίζεται στην εξέταση της διεθνούς βιβλιογραφίας. Συλλέχθηκαν επιστημονικές έρευνες και άρθρα, εξετάστηκαν τα επιστημονικά πορίσματα, τα χρησιμότερα των οποίων ταξινομήθηκαν και καταγράφηκαν. Στην συνέχεια, τα στοιχεία που κρίθηκαν κυριότερης σημασίας εφαρμόστηκαν στην εξέταση της συμπεριφοράς και των δράσεων ESG των πέντε μεγαλύτερων ελληνικών εισηγμένων Ομίλων. Η διαδικασία αυτή προσδιόρισε με ποιοτικό τρόπο την εφαρμογή των βιώσιμων κριτηρίων και τη συμμόρφωση των μεγάλων ομίλων. Η εμπειρική έρευνα έγινε με σκοπό να εστιάσει στην Ελλάδα, για το σκοπό αυτό διαλέχθηκαν ελληνικοί όμιλοι οποίοι παραδοσιακά ανήκαν στις βαριές αλλά και στις ρυπογόνες βιομηχανίες της χώρας.

Παρουσιάζουν μεγάλο κύκλο εργασιών πράγμα που τις καθιστά υπερμεγέθους ενώ ταυτόχρονα έχουν διαμορφώσει ένα προφίλ που είναι φιλικό και εναρμονισμένο με τις επιχειρηματικές εξελίξεις. Η συγκεκριμένη κατάσταση εγείρει το ενδιαφέρον του να μελετηθεί κατά πόσο το ενδιαφέρον αυτό είναι ουσιαστικό και πως αποτιμάται σε υλικούς πόρους. Οι παράγοντες αυτοί ήταν και τα θεμέλια που συντέλεσαν στο να διεξαχθεί η παρούσα έρευνα. Ο συνδυασμός των ποιοτικών χαρακτηριστικών με τα λογιστικά μεγέθη, λειτουργεί καταλυτικά στο ζήτημα αξιοπιστίας του βαθμού συμμόρφωσης στα θέματα εταιρικής βιωσιμότητας. *Η σύζευξη των δύο αυτών παραγόντων οδήγησε και στο συμπέρασμα ότι ποιοτικά υπάρχει συμμόρφωση στην οποία ποσοτικά δεν καταβάλλονται αρκετοί χρηματικοί πόροι.*

Το βασικό συμπέρασμα

Για να διεξαχθεί ορθά μια ανάλυση, οι χρήστες πρέπει να έχουν σωστή κατανόηση των αποφάσεων και των πιθανών συνεπειών τους. Υποστηρίζεται, ότι το «κοινωνικό προϊόν» των επαγγελματιών του ESG κατέχει καθοριστική σημασία στην κατασκευή των εννοιών του ESG. Το επιχείρημα της «κοινωνικής χροιάς» παρουσιάζει αλληλουχία με την «οργανωτική προέλευση» (όπως χώρα προέλευσης, ιδρυτές, αρχική αποστολή και πελάτες) και πώς τα μέτρα ESG έχουν διαφορετικές μεθοδολογίες, μετρήσεις και αποτελέσματα σε κάθε χώρα λόγω αυτών των προελεύσεων (Arvidsson & Dumay, 2021).

Δομή της εργασίας

Στην παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζεται η θεματολογία των ESG, τι τα συνιστά και πώς μπορούν να τεθούν σε αποτελεσματική λειτουργία μέσα σε έναν όμιλο. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης και ολόκληρος ο ιστός που συνθέτει τη βιώσιμη επιχειρησιακή λειτουργία θα υποστεί ενδελεχή έρευνα ενώ θα πραγματοποιηθεί εμβάθυνση στην ανάγκη για μη χρηματοοικονομική γνωστοποίηση (Non-financial Reporting). Επίσης, θα εξεταστούν οι αλλαγές που επιφέρει η νέα οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όλα τα προαναφερθέντα αναλύονται στα τρία κεφάλαια που απαρτίζουν την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. Τέταρτο κεφάλαιο αποτελεί η παρουσίαση της μεθοδολογίας έρευνας και του πλαισίου στο οποίο εντάχθηκε η εργασία, ενώ πέμπτο κεφάλαιο αποτελεί η ανάλυση η αξιολόγηση και η συζήτηση των δεδομένων που συλλέχθηκαν κατά τη μελέτη των Εκθέσεων Βιωσιμότητας των πέντε μεγάλων ελληνικών Ομίλων, ήτοι των Motor Oil,

ΕΛ.ΠΕ., ΔΕΗ, ΟΤΕ και VIOHALKO, οι οποίοι αναλύουν την επιχειρησιακή λειτουργία υπό την συμμόρφωση με πρότυπα ESG στην ελληνική επικράτεια. Στόχος της μελέτης ήταν να κατανοηθεί εάν η ενσωμάτωση αυτών των προτύπων σε χώρους παραγωγής δύναται να αποτελέσει παράγοντα ανάπτυξης για τους ομίλους αλλά και την ευρύτερη κοινωνία. Τελευταίο κεφάλαιο είναι αυτό των συμπερασμάτων και των προτάσεων για περαιτέρω έρευνα.

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

1. Βιώσιμη Οικονομία και Εταιρική Βιωσιμότητα

1.1 Η ιστορική εξέλιξη

Από όταν σηματοδοτήθηκε η αρχή της βιομηχανικής επανάστασης και έως ότου τελείωσε ο 20ος αιώνας, η διακυβέρνηση των εταιρειών αλλά και οι κυβερνήσεις δεν είχαν μπορέσει να καταλάβουν το λόγο που πρέπει να προστατεύεται το περιβάλλον και δεν είχαν επιδείξει την προσοχή που θα έπρεπε αναφορικά με τα ζητήματα αειφορίας και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας (Ofori-Parku & Koomson, 2023). Όταν πλέον ο κίνδυνος που ενείχε η περιβαλλοντική καταστροφή, η μόλυνση, και η άνευ ορίου σπατάλη των πόρων του περιβάλλοντος ήταν ορατός και τεκμηριωμένος, τότε έγινε αντιληπτή αυτή η αναγκαιότητα. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε η πράσινη οικονομία αλλά η βιώσιμη ανάπτυξη. Οι κοινωνικοοικονομικές ζυμώσεις που έλαβαν χώρα στον ίδιο αιώνα ώθησαν το εργατικό δυναμικό σε ανακατατάξεις που ως αποτέλεσμα είχαν την διεκδίκηση και παράλληλα την κατοχύρωση μιας σειράς εργατικών δικαιωμάτων και διεκδικήσεων, τα οποία κατά τους προηγούμενους αιώνες δεν υπήρχαν ούτε ως αντίληψη (Ofori-Parku & Koomson, 2023).

Στον ευρύτερο χώρο των μεγάλων ομίλων και των εταιρειών τα γεγονότα αυτά δημιούργησαν την αναγκαιότητα να εισαχθούν νέες μέθοδοι παραγωγής φιλικότερες προς το περιβάλλον και την κοινωνία. Ειδικότερα μπορεί κανείς να πει ότι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις και η κοινωνική κρίση αποτελούν παράγοντες που ωθούν τους επενδυτές να χρηματοδοτούν συμμορφωμένους κατά τα πρότυπα και υπευθύνους ομίλους. Με συνέπεια να πρέπει να κατασκευαστούν δείκτες που θα διασαφηνίζουν το ποσοστό της αξιοπιστίας ενός ομίλου. Πρώτος στον στίβο των δεικτών ήταν ο CSR (*Corporate Social Responsibility*) που σήμερα έδωσε τη θέση του στον ESG (Anderson, 2023).

1.1.1 Corporate Social Responsibility (CSR) και ESG

Το CSR ήταν το πρώτο υπόδειγμα το οποίο πλαισίωσε την κοινωνική ευθύνη των εταιρειών στο δεύτερο μέρος έως και το τέλος του 20^{ου} αιώνα. Θεωρητικά προσεγγίζεται ως δέσμευση με στόχο την αύξηση της κοινωνικής ευημερίας που θα προέρχεται από συγκεκριμένες επιχειρηματικές πρακτικές και από την συνεισφορά πόρων των ομίλων. Με βάση αυτού του

είδους τις CSR πρακτικές οι όμιλοι έχουν την ευνοϊκή μεταχείριση όλων των ενδιαφερόμενων μερών καθώς μακροπρόθεσμα έχουν τη δυνατότητα να δομήσουν την εικόνα της ταυτότητάς τους με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχυθούν οι σχέσεις των ομίλων ανάμεσα σε όλους τους stakeholders. Η προσέγγιση αυτή όμως μεταβλήθηκε με το πέρασμα του χρόνου (Anderson, 2023).

Κυρίαρχο μέλημα των επενδυτών έγινε η αειφορία καθώς είχε γίνει αντιληπτή η ανησυχία που ωθούσε τους επενδυτές να εφαρμόσουν τους παράγοντες του ESG στη διάρθρωση του χαρτοφυλακίου, τους κινδύνους σε πεδία όπως το περιβάλλον με έμφαση στην κλιματική αλλαγή, την κοινωνία με ανθρωποκεντρική προσέγγιση πάνω στα ανθρώπινα δικαιώματα και εταιρικής διακυβέρνησης το πως τίθεται η στρατηγική εντός των μεγάλων ομίλων (Anderson, 2023). Η σημασία των κινδύνων αυτών αποτυπώνεται όταν εξετάζεται η επενδυτική απόδοση σε βάθος χρόνου, όπου ένας επενδυτής μπορεί να χάσει κεφάλαια.

Το τελευταίο χρονικό διάστημα τα ESG αλλά και τα CSR βρίσκουν κοινό χώρο ύπαρξης· επίσης, μπορεί κανείς να εισηγηθεί ότι μεταξύ τους μοιάζουν για αυτό άλλωστε λαμβάνουν αντιμετώπιση ως ισοδύναμα τόσο από τους επενδυτές όσο και από την ακαδημαϊκή κοινότητα, ωστόσο έχουν συγκεκριμένες ριζικές διαφορές. Ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο προσεγγίζουν την εταιρική διακυβέρνηση παρουσιάζει σημαντικές διαφορές καθώς η CSR εντοπίζει το ορθό πλαίσιο λειτουργίας για έναν όμιλο. Σύμφωνα με αυτό η ηθική επιλογή δεν θα προξενήσει θετική μεταβολή επί των χρηματοοικονομικών επιδόσεων, βέβαια οι επενδυτές πιστεύουν για έναν όμιλο πως οι ηθικές πρακτικές θα επιφέρουν μακροπρόθεσμα αυξητικά αποτελέσματα (Anderson, 2023).

Τα ESG αντιθέτως προσεγγίζουν την ανάπτυξη ενός ομίλου μέσα από την χρηματοοικονομική απόδοση και το ρίσκο, αυτό σημαίνει ότι η υιοθέτηση των προτύπων ESG κατά την πραγματοποίηση επενδύσεων είναι καθοριστική καθώς ενισχύει τις αποδόσεις στη μακροχρόνια περίοδο, αλλά και δρα ανασταλτικά ως προς το ρίσκο που πηγάζει από αυτού του είδους τους παράγοντες.

1.1.1.1 Οι εταιρείες πρωτοπόρες σε θέματα ESG

Το GISR (*Global Initiative for Sustainability Ratings*) αναφέρει ότι επί των ημερών μας συνολικά παραπάνω από 100 οργανισμοί σε παγκόσμια βάση δραστηριοποιούνται στη συλλογή δεδομένων, στην ανάλυσή τους, βαθμολογούν αλλά και κατατάσσουν οργανισμούς

με βασικό κριτήριο το πως αποδίδουν σύμφωνα με τους δείκτες ESG. Όταν πρωτοεισήχθηκε στις Κεφαλαιαγορές η δέσμευση για το περιβάλλον, εμφανίστηκαν οι οργανισμοί αυτοί που θα είχαν εποπτικό ρόλο, γύρω στο 1970 (Eccles & Strohle, 2018).

Αξιοσημείωτος ήταν ο ρόλος των ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων) αρμοδιότητα των οποίων ήταν η ενημέρωση του συνόλου των επενδυτών αναφορικά με το ότι συγκεκριμένοι όμιλοι ή εταιρείες που υπάγονταν σε έναν όμιλο είχαν λάβει δράση σε αμφιλεγόμενα ζητήματα, τα οποία βοηθούσαν τη δημιουργία των πυρηνικών όπλων ή και την διατήρηση του Απαρτχάιντ στην Νότια Αφρική.

Ολοένα και μεγαλύτερο πλήθος ομίλων, εταιρειών, αλλά και κυρίως τραπεζών, άρχισε να ενδιαφέρεται και να εφαρμόζει τα πρότυπα του ESG. Πρώτη στο στίβο της εφαρμογής βγήκε το 1986 η Morgan Stanley η οποία συνεργάστηκε στενά με την Capital International με το σύμπλεγμα δεικτών MSCI (*Morgan Stanley Capital International indexes*) να αποτελεί το δημιουργήμα της συνεργασίας τους. Αυτό την οδήγησε να είναι από τα πρώτα κυρίως χρόνια μια ηγέτιδα δύναμη στο χώρο της παροχής δεικτών (Eccles & Strohle, 2018). Στην αγορά, μάλιστα, φαίνεται να έχει τεράστια μερίδια με βάση την δραστηριότητά της. Συγκεκριμένα ένα ποσοστό μεγαλύτερο από το 90% από τα διεθνή περιουσιακά στοιχεία στην Αμερική αλλά και την Ασία, όπως επίσης και τα 2/3 των χρηματικών κονδυλίων που βρίσκονται στην Ευρώπη, αξιολογούνται με βάσει τους δείκτες της. Η MSCI κατασκεύασε τον πρώτο δείκτη για τα ESG το 1990, ενώ τέθηκε σε εφαρμογή με στόχο να βαθμολογεί εταιρείες σύμφωνα με ένα σύνολο κινδύνων ESG που αντιμετώπιζαν. Πρώτος στο βάθρο των δεικτών που καταμετρά τα αποτελέσματα του ESG είναι ο MSCI ESG rating, του οποίου ο σχεδιασμός βοηθά στην καταμέτρηση της ανθεκτικότητας ενός ομίλου σε βάθος χρόνου, σε σχέση με κινδύνους οι οποίοι αναφέρονται στο περιβάλλον, την κοινωνία, αλλά και την εταιρική διακυβέρνηση. Στο σύνολο δραστηριοποιείται χρησιμοποιώντας περισσότερους από 700 δείκτες που χρησιμοποιούνται για την ανάλυση αλλά και τη βαθμολογία ιδίων κεφαλαίων και σταθερού εισοδήματος (Eccles & Strohle, 2018).

1.1.2 Η ανάληψη σχετικών πρωτοβουλιών

Η πιο ουσιαστική δραστηριότητα αναφορικά με το ESG είναι το PRI (*Principles for Responsible Investing*) του οποίου η έναρξη ήταν μία πρωτοβουλία των UNGC (*United Nations Global Compact*) και κατά το 2005 είναι η δραστηριότητα UNEP FI (*United Nations*

Environment Programme Finance Initiative) η οποία θα ενεργούσε προωθητικά με θεματικούς άξονες το περιβάλλον, την κοινωνία αλλά και την εταιρική διακυβέρνηση στις τελικές αποφάσεις τις οποίες λαμβάνουν οι θεσμικοί επενδυτές. Η κατανόηση των επιπτώσεων αυτών των θεματικών αξόνων πάνω στο πως αποδίδουν οι μεγάλοι όμιλοι αποτελεί το βασικό μέρος της εφαρμογής του δείκτη (Eccles & Strohle, 2018). Είναι ένα κάλεσμα προς την επενδυτική κοινότητα να δεσμευτούν μέσα από την υπογραφή του ότι θα θέσουν σε εφαρμογή σε μακροχρόνια βάση τις αρχές ενσωμάτωσης των ESG στις επενδύσεις. Οι επενδυτές όταν προχωρούν στην υπογραφή του δείκτη βοηθούν στην ανάπτυξη παγκόσμιων βιώσιμων Ομίλων. Το σύνολο όλων των υπογραφόντων είναι διαρκώς ταχύτατα αυξανόμενο. Κατά το 2006, όταν θίχτηκε το θέμα των κριτηρίων που έπρεπε να ενταχθούν για να προχωρήσει η αξιολόγηση ενός ομίλου, οι υπογράφωντες λέγεται ότι ήταν περίπου 100, αλλά το 2020 οι υπογράφωντες είχαν ξεπεράσει τους 3.000 (Eccles & Strohle, 2018).

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να γίνει αναφορά στη *Συμφωνία του Παρισιού*. Χαρακτηρίζεται ως ένα πλάνο δράσης παγκόσμιου χαρακτήρα του οποίου στόχος είναι να περιορίσει την υπερθέρμανση του πλανήτη. Οι χώρες μετέχουν σε αυτό από τον Απρίλιο του 2016 όταν δηλαδή προχώρησε η υπογραφή και η επικύρωσή του από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι χώρες που υπογράφουν αναγνωρίζουν τη γιγαντιαία σημασία του περιβαλλοντικού προβλήματος, έτσι υποδηλώνουν με έμπρακτο τρόπο τη συνεισφορά στην προσπάθεια επίλυσης από τις αρνητικές επιπτώσεις από την αλλαγή του κλίματος. Ανά τακτά χρονικά διαστήματα το Συμβούλιο προχωρά στην ανακοίνωση επικείμενων στόχων. Ιδιαίτερα, υπάρχει μέριμνα έτσι ώστε να σταθεροποιηθούν μακροπρόθεσμα οι θερμοκρασίες της γης που παγκοσμίως αυξάνονται. Ο στόχος προσδιορίζεται στο να κυμανθούν θερμοκρασίες σταθερά σε επίπεδα κάτω από 2 βαθμούς Κέλσιου. Για τον λόγο αυτό, η Ε.Ε. καταβάλλει χρηματοδοτικούς πόρους στοχεύοντας στο να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή, από ένα σύνολο πρακτικών αλλά και φιλοδοξιών που μειώνουν τις εκπομπές αερίου του θερμοκηπίου. Αναφορικά, κατά το έτος 2019 η χρηματοδότηση ήταν της τάξης των 21,9 δις σε ευρώ για να καλυφθούν αυτού του είδους οι ανάγκες. Σύμφωνα με όσα εξέθεσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το έτος 2021 οι χώρες της ΕΕ θέτουν το κοινό όραμά τους για την από κοινού δημιουργία μιας «πρώτης κλιματικά ουδέτερης οικονομίας και κοινωνίας» (Iacobuta et al., 2022).

1.2 Η ΕΚΕ και τα ESG κριτήρια σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο

Οι μεγάλοι όμιλοι ολοένα και περισσότερο εφαρμόζουν στις διαδικασίες τους τα πρότυπα περί εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (ΕΚΕ) για εισηγμένους ομίλους η αποτίμηση των οποίων γίνεται μέσα από τα *ESG κριτήρια που πλέον καθίστανται ως ένα αναπόσπαστο μέρος της εξέτασης από τις εταιρείες αξιολόγησης, τους επενδυτικούς φορείς αλλά και τους ακαδημαϊκούς, όσοι δηλαδή συμβάλλουν στο να λειτουργήσει και να αξιολογηθεί μια επιχείρηση* (Delgado-Ceballos et al., 2023). Εξαιρώντας το ηθικό κομμάτι, το οποίο εμπεριέχει η ΕΚΕ ως προς την λήψη των αποφάσεων, καθίσταται απαραίτητο να συμπορευτεί και με ένα πλήρες νομικό πλαίσιο το οποίο θα καθοδηγεί τον όμιλο και τις εταιρείες του. Είναι πολύ μεγάλος ο αριθμός των περιπτώσεων όπου όμιλοι προσπαθούν να προπορεύονται από το νομοθετικό πλαίσιο αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας και την ΕΚΕ. Βέβαια ένα πολύ μεγάλο μέρος των ομίλων πρέπει να καθοδηγείται, άρα οι κυβερνήσεις καλούνται να παίξουν ηγετικό ρόλο και να καθορίσουν το ρυθμιστικό πλαίσιο της ΕΚΕ καθώς και το ποια θα πρέπει να είναι η γραμμή στην ορθή λήψη αποφάσεων. Προκειμένου να γίνει αυτό ευκολότερο, οι όμιλοι θα πρέπει να κατανοήσουν ότι η υιοθέτηση των κανόνων που υπαγορεύει το ρυθμιστικό πλαίσιο της ΕΚΕ αυξάνει την αποτίμηση της οικονομικής αξίας ενός ομίλου και οδηγεί στην μεγιστοποίηση των κερδών μακροχρόνια (Delgado-Ceballos et al., 2023). Η ΕΚΕ μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία σύνθετη έννοια με σύγχρονο χαρακτήρα όπου συνδυάζονται ένα σύνολο από ενέργειες και από αποφάσεις τις οποίες πρέπει να προχωρήσει ένας όμιλος σε ένα πλαίσιο διαφορετικών συνθηκών και σε διαφορετικά περιβάλλοντα τα οποία υποστηρίζεται ότι έχουν διαφορετικές επιδιώξεις και απαιτήσεις. Η εξέλιξη η οποία έχει γνωρίσει η ΕΚΕ αποτελεί παράγοντα προσαρμογής για όλα τα περιβάλλοντα και τις συνθήκες τις οποίες προκύπτουν. Η ΕΚΕ σήμερα βρίσκει πεδίο εφαρμογής στην πλειονότητα των ομίλων και των επιχειρήσεων, στις κυβερνήσεις και στους χώρους δημιουργίας των πολιτικών αλλά και γενικότερα στην κοινωνία. Συγκεκριμένα, οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δίνουν ιδιαίτερα μεγάλη έμφαση στον τρόπο εφαρμογής της ΕΚΕ γιατί θεωρείται ένα μέσο επίτευξης των στόχων της δημόσιας πολιτικής την οποία ασκούν. Βασική τους επιδίωξη είναι να προχωρήσουν σε ένα ενιαίο σχέδιο στο οποίο θα αποτυπώνεται η πολιτική της Ε.Ε. για την ΕΚΕ με ένα συγκεκριμένο πλάνο δράσης το οποίο θα είναι χωρισμένο σε οχτώ άξονες οι οποίοι και θα πρέπει να ακολουθηθούν (Delgado-Ceballos et al., 2023).

Οι άξονες αυτοί έχουν ως εξής:

1) Η βελτίωση της προβολής της ΕΚΕ καθώς και των ορθών πρακτικών που οι μεγάλοι όμιλοι είναι δεσμευμένοι να ακολουθήσουν. Στα πλαίσιά του, βασική προϋπόθεση είναι η κατασκευή ενός βραβείου ευρωπαϊκού χαρακτήρα αλλά και η παροχή ταμειακών υπηρεσιών οι οποίες σχετίζονται με επιχειρήσεις καθώς και με τους εμπλεκόμενους φορείς προκειμένου να δεσμευτούν και να παρέχουν την κατάλληλη ενημέρωση για την πρόοδο η οποία έχει γίνει.

2) Η βελτίωση καθώς και η διαρκής ενασχόληση με την εμπιστοσύνη που λαμβάνουν οι μεγάλοι όμιλοι. Στο ίδιο διάστημα θα αρχίσουν οι δημόσιες συζητήσεις των οποίων η θεματολογία θα περιστρέφεται γύρω από το ρόλο και τις δυνατότητες που έχουν οι επιχειρήσεις. Επίσης θα διεξάγονται έρευνες των οποίων στόχος θα είναι η καταμέτρηση της εμπιστοσύνης των πολιτών στους μεγάλους Ομίλους.

3) Η αναβάθμιση στις διαδικασίες που οδηγούν έναν όμιλο στο να αυτορρυθμίζεται σχετικά με την πορεία την οποία καλείται να διεκπεραιώσει έτσι ώστε να καταφέρει στόχους που σχετίζονται με την ΕΚΕ ή να βρίσκονται στον ίδιο ρυθμό ο όμιλος και η επιτροπή της Ε.Ε. Η επιτροπή συντάσσει ένα συνοπτικό πρωτόκολλο το οποίο καθορίζει τον τρόπο της ανάπτυξης στις διαδικασίες αυτορρύθμισης ή από κοινού ρύθμισης.

4) Ο τρόπος ανταμοιβής των ομίλων με εφαρμογή της ΕΚΕ από την αγορά. Συμβαίνει δηλαδή ένα είδος μόχλευσης στις πολιτικές που εφαρμόζονται μέσα στην Ε.Ε. και γίνεται μία προσπάθεια να ανταμειφθούν για συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται ως επιχειρηματικά υπεύθυνες.

5) Η ορθότερη διαχείριση του τρόπου βάσει του οποίου γίνεται η κοινοποίηση των πληροφοριών αναφορικά με τα αποτελέσματα που πραγματοποιήθηκαν από τις εταιρείες ενός ομίλου σχετικά με το περιβάλλον και την κοινωνία. Για να καταστεί εφικτό το παραπάνω θα πρέπει να υπάρχει η πρόθεση από την μεριά της επιτροπής για μια νέα νομοθετική πρόταση σχετικά με το θέμα αυτό.

6) Η υιοθέτηση των κριτηρίων της ΕΚΕ σε εκπαιδευτικούς αλλά και ερευνητικούς φορείς. Για την πραγματοποίηση ενός τέτοιου έργου η επιτροπή πέρα από την αναζήτηση πρέπει να προχωρήσει και στην εύρεση των χρηματοδοτικών εργαλείων τα οποία θα συμβάλλουν σε μια μεγαλύτερη αλλά και ποιοτικότερη έρευνα που θα συμβάλλει με ενισχυμένο τρόπο στην κατάρτιση πάνω στο συγκεκριμένο θέμα.

7) Πραγματοποίηση ενός σημαντικού διαβήματος ενίσχυσης της προσπάθειας που στηρίζει την ενιαία πολιτική ανάμεσα στις παγκόσμιες και τις ευρωπαϊκές προσεγγίσεις που γίνονται για την ΕΚΕ.

8) Τέλος, επισήμανση της σημασίας των δράσεων για την ΕΚΕ τόσο σε εθνικό όσο και σε υπό-εθνικό επίπεδο (Morales-Parragué et al., 2022).

Πεδίο εφαρμογής της ΕΚΕ αρχικά εναπόκειται στη θέληση του κάθε ομίλου ο οποίος αποσκοπούσε στο να αντιμετωπιστούν εσωτερικά προβλήματα και να αμβλυνθούν παγκόσμιου χαρακτήρα ζητήματα. Η διαδικασία αυτή ενθάρρυνε τους ομίλους να είναι ενεργά μέλη της υλοποίησης δημόσιων στόχων και αρωγοί κάλυψης των διακυβερνητικών κενών. Η έκβαση της διαδικασίας οδήγησε σε ένα ανορθόδοξο αποτέλεσμα το οποίο ήταν η αφετηρία για την Ε.Ε. να ενστερνιστεί τη θέσπιση οικονομικών και χρηματοοικονομικών δεσμεύσεων που θα έδιναν στους ομίλους την ώθηση να αναπτύξουν την ΕΚΕ και επίσης να δοθούν τα εύσημα σε αυτές που από μόνες τους υιοθετούν και εφαρμόζουν τις συγκεκριμένες πολιτικές (Morales-Parragué et al., 2022).

Τον ρόλο τέτοιων εργαλείων μπορούν να παριστάνουν οικονομικά κίνητρα, δηλαδή εκπτώσεις στη φορολογία, επιδότηση κεφαλαίων που απαιτούνται κατά τη δημιουργία πράσινων επενδυτικών σχεδίων, και η βράβευση των ομίλων που κατακτούν την κορυφή στα score εφαρμογής της πολιτικής. Η πλειοψηφία των ομίλων εξετάζοντας τα κριτήρια της βιωσιμότητας αφουγκράζονται το κυβερνητικό μήνυμα το οποίο επιτάσσει τη βελτίωση των αποτυπωμάτων των δραστηριοτήτων σε κοινωνικό και σε περιβαλλοντολογικό πλαίσιο. Βέβαια πρέπει να διασαφηνιστεί ότι η Ε.Ε. εμφανίζει διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης καθώς υπάρχει ένα πλήθος ιδιοσυγκρασιών ανάμεσα στα κράτη-μέλη εξαιτίας του πλήθους των νοοτροπιών που υπάρχουν, πράγμα το οποίο ήταν και η βασική αιτία της μη ύπαρξης ενιαίας πολιτικής. Η κατάσταση εμπεριέχει αντικειμενικές δυσκολίες καθώς δεν υπάρχει ένα καθορισμένο πλαίσιο που να αποκαλύπτει τις μη χρηματοοικονομικές εκθέσεις των ομίλων, άρα υπάρχει η ανάγκη για τη δημιουργία ενός «κοινού μεγέθους για όλους».

Με όσα έχουν γνωστοποιηθεί μέχρι στιγμής η υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας και των υπόλοιπων μη χρηματοοικονομικών εκθέσεων από την πλευρά των ομίλων δεν είναι δεσμευτική παρά το γεγονός ότι πλέον υπάρχει μια πληθώρα προτύπων για την ΕΚΕ. Τα κράτη που απαρτίζουν την Ε.Ε. έχουν κατανοήσει τη σπουδαιότητα που έχει η ΕΚΕ και έτσι προχώρησαν στην λήψη αποφάσεων και στη θεσμοθέτηση μέτρων που λειτουργούν

υποστηρικτικά στα κριτήρια ESG και τις γενικότερες υπεύθυνες πρακτικές. Επιπλέον, για ένα πλήθος των χωρών της Ε.Ε. είναι υποχρεωτική η ανακοίνωση των γνωστοποιήσεων ESG από την πλευρά των ομίλων ενώ μια άλλη μερίδα σχεδιάζει αυτού του είδους προγράμματα (Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2022). Εξέχοντες είναι οι όμιλοι που έχουν διαγράψει μια πορεία που επιτρέπει να εγκρίνονται από τις κυβερνήσεις τα προγράμματά τους. Σε ορισμένες χώρες της Ευρώπης που έχουν προχωρήσει στη λήψη συγκεκριμένων αποφάσεων το πλαίσιο καθορίζεται, επί παραδείγματι, κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Η *Ισπανία* έχει οργανώσει και έχει θεσμοθετήσει μια εξειδικευμένη ομάδα που πηγάει από το κρατικό συμβούλιο, της οποίας η αρμοδιότητα είναι η διερεύνηση των θεμάτων διαφάνειας, οι καταγραφές των αναφορών, αλλά και τα πρότυπα που παρουσιάζουν άμεση σχέση με την ΕΚΕ. Βασικό μέλημα της συγκεκριμένης ομάδας είναι να συμβάλει στην παροχή επαγγελματικής καθοδήγησης στις επιχειρήσεις των ομίλων οι οποίες θα συντάξουν τις εκθέσεις βιωσιμότητάς τους και στην συνέχεια θα τις δημοσιεύσουν. Βασικό μέλημα των ομάδων αυτών είναι η προσομοίωση των εκθέσεων πάνω σε όλα όσα προσπαθούν να κατορθώσουν τα κριτήρια ESG (Randma-Liiv, 2023).

Στην *Ιταλία* το κρατικό συμβούλιο σε συνεργασία μαζί με όλες τις Ιταλικές τράπεζες καθώς και την εθνική ένωση των επιχειρήσεων ανέπτυξαν μια στενή συνεργασία με στόχο την εύρεση ενός συνόλου προτύπων που θα ελέγχουν τις μη χρηματοοικονομικές αναφορές για ένα σύνολο εταιρειών. Ο βασικός σκοπός των ομίλων που εκθέτουν μια δίκαιη άποψη για την προσφορά τους στο κοινωνικό σύνολο, στη φύση και επί των περιβαλλοντολογικών θεμάτων και στα θέματα με τα οποία ασχολείται η εταιρική διακυβέρνηση είναι να καταφέρουν να ενσωματώσουν την πρόοδο που παρουσιάζουν σε αυτούς τους τομείς στην ολική αξιολόγηση της ικανότητάς τους να αντλούν κεφάλαια από την αγορά των Ιταλικών Τραπεζών (Beretta et al., 2023).

Το *Γερμανικό* Εθνικό Υπουργείο Απασχόλησης το 2008 θέσπισε την υπεύθυνη χάραξη πολιτικής στρατηγικής για θέματα σχετικά με την ΕΚΕ. Ειδικότερα προχώρησαν στην συμφωνία με την οποία θα δημοσιευόταν εκθέσεις ΕΚΕ των οποίων τα στοιχεία θα βασίζονται στο GRI (Global Responsible Investment) και ότι θα πρέπει να καταθέτουν τη δήλωση EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) το σχέδιο δηλαδή που υπαγορεύει την οικολογική διαχείριση και την διαδικασία του ελέγχου. Αφετηρία των δημοσιεύσεων των εκθέσεων αυτών ήταν το επόμενο έτος από την έναρξη της δράσης (Lohmeyer & Jackson, 2023).

Η *Βελγική* κυβέρνηση θέσπισε την έναρξη της εφαρμογής σε ένα σχέδιο σχετιζόμενο με το ISO 26000 στη λειτουργία των κυβερνητικών υπηρεσιών, σε ένα πειραματικό στάδιο για αρχή. Το συγκεκριμένο σχέδιο μαζί με το σχέδιο βιωσιμότητας το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή παράλληλα, αντλούσαν περιεχόμενο από τις οδηγίες του GRI και συγκεκριμένα από την εφαρμογή που είχε γίνει από τη διεύθυνση δημοσίου σχεδιασμού προκειμένου να καταστεί εφικτή η αειφόρος ανάπτυξη (Dossou et al., 2022).

Η *Πολωνία* ενέκρινε την δημιουργία μιας διυπουργικής επιτροπής της οποίας ο στόχος λειτουργίας ήταν να διεκπεραιώσει συγκεκριμένες εργασίες που αφορούν την ΕΚΕ. Η ομάδα αυτή αναφέρει ότι υπάρχει υψίστης σημασίας ανάγκη για την αύξηση της διαφάνειας αλλά και της αξιοπιστίας στα όρια που δημιουργούνται με τα μέτρα που αποδίδουν τη βαθμολογία των ομίλων αξιολογώντας τις αποδόσεις με τα πρότυπα ESG (Dossou et al., 2022).

Όλες οι παραπάνω περιπτώσεις και οι δράσεις των κρατών οδηγούν στο συμπέρασμα πως η θέσπιση μέτρων δέσμευσης πάνω στα ESG και την εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) είναι πάρα πολύ βασικές γιατί περιορίζουν σε υψηλό βαθμό τα υπαρκτά γεγονότα της εκμετάλλευσης, και τις ενέργειες που έχουν μη-θεμιτό ή και παραπλανητικό χαρακτήρα. Βέβαια, η σύνταξη των οδηγιών και της νομοθεσίας που έχουν άμεση σχέση με τα ESG θα είναι ουσιαστικότερο να έχουν ένα χαρακτήρα προτροπής που θα οδηγεί στην συμμόρφωση με τους οργανισμούς (Οικονομικός Ταχυδρόμος, 2022). Σε όσο μεγαλύτερο βαθμό είναι εφικτό θα πρέπει να αυξηθεί το ποσοστό παρεμβατισμού της νομοθεσίας στα ESG και την εταιρική κοινωνική ευθύνη των ομίλων, πράγμα που συμβάλει περαιτέρω στο να είναι πολύ πιο πιθανό να επιτύχουν καλύτερα οικονομικά επιτεύγματα για τον όμιλο στην μακροχρόνια περίοδο. Ένα μεγάλο μέρος των κυβερνήσεων παγκοσμίως συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι είναι δυνατόν να καταστεί πραγματική η οικονομική πρόοδος των ομίλων μέσα από την διαδικασία εξυγίανσης της κοινωνικής και περιβαλλοντικής δράσης των εταιρειών.

Η διεθνής και η ελληνική αγορά εφαρμόζουν το σύνολο των κριτηρίων ESG (Περιβαλλοντικά, Κοινωνικά και Εταιρικής Διακυβέρνησης) με τους μεγάλους εισηγμένους ομίλους να πρωταγωνιστούν και να ανέρχονται πρώτοι και τις μικρότερες εταιρείες να λειτουργούν δορυφορικά. Η διαδικασία δημιουργίας προτύπων, η εφαρμογή των ορθών ελεγκτικών πρακτικών και η αυτοτέλεια των αρχών που καταρτίζουν την «βαθμολογία» παραμένουν θεμελιώδεις δοκιμασίες, βέβαια επίσης ουσιώδες είναι να εφεύρουν οι όμιλοι τον γενικό κανόνα που θα τους οδηγήσει σε σωστά αποτελέσματα και στη σωστή κατεύθυνση (ATHEX Group, 2022).

Το 2023 είναι ένας χρόνος με ιδιαίτερες απαιτήσεις διότι οι χώρες εξάγονται από το καθεστώς της πανδημίας ενώ παράλληλα οι αγορές και οι κυβερνήσεις αποζητούν να βλέπουν ανοδική πορεία στους άξονες της πράσινης και βιώσιμης ανάπτυξης. Στον ελληνικό χώρο στο άμεσο μέλλον οι επτά ουσιαστικότερες τάσεις των κριτηρίων ESG για το 2023 θα πρέπει να βρουν γόνιμο έδαφος εφαρμογής από τους ελληνικούς εισηγμένους ομίλους, παρά τα αναπάντεχα γεγονότα, και να ενστερνιστούν όλο και πιο σφοδρά τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Η έναρξη της νέας χρονιάς θα διευθετήσει καταστάσεις που αφορούν τα κριτήρια ESG, τόσο στα θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας, εταιρικής διακυβέρνησης όσο και στην εφαρμογή της σχετικής Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας. Η τροποποίηση της νομοθεσίας και η ένταξή της στις δράσεις του ελληνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, τα σημαντικά θέματα κλιματικής αλλαγής και πράσινης ενέργειας, όλα όσα μας φανερώθηκαν και έγιναν εμφανή (ή και όχι) κατά τη διάρκεια της πανδημίας, καθώς και η εναλλασσόμενη πορεία της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και των ομίλων από το πακέτο ανάκαμψης, είναι το σημείο τομής που υποδηλώνει την εκτεταμένη ανάγκη για αλλαγή, σε ένα χρονικό ορίζοντα ετήσιας βάσης που προβλέπεται να έχει υψηλό ρυθμό ανάπτυξης η οικονομία. Το ESG βρήκε εφαρμογή στον τρόπο δημιουργίας των επενδύσεων και στη σύσταση της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων αλλά και των ομίλων πράγμα το οποίο θα αποκαλυφθεί στην τρέχουσα χρονιά (Giannarakis, 2014· Nejla, 2022· Bocean et al., 2022).

Τα πιο καίριας σημασίας θέματα τα οποία θα απασχολήσουν το μέλλον των εισηγμένων επιχειρήσεων αλλά και των ομίλων σε όλους τους κλάδους είναι: Ο εκμηδενισμός των εκπομπών του άνθρακα, η μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, το αθέμιτο Greenwashing, η έκδοση στη δημοσιότητα ποιοτικών δεδομένων στις Εκθέσεις Βιώσιμης Ανάπτυξης και η Εξωτερική Διασφάλιση, η υιοθέτηση προτύπων Κυκλικής Οικονομίας, η έμφαση στις Κοινωνικές μεταβλητές, η αξιολόγηση και η θέση των επενδυτών αλλά και η απόκτηση εξειδικευμένων στελεχών. Δηλαδή ένα σύνολο τάσεων που θα ασκήσει έντονη επιρροή (Alexopoulos, Kounetas & Tzelepis, 2018).

1.2.1 Η πορεία για τον εκμηδενισμό των εκπομπών άνθρακα

Η Διάσκεψη Κορυφής για την Κλιματική Αλλαγή (COP26) έφερε στο φως της δημοσιότητας το εξής μήνυμα και ήταν κάθετη σε αυτό: “net-zero” δηλαδή μηδενικές εκπομπές άνθρακα, πράγμα που είναι ο ύψιστος στόχος. Μέσα στο σχεδιασμό των ελληνικών ομίλων προχωρούν τα σχέδια που θα οδηγήσουν σε καθαρές μηδενικές εκπομπές μέχρι το 2050. Ολόκληρη η

φιλοσοφία του Net Zero δεν αναφέρεται μόνο στη μείωση των ατμοσφαιρικών εκπομπών, αλλά και σε μια μεγαλύτερης έκτασης τροποποίηση σε όλο το επιχειρηματικό υπόδειγμα. Ήδη, σε παγκόσμια βάση το ένα πέμπτο των πιο μεγάλων 2.000 εισηγμένων εταιρειών έχουν προχωρήσει στις δεσμεύσεις που υπαγορεύουν οι net-zero στόχοι. Το 2022, ήταν η χρονιά που θα γίνονταν οι πρώτες δοκιμές στην εφαρμογή των δεσμεύσεων των ομίλων, γιατί και για τα ελληνικά δεδομένα πλέον υπάρχουν υψηλές απαιτήσεις για τα συγκεκριμένα κριτήρια και εκδηλώνεται ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Είναι συχνό φαινόμενο και για την Ελλάδα αλλά και για το εξωτερικό οι όμιλοι να μην μετράνε σε όλον τον βαθμό που πρέπει τις εκπομπές των ρυπογόνων αερίων ή να γίνεται η καταμέτρηση σύμφωνα με μια υποδειγματοποίηση μέτρησης η οποία να μην είναι εντελώς αμερόληπτη. Η κατάσταση αυτή ήταν η αφετηρία για την επιπλέον ενδυνάμωση των Science-Based στόχων οι οποίοι θα ενδυνάμωναν την μείωση σε συγκεκριμένα όρια εκπομπών. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, η αντικατάσταση της χρήσης άνθρακα με τη χρήση ανανεώσιμων πράσινων πηγών ενέργειας που θα επικυρώνεται με πιστοποιητικά προέλευσης χρησιμοποιείται ολοένα και πιο συχνά στη χάραξη την στρατηγικής και της εταιρικής διακυβέρνησης των ομίλων, αφού πλέον όλα περιστρέφονται στο κατά ποσό θα υπάρχει παραγωγή με μηδενικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (Roinioti & Koroneos, 2017).

1.2.2 Η εφαρμογή και η εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (Green Deal)

Η νομοθεσία για τα θέματα του κλίματος υπέστη αναθεώρηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και τα ζητήματα της κατανάλωσης ενέργειας και ο τρόπος διεξαγωγής των μεταφορών προκειμένου να υπάρξουν αποτελέσματα τα οποία θα συγκλίνουν με τους ευρωπαϊκούς κλιματικούς στόχους για τα έτη 2030 και 2050. Η δημιουργία του πακέτου “Fit for 55” έχει αυτή ακριβώς την φιλοσοφία και θέλει να «παγώσει» τα κενά και να συμπληρώσει ζητήματα που αναφέρονται στην εφαρμογή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την ενεργειακή απόδοση στους τομείς τους οποίους είναι σημαντική όπως τα κτίρια, κατά την αξιοποίηση της γης και της εκμετάλλευσης των πόρων της, καθώς και οι εκπομπές αερίων-ρυπαντών. Η δράση που ανέλαβε η Ευρωπαϊκή Ένωση φαίνεται να ενισχύεται μέσω των αναθεωρήσεων των διατάξεων στην ήδη υπάρχουσα νομοθεσία, ψηφίστηκαν οδηγίες για την επιβολή φορολογίας στην ενέργεια καθώς και στο αποτύπωμα άνθρακα που αφήνουν τα αυτοκίνητα, και, τέλος, προχώρησε το άνοιγμα του διαύλου που έχει γίνει για την κατάθεση προτάσεων για μια καινούργια στρατηγική για τη διάσωση των

δασών (ReFuelEUAviation) η χρηματοδότηση της οποίας θα διεκπεραιώνονταν μέσω φορολογικών πόρων (Tutak, Brodny & Bindzár, 2021).

1.2.3 Η αποφυγή του «Πράσινου Ξεπλύματος» Δραστηριοτήτων (Greenwashing)

Κατά το 2021 έρχονταν στο προσκήνιο δρώμενα όπως η εξαπάτηση των καταναλωτών και της επενδυτικής κοινότητας καθώς και η ανεπάρκεια συγκεκριμένων κανόνων που να διευθετούν τα περιβαλλοντικά θέματα και τις πράσινες επενδύσεις αλλά και το πως αυτά μεταφέρονται στην κοινή γνώμη, γιατί ο μη έλεγχος της κατάστασης οδηγεί σε ταυτόχρονη στρέβλωση της αγοράς. Ολοένα και περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες επιπλήττονταν με την επιβολή προστίμων διότι παραπλανούσαν συστηματικά τους καταναλωτές. Καθώς τα έτη θα προχωρούν, η έννοια και η διαδικασία της «πράσινης εξαπάτησης» θα «παίζει» περισσότερες κινήσεις στη σκακιέρα της επενδυτικής δράσης, πράγμα που πυροδοτείται από την αναγκαιότητα που διέπει τους ομίλους να προχωρήσουν σε σημαντική δράση και ουσιαστικότερη διαφάνεια (Alexopoulos, Kounetas & Tzelepis, 2018).

Μέσα από τη νέα Ευρωπαϊκή Οδηγία “EU Taxonomy και SFDR” τα περιθώρια θα στενέψουν και η πίεση θα ενταθεί για να αυξηθεί η διαφάνεια, σε συγκεκριμένα θέματα όπως η χρηματοδότηση των ομίλων και οι επενδύσεις. Η πίεση αυτή αναμένεται να οδηγήσει στην ένταξη ουσιαστικών και όχι παραπλανητικών ενεργειών. Για να είναι αποτελεσματικότερη η απόδοση όλων των μέτρων και των δεσμεύσεων που καλούνται να εφαρμόσουν οι αρμόδιοι φορείς, είναι καθοριστικής σημασίας η εκπαίδευση του κοινωνικού συνόλου και η ευρύτερη δημιουργία ενός κλίματος εναγκαλισμού αυτής της κατεύθυνσης, ώστε να προασπιστούν τα θέματα επικοινωνίας και προώθησης φιλικών στο περιβάλλον προϊόντων και υπηρεσιών (Alexopoulos, Kounetas & Tzelepis, 2018).

1.2.4 Η ποιοτική διάσταση των ESG δεδομένων στις εκθέσεις Βιώσιμης Ανάπτυξης

Παρά το γεγονός ότι το 2021 είχε παρατηρηθεί ισχυρή αύξηση μεγέθους 22%, στη δημοσίευση αυτόνομων Εκθέσεων ESG και Βιώσιμης Ανάπτυξης, αξιολογώντας τα αποτελέσματα η δεύτερη ESG Έρευνα του Κέντρου Αειφορίας (CSE) αποφάνθηκε ότι το μεγαλύτερο μέρος των στοιχείων που προωθούνται στο κοινό, στο σύνολό τους, δεν έχουν ορθή ποιοτική υπόσταση, ενώ δεν συμμορφώνονται και με τα πιο βασικά ESG Standards

όπως τα SASB (*Sustainability Accounting Standards Board*), και TCFD¹ (*Taskforce on Climate-related Financial Disclosures*), τα οποία αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για να πετυχαίνουν οι όμιλοι υψηλά ESG Ratings. Η μετεξέλιξη της κατάστασης αυτής οδηγεί σε ιδιαίτερα δυσμενείς κριτικές. Συγκεκριμένα, οι αξιολογήσεις που διενεργούνται μέσω των διεθνών φορέων αξιολόγησης (ESG Rating agencies) – ένας από αυτούς είναι και ο CDP & MSCI – κινούνται σε αρκετά χαμηλά επίπεδα. Μόνο ένα μικρό ποσοστό ομίλων έχει καταφέρει να διαφύγει από την εικόνα αυτή, και οι επιχειρήσεις αυτές με άνεση θα μπορούσε να πει κανείς πως αποτελούν υποδείγματα της χάραξης εταιρικής πολιτικής. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί άμεσες συνέπειες και στη φερεγγυότητα που επιδεικνύουν οι επενδυτές στους Ελληνικούς Ομίλους. Στο άμεσο μέλλον, οι ελληνικοί όμιλοι θα πρέπει να ενσκήψουν στα ESG και να εφαρμόσουν ουσιαστικά όλα τα Standards που επιβάλλονται, ειδικότερα πρέπει να εναρμονιστούν με την κατάθεση αυτόνομης Έκθεσης ESG, καθώς και Εξωτερικής Διασφάλισης των στοιχείων τους από εξειδικευμένους οργανισμούς (Dicuonzo, Donofrio & Ranaldo, 2022).

1.2.5 Η σύνδεση της Κυκλικής Οικονομίας και ESG στόχων

Το 2022 οι όμιλοι βγήκαν για πρώτη φορά στην αναζήτηση τρόπων βελτιστοποίησης της αποδοτικότητάς τους. Οι τρόποι αυτοί περιελάμβαναν μεταξύ άλλων την ορθή διαχείριση των αποβλήτων για την διαβεβαίωση της ανθεκτικότητας των προϊόντων, για ανεύρεση αγοράς χρησιμοποιημένων προϊόντων και για αναζήτηση του τρόπου εφαρμογής ολοκληρωμένων μοντέλων ανακύκλωσης. Προκειμένου το εγχείρημα αυτό να καταστεί εφικτό πρέπει να συμπεριληφθεί έρευνα εφοδιαστικής αλυσίδας για να αποκτήσουν συγκεκριμένη πληροφόρηση για το ποιοι είναι οι προμηθευτές τους, αξιοποίηση νεοφυών εργαλείων τεχνητής νοημοσύνης, που θα καθιστούν εφικτό τον έλεγχο στοιχείων βιωσιμότητας και ESG των προμηθευτών που θα επιταχύνει τη λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με τους προμηθευτές. Ωστόσο, για να γεννηθούν ευοίωνοι ESG στόχοι που θα φέρουν στους ομίλους υψηλές βαθμολογίες υπάρχει μεγάλη αναγκαιότητα για δραστήρια επιχειρηματική ηγεσία, που θα συντάξει μια ESG στρατηγική με ολοκληρωμένο τρόπο και θα διέπεται από αποφασιστικότητα (Bauwens, Hekkert & Kirchherr, 2020).

¹ Περισσότερες λεπτομέρειες στο: <https://sasb.org/about/sasb-and-other-esg-frameworks/>

1.2.6 Το επενδυτικό ενδιαφέρον για την κοινωνική διάσταση του ESG

Το ξέσπασμα του κορωνοϊού και η επερχόμενη κρίση που προξένησε φανέρωσε ουσιώδη κοινωνικά προβλήματα, ένα θεμελιώδες είναι και η ανισότητα. Μέσα στο 2022, η κοινωνική όψη του ESG απέσπασε το ενδιαφέρον των επενδυτών και καθόρισε τις αποφάσεις τους σε έναν εξέχον βαθμό. Η παγκόσμια μελέτη επενδυτών που διεξήχθη το 2021, αποφάνθηκε ότι ένα ποσοστό μεγαλύτερο της τάξης του 57% από το σύνολο των επενδυτών παγκοσμίως ενέσκηψαν στα κοινωνικά θέματα. Πιο συγκεκριμένα, δίνουν έμφαση στην εφαρμογή ενός αυστηρού κανονιστικού πλαισίου για τα κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά κριτήρια στη λειτουργία της εφοδιαστικής αλυσίδας, αλλά και στη πλήρωση ενός ποσοστού τουλάχιστον 25% των Διοικητικών Συμβουλίων από γυναίκες. Τα παραδείγματα αυτά καθίστανται προαπαιτούμενες δεσμεύσεις από το τραπεζικό σύστημα και από τον έλεγχο των επενδυτών. Η ύπαρξή τους έχει θετική συμβολή στην ανταγωνιστικότητα και την πρόοδο που διαγράφουν οι όμιλοι (Stamelos, 2022).

1.2.7 ESG επενδύσεις και στελέχωση των ομίλων με εξειδικευμένο προσωπικό

Ο γενικός κατ' ομολογία κανόνας στο σύγχρονο επιχειρείν των ομίλων δίνει το πρόσταγμα της συμμόρφωσης και της υπευθυνότητας στα θέματα που αφορούν την κοινωνία και το περιβάλλον. Αναγκαία είναι η υπακοή στο κανονιστικό πλαίσιο της Εταιρικής Διακυβέρνησης και η Έκθεση της πορείας που έχει πραγματοποιηθεί για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Οι όμιλοι που πορεύονται με διαφάνεια και με αξίες στην αγορά θα συνεχίσουν να εισπράττουν το επενδυτικό ενδιαφέρον το οποίο ως γνωστόν αποτιμάται σε χρηματικούς πόρους προερχόμενο από τις τράπεζες ή και από τα χρηματιστήρια. Οφείλουμε να αναφέρουμε ότι ο κανόνας αυτός ισχύει και για τις μη εισηγμένες μικρές ελληνικές επιχειρήσεις. Η παρούσα στιγμή είναι ιδιαίτερα κρίσιμη καθώς όλοι οι φορείς του επιχειρηματικού γίνεσθαι πρέπει να αναλογιστούν με ιδιαίτερη σοβαρότητα την ανατροπή του παραδοσιακού επιχειρησιακού μοντέλου, μέσα από την ακρόαση πεπειραμένων στελεχών στις ESG εφαρμογές, που δυστυχώς για τον ελληνικό χώρο είναι δυσεύρετοι (Bauwens, Hekkert & Kirchherr, 2020).

1.2.8 Διεθνής αύξηση στις επενδύσεις ESG, και το Ελληνικό Χρηματιστήριο (XAA)

Τα μεγέθη τα οποία επενδύονται αναφέρονται σε κεφάλαια τρισεκατομμυρίων και δίνονται σε επενδυτικές δραστηριότητες οι οποίες πληρούν κριτήρια που άπτονται των Περιβαλλοντικών, Κοινωνικών και θεμάτων Εταιρικής Διακυβέρνησης. Στη διαδικασία δημιουργίας Δείκτη Βιωσιμότητας με κριτήρια ESG εμπίπτει και το Χρηματιστήριο Αθηνών (XAA). Το γενικότερο κλίμα ραγδαίας αύξησης αντικατοπτρίζεται στην πρόσφατη χρονική περίοδο στα θέματα της βιώσιμης ανάπτυξης, των φιλικών περιβαλλοντολογικών επενδύσεων, της εταιρικής υπευθυνότητας των Ομίλων, και του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και εταιρικής διακυβέρνησης. Όλα τα δεδομένα συγκλίνουν σε ένα πολύ σαφές αποτέλεσμα, ότι οι Όμιλοι που ενστερνίζονται το σύνολο των κριτηρίων ESG (Περιβάλλον, Κοινωνία, Εταιρική Διακυβέρνηση) είναι αυτοί που θα πρωτοστατήσουν στο μέλλον σε ολόκληρο το επιχειρησιακό και επενδυτικό μοτίβο.

Τα ESG που πλέον θεωρούνται μια νέα παγκόσμια επενδυτική τάση, είναι η πολυπρισματική πλευρά του δείκτη βιωσιμότητας με Περιβαλλοντικά (Environmental), Κοινωνικά (Social) και Εταιρικής Διακυβέρνησης (Governance) κριτήρια αξιολόγησης. Η επενδυτική αυτή τάση των ESG αναφέρεται στην αναζήτηση επενδύσεων που λαμβάνουν υπόψη τους περιβαλλοντικά, κοινωνικά και διοικητικά θέματα στο πλαίσιο του αξιολογικού και αναλυτικού πλαισίου των επενδυτών. Με βάση αυτή την τάση, οι επενδυτές επιδιώκουν να επενδύσουν σε ομίλους που δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα σχετικά με το περιβάλλον, την κοινωνία και τη διακυβέρνηση και δεν έχουν υψηλούς κινδύνους στα οικονομικά τους θέματα.

Η αναζήτηση των ESG επενδύσεων έχει οδηγήσει σε αρκετές αλλαγές και εξελίξεις στον χώρο των επενδύσεων και των επιχειρήσεων. Οι εξελίξεις αυτές περιλαμβάνουν δράσεις επιχειρησιακού και επενδυτικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, αναφέρονται στην αύξηση της διαφάνειας και της αναφοράς: Οι επενδυτές που ενδιαφέρονται για τις ESG επενδύσεις απαιτούν μεγαλύτερη διαφάνεια και αναφορά από τους ομίλους για τις περιβαλλοντικές, κοινωνικές και διοικητικές τους πρακτικές. Αυτό έχει οδηγήσει σε αύξηση της αναφοράς των επιχειρήσεων σε αυτούς τους τομείς και στην ανάπτυξη καλύτερων μετρικών αξιολόγησης ESG. Η επένδυση σε ESG ομίλους είναι συνυφασμένη με την αξιολόγηση αυτών με βάση τα εν λόγω κριτήρια και συνεπάγεται μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την αναφορά και τη διαφάνεια των ομίλων σχετικά με την πολιτική και την δράση τους στο περιβάλλον, την κοινωνία και τη διακυβέρνηση. Αυτό έχει ήδη οδηγήσει σε αλλαγές στις

επιχειρηματικές πρακτικές και την αντίληψη που έχουν οι εταιρείες σε σχέση με αυτά τα θέματα (Cardillo, Bendinelli & Torluccio, 2022).

Επίσης παρατηρήθηκε αύξηση τα τελευταία χρόνια στην καταβολή επενδυτικών κεφαλαίων μέσω των Χρηματιστηρίων σε ESG επενδύσεις: Η αύξηση του ενδιαφέροντος για τις ESG επενδύσεις έχει οδηγήσει σε αύξηση των επενδύσεων σε αυτούς τους τομείς. Αυτό έχει ενθαρρύνει περισσότερες εταιρείες να αναπτύξουν ESG πρακτικές και να ενσωματώσουν τις αρχές των ESG στη στρατηγική τους. Η όλη προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης των ομίλων δεν αναφέρεται σε θεωρητικές προσεγγίσεις ενός προβλήματος, ούτε σε διαφημιστική ή ακαδημαϊκή εποπτεία της εταιρικής εικόνας ενός ομίλου, αλλά για μια καθολική και εκ βάθους αλλαγή της γνώμης και της αντίληψης της επιχειρηματικής κουλτούρας των ελληνικών ομίλων, η οποία μεταστροφή διαπερνά τις επιχειρήσεις ενός ομίλου κάθετα και οριζόντια, αλλάζοντας τον τρόπο δράσης σε όλα τα επίπεδα και τα στάδια – από τους ανώτερους που βρίσκονται στην διοίκηση μιας εταιρείας έως τις γραμμές παραγωγής και όλους τους κρίκους της επιχειρησιακής αλυσίδας που ονομάζεται όμιλος.

Στην Ελλάδα έχουν εισαχθεί και εφαρμόζονται κανόνες εταιρικής διακυβέρνησης, βιώσιμες πρακτικές περιβαλλοντικής ανάπτυξης, και υπεύθυνες δράσεις για την κοινωνία. Οι όροι και οι δραστηριότητες που εντείνεται η ένωσή τους, καταρτίζουν τις επιχειρηματικές πρακτικές. Μια γενική παρατήρηση των τελευταίων ετών παράλληλα με την ευαισθητοποίηση για την κλιματική αλλαγή και το περιβάλλον πέρα από τα εγχώρια σύνορα, είναι η μετατροπή της ιδιοσυγκρασίας των διαχειριστών κεφαλαίων, που πλέον έχουν κατανοήσει ότι ο πιο ουσιαστικός τρόπος επιτυχούς δημιουργίας κερδοφορίας είναι μέσα από τις βιώσιμες πρακτικές. Πιο συγκεκριμένα, οι επενδυτές έχουν αντιληφθεί ότι οι κοινωνικά και περιβαλλοντικά υπεύθυνες εταιρείες (μέλη των ομίλων) και οι μετοχές τους, πληρούν υψηλά στάνταρ σ' αυτούς τους τομείς, λόγω της πολύ καλής τους διοικητικής διάρθρωσης και της αδιάβλητης λειτουργίας τους, με συνέπεια οι μετοχές να κινούνται στον χώρο του ελληνικού χρηματιστηρίου με μεγάλη αξιοπιστία.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα ακολουθεί τον γενικό κανόνα που προστάζει την δημιουργία δεικτών στα χρηματιστήρια που αξιολογούν την εταιρική διακυβέρνηση αλλά και την ανάληψη της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Επίσης παρατηρείται άνοδος στη ζήτηση των εργαλείων των «πράσινων ομολόγων» και των TCFDs (Task Force on Climate Related Financial Disclosures). Τα πράσινα ομόλογα είναι αξιόγραφα ομολογιακού χαρακτήρα που εκδίδονται με σκοπό τη χρηματοδότηση περιβαλλοντικών ή κλιματικών έργων, όπως η

ανανεώσιμη ενέργεια, η ενεργειακή απόδοση και η αειφόρος ανάπτυξη. Το 2019, η Ελλάδα εξέδωσε τα πρώτα της πράσινα ομόλογα ύψους 2,5 δισ. ευρώ με σκοπό τη χρηματοδότηση έργων που συνδέονται με το περιβάλλον και το κλίμα. Η εκδήλωση ενδιαφέροντος ήταν υψηλή και τα ομόλογα καλύφθηκαν ταχύτατα, δείχνοντας το ενδιαφέρον των επενδυτών για την περιβαλλοντική αειφορία και την κλιματική αλλαγή (Cardillo, Bendinelli & Torluccio, 2022).

Οι οδηγίες που περιλαμβάνονται στο Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (TCFDs) χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα από μεγάλους ομίλους, υπερμεγέθεις επιχειρήσεις και οργανισμούς για την αναφορά των κλιματικών τους κινδύνων και ευκαιριών στους επενδυτές και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι TCFDs δημιουργήθηκαν από την Ομάδα Εργασίας για την Αναφορά των Οικονομικών Στοιχείων που Σχετίζονται με το Κλίμα (TCFD) του Παγκόσμιου Οργανισμού Επιχειρήσεων (World Business Council for Sustainable Development) και έχουν γίνει πλέον ένα διεθνώς αποδεκτό πλαίσιο για την αναφορά κλιματικών κινδύνων και ευκαιριών στον τομέα των επιχειρήσεων. Ορισμένες μεγάλες ελληνικές εταιρείες έχουν ήδη ξεκινήσει να αναφέρουν τους κλιματικούς κινδύνους και τις ευκαιρίες τους βάσει των TCFDs στις ετήσιες αναφορές τους. Επιπλέον, ορισμένοι επενδυτές, όπως τα κοινοτικά κεφάλαια και οι ασφαλιστικές εταιρείες, έχουν αρχίσει να απαιτούν από τις επιχειρήσεις στις οποίες επενδύουν να ακολουθήσουν τα εν λόγω πρότυπα στην αναφορά των κλιματικών τους κινδύνων και ευκαιριών. Αυτό σημαίνει ότι οι επενδυτές απαιτούν από τις εταιρείες να παρέχουν λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις εκπομπές αερίων τους, τις κλιματικές αλλαγές και τους πιθανούς κλιματικούς κινδύνους που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν στο μέλλον. Οι απαιτήσεις των επενδυτών σχετικά με τα TCFDs αναφέρονται σε τέσσερις κατηγορίες πληροφοριών:

Εκπομπές αερίων: Οι επενδυτές απαιτούν από τους ομίλους να αναφέρουν τις εκπομπές αερίων τους και τους στόχους μείωσής τους, καθώς και τα σενάρια κλιματικής αλλαγής που έχουν υπολογιστεί και η επίδρασή τους στην εταιρεία.

Κλιματικοί κίνδυνοι: Οι επενδυτές δεσμεύουν τους ομίλους να αναφέρουν τους κλιματικούς κινδύνους που αντιμετωπίζουν και τους στόχους που έχουν θέσει για τη μείωση αυτών.

Κλιματικές ευκαιρίες: Οι επενδυτές εξετάζουν κατά πόσο οι όμιλοι αναφέρονται στις κλιματικές ευκαιρίες που αναζητούν και τους τρόπους με τους οποίους έχουν θέσει στόχους για την εκμετάλλευσή τους.

Διαχείριση κλιματικών κινδύνων: Οι επενδυτές εκφράζουν την απαίτηση από τους ομίλους να αναφέρουν τη διαχείριση των κλιματικών κινδύνων και την προετοιμασία τους για τις πιθανές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής (Cardillo, Bendinelli & Torluccio, 2022· insider.gr, 2022).

1.2.9 Αύξηση των πράσινων επενδύσεων παγκοσμίως και η προσαρμογή της Ελλάδας

Τα τελευταία τρία χρόνια, οι επενδύσεις που προσανατολίζονται στις πρακτικές της περιβαλλοντικής ανάπτυξης, κοινωνικής ευημερίας και εταιρικής διακυβέρνησης έχουν απариθμήσει σε παγκόσμια βάση κατακόρυφη αύξηση, αντιθέτως στην Ελλάδα το είδος των επενδύσεων αυτών είναι σε πρώιμο στάδιο.

Η παγκόσμια ανασκόπηση βιώσιμων επενδύσεων του Global Sustainable Investment Alliance, έφερε στο φως της δημοσιότητας στοιχεία που αποδεικνύουν ότι τα κεφάλαια που το 2018 είχαν τεθεί υπό διαχείριση παγκοσμίως και σχετίζονταν με τις προαναφερόμενες βιώσιμες, υπεύθυνες ή ηθικές επενδύσεις, αποτιμούνταν στα 30,7 τρισ. δολάρια, ενώ με την πάροδο μιας μόνο διετίας τα ποσά εκτινάχθηκαν και σημείωσαν άνοδο ίση με 34%, πράγμα που αποδεικνύει έμπρακτα το εκτεταμένο επενδυτικό ενδιαφέρον (Umar, Kenourgios & Papathanasiou, 2020). Η αντίληψη αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι οι επενδύσεις αυτές έχουν χαμηλότερη επισφάλεια λόγω της μηδαμινής έκθεσης σε κινδύνους ενώ συνδυάζουν την καλύτερη προοπτική ανάπτυξης.

Η νέα κανονικότητα αναγκάζει τους επιχειρηματικούς κολοσσούς, να κηρύττουν την έναρξη της μεταστροφής της εταιρικής τους κουλτούρας, να εφαρμόζουν πρότυπα και να προσελκύουν σημαντικές για αυτούς ροές κεφαλαίων (sustainable funds). Παράλληλα ασκείται έντονη πίεση από τα Ευρωπαϊκά funds που είναι οι κύριοι διαχειριστές κεφαλαίων. Συγκεκριμένα, ο στόχος τους είναι να κατορθώσουν οι μεγάλοι παίκτες του συνόλου των ενεργοβόρων κλάδων να εκμηδενίσουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα, για να κρατήσουν εξυγιασμένο το επιχειρηματικό τους μοντέλο.

Επιπρόσθετα, το σύνολο των κεφαλαίων που έχουν καταφέρει να προσελκύσουν μέσα στο 2019 τα ευρωπαϊκά funds υπολογίζεται ότι είναι 120 δισ., με τα ποσά της χρηματοδότησης να καταβάλλονται αποκλειστικά σε επενδυτικές επιλογές που ενσαρκώνονται με βάση τα κριτήρια ESG. Αξιοσημείωτο είναι ότι, από τα 360 νεοφυή επενδυτικά funds που δημιουργήθηκαν το 2019, ο χαρακτήρας των 50 εξ αυτών αφορούσε αποκλειστικά

επενδύσεις αυτής της προοπτικής, ενώ συγχρόνως είναι άξιον αναφοράς ότι ο συνολικός αριθμός των funds στην Ευρώπη, που είναι ειδικευμένες στον κλάδο των βιώσιμων επενδύσεων, έφτασε στο υψηλό σημείο των 2.405. Μέσα στον χρόνο που εξελίσσονταν η πανδημία το επιχειρηματικό κοινό φαίνεται να είχε συμμορφωθεί και να είχε καταλάβει τα λάθη του παρελθόντος, δεσμευμένο βέβαια κατά πολύ από τις αποφάσεις των επενδυτών. Εκείνη την περίοδο παρατηρήθηκε κατακόρυφη αύξηση των επενδύσεων με βιώσιμα χαρακτηριστικά καθώς αποτελούσε την κυρίαρχη επιλογή τόσο των ομίλων όσο και των επενδυτών.

Σε παγκόσμια βάση τα κεφάλαια που επενδύονται σε εταιρείες και ομίλους που πληρούν τα ESG έχουν φτάσει την τάξη του 170% από το 2015, τα τελευταία δηλαδή οχτώ χρόνια, ενώ οργανισμοί όπως η Moody's, η Fitch, ο MSCI και το Bloomberg στοχεύουν στην εγκαθίδρυση δεικτών αξιολόγησης για τα κριτήρια ESG. Συνολικά κατά το 2020, έχει βρεθεί ότι τα νέα κεφάλαια των ESG funds έφτασαν παγκοσμίως στα 1,7 τρισ. δολαρίων, η αύξηση που παρουσιάστηκε ήταν της τάξης του 50% σε σχέση με το 2019.

Τα διεθνή δημοσιεύματα εκθέτουν ότι, η Ευρώπη το 2020 παρουσίασε 184 δισ. ευρώ εισροές κεφαλαίων που κατευθύνονταν σε επενδύσεις ESG ενώ το 2021 η αξία από τα climate funds έφτασε τα 325 δισεκατομμύρια δολάρια. Στις ΗΠΑ αντίστοιχα τα ποσά κινήθηκαν στα 50 δισ. δολάρια. Στην Ευρώπη, το ποσοστό που απαρτίζουν τα κεφάλαια ESG από τα συνολικά επενδυμένα κεφάλαια προσεγγίζει το 10%, ένα ποσοστό που δεν μπορεί να αποτυπωθεί με ακρίβεια λόγω της ταχύτατης αλλαγής που δημιουργεί ο ραγδαίος ρυθμός αύξησης. Ενδεικτικά, για να αντιληφθεί κανείς τον ρυθμό αύξησης, υπενθυμίζεται το γεγονός ότι πριν από πέντε χρόνια στο σύνολο των επενδυόμενων κεφαλαίων οι ESG επενδύσεις ήταν μόνο το 2% του συνόλου (Δημοσθένους, 2022· 2nd Athens ESG Forum).

1.2.10 Δείκτες Βιωσιμότητας και το Χρηματιστήριο Αθηνών

Δείκτη βιωσιμότητας με κριτήρια ESG εκθέτει και το Χρηματιστήριο Αθηνών (ΧΑΑ) καθώς λαμβάνει θέση στις αλλαγές και στη νέα εποχή των ESG. Ο δείκτης βιωσιμότητας ετοιμάστηκε για πρώτη φορά το 2021, στην ελληνική αγορά και μέσα στο Χρηματιστήριο Αθηνών υπάρχει ένα σύνολο εταιρειών και ομίλων που μπορούν να υποστηρίξουν έναν τέτοιο δείκτη. Στόχος του χρηματιστηρίου είναι να παροτρύνει όσο το δυνατόν

περισσότερους ομίλους να υιοθετήσουν τα πρότυπα αυτής της κατεύθυνσης². Είναι ύψιστης σημασίας η ελληνική αγορά να έρθει στο προσκήνιο και να δείξει ότι συναγωνίζεται επάξια τη διεθνή και ευρωπαϊκή πορεία. Μάλιστα τα κεφάλαια από ESG προϊόντα το 2021 ήταν στο μισό δις ευρώ και μέσα σε ένα χρόνο (Μάρτιος του 2022) διπλασιάστηκαν και έφτασαν το 1 δις ευρώ (Δημοσθένους, 2022· 2nd Athens ESG Forum).

1.3 Η πορεία της Ελλάδας στα ESG κριτήρια

Η Ελλάδα δεν καταγράφει ιδιαίτερα σημαντική πρόοδο στις εξελίξεις που αφορούν την εναρμόνιση της επιχειρηματικότητας σύμφωνα με τους περιβαλλοντικούς και κοινωνικούς δείκτες καθώς και με τους δείκτες εταιρικής διακυβέρνησης. Ο αριθμός των εισηγμένων εταιρειών και ομίλων που έχουν εφαρμόσει σε καθολικό επίπεδο τέτοια πρότυπα στη φιλοσοφία τους είναι μικρός και ακόμη μικρότερος είναι ο αριθμός εκείνων που έχουν βαθμολογία. Συγκεκριμένα, μόνο 11 εταιρείες από τον FTSE-25 έχουν στην πλατφόρμα του Bloomberg δημοσιευμένη βαθμολογία, όταν το σύνολο των εταιρειών που περιλαμβάνονται στον πληθυσμό προσεγγίζει τις 10.000 από 60 χώρες. Στον FTSE4Good παίρνουν μέρος επτά ελληνικές εταιρείες, ενώ για τον MSCI έχει δημοσιευτεί βαθμολογία μόνο για τις εταιρείες που εναποτίθενται στους βασικούς δείκτες παγκόσμιου ενδιαφέροντος.

Η έρευνα του Παρατηρητηρίου του Κέντρου Αειφορίας (*Center for Sustainability and Excellence*)³ εξήγαγε το εξής συμπέρασμα: υπάρχουν 60 περίπου ελληνικές εταιρείες που αξιολογούνται με ESG ratings. Στο σύνολό τους πρόκειται για κάποιες από τις εισηγμένες αλλά και πολλές μη εισηγμένες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, οι οποίες αφορούν κυρίως τον κλάδο των τραπεζών, των ασφαλειών, την ενέργεια και την κατασκευή μετάλλων (2nd Athens ESG Forum).

² Περισσότερες πληροφορίες στο: <https://www.athexgroup.gr/el/>

³ Περισσότερες πληροφορίες στο: <https://cse-net.gr/%cf%84%cf%81%ce%ad%cf%87%ce%bf%cf%85%ce%bd-%ce%bf%ce%b9-%ce%b5%ce%b9%cf%83%ce%b7%ce%b3%ce%bc%ce%ad%ce%bd%ce%b5%cf%82-%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%ce%bd%ce%b1-%ce%b5%cf%85%ce%b8%cf%85%ce%b3%cf%81/>

1.3.1 Ο ρόλος της εταιρικής διακυβέρνησης

Καθοριστική όσον αφορά την εφαρμογή όλων των παραμέτρων των κριτηρίων ESG, φαίνεται να είναι και η ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, μια πτυχή που στην Ελλάδα θα πρέπει να βελτιωθεί αρκετά καθώς οι διαδικασίες που πρέπει να επιτελέσει είναι πηγή πολύ μεγάλης χρησιμότητας και υψίστης σοβαρότητας. Η ελληνική χρηματιστηριακή και επιχειρηματική αγορά, χαρακτηρίζεται από πολύ μεγάλη καθυστέρηση στο να πάρει την πρωτοβουλία και να φερθεί δραστικά ώστε να εφαρμοστούν με την σοβαρότητα που αρμόζει οι κανόνες της εταιρικής διακυβέρνησης, όπως επίσης έχει ένα βραδύ ρυθμό αντίδρασης στη δημιουργία αξιολογήσιμων δεικτών που χρησιμοποιούνται σε αυτές τις διαδικασίες (Σούλη, 2023).

Η ελληνική επιχειρηματικότητα χαρακτηρίζεται από οικογενειοκρατία στη διοίκηση τόσο των επιχειρήσεων όσο και των ομίλων, είτε στις εισηγμένες, είτε σε χιλιάδες μη εισηγμένες εταιρείες (Σούλη, 2023). Από την περίοδο του 1999 που είχε χαρακτηριστεί ως μια χρηματιστηριακή φούσκα, η ακαδημαϊκή κοινότητα είχε αποφανθεί πως ένας κυρίαρχος λόγος που η κατάσταση παρεκτράπηκε, ήταν η έλλειψη μοντέρνων μορφών διοίκησης και το ότι οι επιχειρήσεις και οι όμιλοι δεν είχαν δημιουργήσει δομές διαφανούς οργανωτικής λειτουργίας.

Η πολιτική που ακολουθούσαν οι όμιλοι και οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα ακολουθούσε σχεδόν παντού την επιχειρησιακή γραμμή, δηλαδή ο ιδρυτής και βασικός μέτοχος δεν λογοδοτεί σε κανέναν, κρατάει τα ηνία του Δ.Σ. διατηρώντας απολύτως ελεγχόμενες τις αποφάσεις που παίρνονται, δεν επιτρέπει καμιά χειραφέτηση των υπόλοιπων δομών, συγκεκριμένα την επιτροπή ελέγχου, όπου συχνά η τοποθέτηση είναι φωτογραφική σε συγγενικά πρόσωπα. Οι οικογενειακές επιχειρήσεις, που θεωρούνται και η πλειοψηφία των Ελληνικών εταιρειών και ομίλων, είναι θύματα μιας εκτεταμένης παθογένειας, βέβαια υπάρχουν και επιχειρηματικές μονάδες στην Ελλάδα που έχουν υπέρλαμπρη και αδιάβλητη πορεία στο δρόμο που χαράζει η εταιρική ηθική. Συνδυάζουν τον οικογενειακό χαρακτήρα με την άριστη εταιρική διακυβέρνηση, ενεργούν με υψηλότετη διαφάνεια και οι λειτουργικές τους δομές είναι άριστες (Σούλη, 2023· 2nd Athens ESG Forum).

2 Εννοιολογικό και Θεσμικό Πλαίσιο για τα ESG

Η ιστορική εξέλιξη του ESG

Η Κοινωνική Υπεύθυνη Επένδυση (SRI) και η έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (CSR) και της «φιλανθρωπίας», ας πούμε, ήταν ιστορικά πολύ μεγαλύτερη από τον όρο ESG. Για αιώνες, τα κοινωνικά κριτήρια και μια σειρά περιορισμών έχουν διαμορφώσει επενδυτικές αποφάσεις, με ιδιαίτερη έμφαση στους οργανισμούς που βασίζονται στη θρησκεία. Αυτές οι αρχές έχουν λάβει αυξανόμενη υποστήριξη λόγω ιστορικών γεγονότων, μερικά από τα οποία είναι ο πόλεμος του Βιετνάμ, η κοινωνική προσοχή στην υπεράσπιση των πολιτικών δικαιωμάτων, η προστασία του περιβάλλοντος, η ισότητα των φύλων και ιδιαίτερα η προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και των παιδιών. Αυτά τα θέματα μπορεί να ειπωθεί ότι επηρεάζουν τις επενδυτικές αποφάσεις των πολιτικών ακτιβιστών. Αργότερα οι προσπάθειες της SRI που αφορούσαν συγκεκριμένες επενδύσεις στη Νότια Αφρική του Απαρτχάιντ, καθώς και σε χώρες που εμπλέκονται στο εμπόριο όπλων, όπως το Σουδάν, ήταν επίσης καθοριστικές για τη δημιουργία της Ethical Investment Research Services Ltd. (EIRIS), με έδρα το Λονδίνο, η οποία λειτουργεί για να παρέχει ανεξάρτητη έρευνα σε οργανισμούς όπως εκκλησίες, φιλανθρωπικά ιδρύματα και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), ώστε να μπορούν να εξάγονται πληροφορίες για τους υπεύθυνους και να λαμβάνουν επενδυτικές αποφάσεις ανάλογα (Martini, 2021).

Η ορολογία ESG δημοσιοποιήθηκε μέσω της έκθεσης του ΟΗΕ που ασχολείται με ζητήματα που σχετίζονται με το Παγκόσμιο Σύμφωνο. Πιο συγκεκριμένα, ο όρος ESG εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε μια έκθεση με τίτλο “Who Cares Wins - Connecting Financial Markets to a Changing World” από τα Ηνωμένα Έθνη για το Παγκόσμιο Σύμφωνο (Global Compact) το 2004. Για το λόγο αυτό, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών κάλεσε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αναλάβουν κοινή δράση, η οποία θα προσπαθεί να δημιουργήσει και να αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές και συστάσεις με απώτερο στόχο την καλύτερη ενσωμάτωση θεμάτων ESG στη διαχείριση περιουσιακών στοιχείων, στις υπηρεσίες κινητών αξιών (υπηρεσίες μεσιτείας κινητών αξιών) και σε συναφείς λειτουργίες (Martini, 2021). Η τελική έκθεση εγκρίθηκε από 20 χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένων μεγάλων τραπεζών όπως η BNP Paribas, η HSBC και η Morgan Stanley, καθώς και ιδιοκτήτες και διαχειριστές περιουσιακών στοιχείων και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη.

Έναν χρόνο αργότερα, το 2005, οι εκθέσεις Freshfield από την Πρωτοβουλία Περιβαλλοντικής Οικονομίας των Ηνωμένων Εθνών (UNEP-FI) αποκάλυψαν τα πρώτα στοιχεία ότι τα θέματα ESG είναι οικονομικά σημαντικά και περιελάμβαναν επίσης τη χρησιμότητα των πληροφοριών ESG στις επενδυτικές αποφάσεις. Οι εκθέσεις αυτές θεωρούνται ο ακρογωνιαίος λίθος των Αρχών Υπεύθυνων Επενδύσεων (Social Responsible Investing) οι οποίες κατέχουν και τη θερμή υποστήριξη του ΟΗΕ και κατάφεραν να κερδίσουν το ενδιαφέρον των παγκόσμιων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία κατέχουν συνολικά περισσότερα από 89 τρισεκατομμύρια δολάρια σε περιουσιακά στοιχεία ως υπογράφωντες (Martini, 2021).

Η συνολική δομή της αύξησης του αριθμού των υπογραφόντων PRI αποτελεί ένα βαρόμετρο αυξημένης ευαισθητοποίησης των επενδυτών για θέματα ESG και τη συμμετοχή τους στη λήψη επενδυτικών αποφάσεων. Χρησιμοποιώντας διαγράμματα, αποτυπώνεται μια πλήρης ανασκόπηση της ανάπτυξης των Επενδυτικών Ταμείων και των περιουσιακών στοιχείων ESG από το 1995 έως το 2018 στις ΗΠΑ και από το 2014 έως το 2018 παγκοσμίως.

Τι είναι το ESG

Το Environmental, Social, Governance (ESG) είναι ο τρόπος με τον οποίο αξιολογείται η συνολική επίγνωση των ομίλων για κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες. Βασίζεται σε ένα σύνολο κριτηρίων για τις δραστηριότητες και τις λειτουργίες μιας εταιρείας που εξετάζουν οι επενδυτές για τον έλεγχο πιθανών επενδυτικών ενεργειών. Τα περιβαλλοντικά πρότυπα καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο μια εταιρεία αντιμετωπίζει τη φύση, τους φυσικούς πόρους και το περιβάλλον. Τα κοινωνικά πρότυπα χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση των σχέσεων με τους υπαλλήλους, τους προμηθευτές, τους πελάτες και τις κοινότητες στις οποίες δραστηριοποιούνται. Η εταιρική διακυβέρνηση ισχύει για την ηγεσία μιας εταιρείας, τον τρόπο καθορισμού της αμοιβής των στελεχών, τις διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και τα δικαιώματα των μετόχων (Eccles et al., 2020).

Όπως αναφέρουν και οι άνθρωποι που απαρτίζουν το Χρηματιστήριο Αθηνών, και ειδικά στις ESG Disclosure Guidelines: Χρησιμοποιώντας τον όρο «ESG», αναφέρεται κανείς σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά και εταιρικά θέματα που μπορούν να επηρεάσουν την ικανότητα μιας εταιρείας να δημιουργεί αξία μακροπρόθεσμα. Αποτύπωση της ικανότητας μιας εταιρείας να δημιουργεί αξία και να διαμορφώνει μακροπρόθεσμες αποτελεσματικές

στρατηγικές μέσω δεικτών που καταγράφουν τις επιδόσεις περιβαλλοντικής, κοινωνικής και εταιρικής διακυβέρνησης (δείκτες ESG) (ATHEX Group, 2022).

Οι λειτουργικοί παράγοντες του ESG

Οι διαστάσεις που πρωταγωνιστούν στη λειτουργία των κριτηρίων ESG είναι οι παράγοντες που καθορίζουν το περιεχόμενό τους και ο άξονας στον οποίο βασίζεται ολόκληρη η εταιρική ευθύνη. Παρακάτω εξετάζεται κάθε διάσταση ή παράγοντας ξεχωριστά με περισσότερες λεπτομέρειες.

Η λειτουργία των ESG μέσα από διάφορους άξονες

2.3.1.1 Η έννοια της Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης

Με αυτόν τον όρο, ορίζονται οι έννοιες της πολιτικής οικολογίας και των πρακτικών περιβαλλοντικής πολιτικής που υποστηρίζουν και προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη ως ευθύνη όσων εμπλέκονται στην πολιτική, την κοινωνία και την οικονομία. Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση είναι μια κοινή πρακτική της κυβέρνησης, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας των πολιτών, που συμμετέχουν ενεργά στη διαχείριση ολόκληρου του περιβαλλοντικού συστήματος, που είναι αυτό που αποκαλείται φυσικό περιβάλλον. Ορίζει τους φυσικούς πόρους και το περιβάλλον ως παγκόσμια δημόσια αγαθά των οποίων η αξία δεν μειώνεται όταν διαχειρίζονται και χρησιμοποιούνται με ορθολογικό και αποτελεσματικό τρόπο.

Στη φιλοσοφία της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης, η έννοια του διαμοιρασμού εφαρμόζεται στη χρήση δημόσιων αγαθών, έτσι ώστε οι φυσικοί πόροι που απολαμβάνει ένα άτομο να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από άλλους χωρίς αποκλειστική χρήση (Newell, 2008). Τα περιβαλλοντικά αγαθά θεωρούνται ωφέλιμα επειδή είναι πόροι που χρησιμοποιούνται από ανθρώπους και επιχειρήσεις και επομένως έχουν αξία. Το γεγονός ότι οι πόροι αυτοί δεν είναι ανταγωνιστικοί απαιτεί μια ειδική προσέγγιση διαχείρισης για να αποτραπεί η καταστροφή τους από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Αυτή η προσέγγιση μπορεί να χρησιμοποιηθεί εάν ο πόρος έχει οικονομική αξία. Το νερό, για παράδειγμα, λειτουργεί με τον τρόπο αυτό.

Πιο συγκεκριμένα, η περιβαλλοντική διακυβέρνηση αναφέρεται στις διαδικασίες που στοχεύουν στη λήψη αποφάσεων σχετικά με τον έλεγχο και τη διαχείριση του περιβάλλοντος

και των φυσικών πόρων. Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση μπορεί να ειπωθεί ότι είναι μια πολυεπίπεδη αλληλεπίδραση. Δηλαδή, ασκεί επιρροή σε τοπικό, εθνικό και διεθνές ή παγκόσμιο επίπεδο μεταξύ των τριών βασικών παραγόντων στην εφαρμογή των πολιτικών που σχετίζονται με το περιβάλλον, δηλαδή κρατικών παραγόντων, ρύθμισης της αγοράς και της κοινωνίας. Επιπλέον, η περιβαλλοντική διακυβέρνηση ακολουθεί κανόνες και διαδικασίες για την επίτευξη του στόχου της για περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Μερικές από τις αρχές που διέπουν την περιβαλλοντική διακυβέρνηση σχετίζονται με:

- i.** τον τρόπο υιοθέτησης περιβαλλοντικών εννοιών σε όλους τους τομείς λήψης αποφάσεων και δράσης.
- ii.** Την ενσωμάτωση πόλεων, κοινοτήτων και οικονομικής και πολιτικής ζωής ως μέλη ή υποσύνολα του περιβάλλοντος.
- iii.** Τον συντονισμό του ανθρώπου με τα υπόλοιπα φυσικά οικοσυστήματα στα οποία ανήκει (He et al., 2021).

Η κλιματική αλλαγή καθώς και η εξάντληση των πόρων αποτελεί ένα φαινόμενο το οποίο ολοένα και αυξάνεται, οδηγώντας τους επενδυτές να αποζητούν πληροφορίες για τα ζητήματα βιωσιμότητας στις επενδυτικές επιλογές τις οποίες πραγματοποιούν. Τα θέματα αυτά συχνά αναφέρονται σε εξωτερικούς παράγοντες, τα οποία ασκούν επιρροές στη λειτουργία και τον κύκλο πωλήσεων της εταιρείας. Μπορεί να θεωρήσει κανείς ότι δεν εξαρτώνται αποκλειστικά από την αγορά και τους μηχανισμούς της. Τα περιβαλλοντικά στάνταρντ εξετάζουν τη χρήση ενέργειας μιας εταιρείας, τη ρύπανση, τη διατήρηση και την αξιοποίηση των φυσικών πόρων, την πρόκληση φυσικών καταστροφών και τη συμπεριφορά απέναντι στα ζώα, παράγοντας που αφορά κυρίως τα κοινωνικά κριτήρια. Η αξιολόγηση και η χρήση αυτών των μέσων μπορεί να βοηθήσει την επιχείρηση να αξιολογήσει τούς εν δυνάμει περιβαλλοντικούς κινδύνους που ενέχει η δραστηριότητά της καθώς και το πώς η εταιρεία μπορεί να διαχειριστεί αυτούς τους κινδύνους. Ειδικότερα μπορεί να γίνει αναφορά σε καταστάσεις όπως ζητήματα που σχετίζονται με την εταιρική ιδιοκτησία εντός μολυσμένων εδαφών, τη διαχείριση επικίνδυνων μολυσματικών αποβλήτων, τη μείωση των τοξικών εκπομπών αερίων ή τη συμμόρφωσή της με τους κυβερνητικούς περιβαλλοντικούς κανονισμούς και τα πλαίσια της νομοθεσίας (Luke, 2022· van Assche et al., 2020). Παρακάτω θα παρατεθεί η ανάλυση στα βασικά ζητήματα που απασχολούν την περιβαλλοντική διακυβέρνηση:

2.3.1.1.α Το θέμα της κλιματικής κρίσης

Η κοινότητα των επιστημών αλλά και οργανισμοί με διεθνές κύρος έχουν μεταδώσει στο σύνολο της ανθρωπότητας τα προβλήματα που δημιουργούνται από την κλιματική κρίση. Πιο συγκεκριμένα, όπως αποτυπώνεται σε όσα εξαγγέλλει η παγκόσμια τράπεζα υπάρχουν ορισμένα προβλήματα υψίστης σημασίας. Τα μείζονα ζητήματα που περιλαμβάνονται στον όρο της κλιματικής αλλαγής ενσαρκώνουν, μεταξύ άλλων, την κακόβουλη αλλαγή στην ηλιακή ακτινοβολία, την αύξηση των εκπομπών και των συγκεντρώσεων των αερίων του θερμοκηπίου (GHGs) και ιδιαίτερα του διοξειδίου του άνθρακα (CO₂), την αύξηση της θερμοκρασία της γης, την αύξηση των ατμοσφαιρικών υδρατμών, την συνεχή ύπαρξη ακραίων καιρικών φαινομένων, το γρήγορο λιώσιμο του πάγου και την μη αντικατάστασή του τους χειμερινούς μήνες και την κατά συνέπεια αύξηση της στάθμης της θάλασσας. Πολλά από αυτά τα προβλήματα ενδέχεται να έχουν ως καταβολή την ανθρώπινη ή και την επιχειρηματική δραστηριότητα, όπως η εξάρτηση και κατά συνέπεια η καύση των ορυκτών καυσίμων, η μείωση της έκτασης των δασών, η εντατικοποίηση της γεωργικής παραγωγής και η φθορά που προκαλείται στο έδαφος (Lv et al., 2023).

Στην πραγματοποίηση μιας εν δυνάμει επένδυσης οι παράγοντες που ήδη γνωρίζουμε για την κλιματική αλλαγή σταθμίζονται. Έτσι ορισμένες επενδύσεις που σχετίζονται με βιομηχανική παραγωγή η οποία έχει έντονη εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα προσελκύει ολοένα και λιγότερους επενδυτές καθώς προξενεί σε μεγάλο βαθμό το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής (Fan, Omura & Roca, 2022).

Έχουν γίνει αλλεπάλληλες προσπάθειες για να αναχαιτιστεί η κλιματική αλλαγή και να μετριαστούν οι επιπτώσεις της σε όλα τα επίπεδα. Το πρωτόκολλο του Κιότο και η Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή κατέχουν τον κυρίαρχο ρόλο στην αντιμετώπιση και την πρόληψη της κλιματικής αλλαγής σε διεθνές επίπεδο. Στη συνέχεια, η Συμφωνία του Παρισιού (2016) αποτελεί ένα σημαντικό διάβημα για την πορεία της λήψης αποφάσεων για την κλιματική αλλαγή. Σύμφωνα με τη συμφωνία, η Ε.Ε. υπέβαλε μια μακροπρόθεσμη στρατηγική μείωσης των εκπομπών και ένα αναθεωρημένο σχέδιο για το κλίμα πριν από το τέλος του 2020, δεσμευόμενη να μειώσει τις εκπομπές κατά τουλάχιστον 55% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990 έως το 2030.

2.3.1.1.β Η λειτουργία της βιοποικιλότητας

Με τον όρο βιοποικιλότητα, περιγράφουμε το σύνολο των ζωντανών ειδών και οικοσυστημάτων σε μια περιοχή. Ο αριθμός και η ποικιλία των μορφών ζωής στη Γη είναι ένα μυστήριο εκατοντάδων εκατομμυρίων ετών εξελικτικής ιστορίας. Η ελληνική νομοθεσία ορίζει ότι: «Βιοποικιλότητα ή βιολογική ποικιλότητα είναι η ποικιλότητα των ζωντανών οργανισμών κάθε προέλευσης, συμπεριλαμβανομένων των χερσαίων, θαλάσσιων και άλλων υδάτινων οικοσυστημάτων και οικολογικών συμπλεγμάτων στα οποία αποτελούν μέρος» (άρθρο 2 του Ν. 2204 / 1994, Επίσημο Δελτίο 59 Α') Αξιοσημείωτο είναι ότι ο αριθμός των ειδών που κατοικούν στη Γη μειώνεται λόγω της περιβαλλοντικής ρύπανσης, της αποψίλωσης των δασών, της ερημοποίησης της γης, της ρύπανσης των υδάτων και της αυξημένης θήρευσης (Houdet et al., 2012). Το γεγονός ότι η βιοποικιλότητα μειώνεται και τα είδη εξαφανίζονται επηρεάζει ολοένα και περισσότερο τη σταθερότητα των ειδών των οικοσυστημάτων, ενώ στερεί από τον άνθρωπο πόρους απαραίτητους για την επιβίωση και την ευημερία του. Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση μπορεί να έχει εφαρμογές σε πολλούς τομείς που προασπίζουν τη βιοποικιλότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η περιβαλλοντική διακυβέρνηση έχει δια-κανονιστικό ρόλο που θεσμοθετεί το πλαίσιο για την ορθή εκπλήρωση των συμφωνιών και για την τήρηση των νόμων και για τη συμμόρφωση των γεωργικών δραστηριοτήτων, της αστικής περιφερειακής ανάπτυξης, της εκβιομηχάνισης των κρατών, της κατανάλωσης των φυσικών πόρων, της ορθής χρήσης του νερού και της προστασίας της ποιότητας του αέρα και την αποφυγή εκπομπών επικίνδυνων αερίων. Πριν τη λήψη αποφάσεων, οι κανονιστικοί φορείς οφείλουν να σταθμίσουν τις εν δυνάμει επιπτώσεις που μπορεί να προκληθούν στα οικοσυστήματα, από μια οποιαδήποτε επιχειρηματική δραστηριότητα. Για την προστασία των οικοσυστημάτων πρέπει να υπάρχει σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στις αξίες και τα συμφέροντα όταν γίνονται οι διαβουλεύσεις των πλάνων της περιβαλλοντικής διαχείρισης (Halkos & Matsiori, 2022).

Η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα (CBD) που υπογράφηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992, στοχεύει να αναλάβει δράση σε τρεις κύριους τομείς: τη διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας (ή βιοποικιλότητας), τη βιώσιμη και ορθολογική χρήση των συστατικών της και τη δίκαιη εκπροσώπηση των οφελών που προέρχονται από βιολογικούς πόρους. Αναπτύσσει εθνικές στρατηγικές για τη διατήρηση και τη βιώσιμη χρήση της βιοποικιλότητας και συχνά υποστηρίζεται ως προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η Σύμβαση είναι η πρώτη παγκόσμια συμφωνία που καλύπτει όλες τις πτυχές της βιοποικιλότητας: έμβιους πόρους, είδη και οικοσυστήματα. Για πρώτη φορά περιλαμβάνει

το γεγονός ότι η προστασία της βιολογικής ποικιλότητας είναι κοινή βούληση όλων των ανθρώπων.

Η Σύμβαση διευκολύνει τις συλλογικές προσπάθειες για την εφαρμογή μέτρων επιστημονικής και τεχνολογικής συνεργασίας, την πρόσβαση σε βιολογικούς πόρους και τη μεταφορά καθαρών περιβαλλοντικών τεχνολογιών. Η πιο σημαντική έκδοση του CBD ήρθε το 2010, όταν κυκλοφόρησε το Στρατηγικό Σχέδιο για τη Βιοποικιλότητα 2011-2020 και οι Στόχοι Aichi. Μαζί δεσμεύονται να αποτρέψουν και να αναστρέψουν την απώλεια της βιοποικιλότητας στον πλανήτη, να προωθήσουν ένα όραμα για να ζει ο άνθρωπος σε αρμονία με τη φύση και να ενσωματώνουν τη βιοποικιλότητα σε διαφορετικούς τομείς (Lv et al., 2023).

2.3.1.1.γ Ο φυσικός πόρος του νερού

Ο ΟΗΕ εκθέτει στην Παγκόσμια Ανάπτυξη των Υδάτων του 2023 ότι η ποσότητα του νερού τα επόμενα είκοσι χρόνια θα υποχωρήσει. Εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, της αυξημένης ξηρασίας και της ανόδου της θερμοκρασίας, αλλά και εξαιτίας της άσκοπης κατανάλωσης νερού, παράγοντες που ασκούν επιδράσεις τόσο στην ποσότητα όσο και στην ποιότητα των υδάτινων αποθεμάτων, δυσχεραίνουν και την κατάσταση της βιοποικιλότητας (Schoenmaekers, 2023).

Ανατρέποντας το τι θεωρεί η κοινή αντίληψη σπατάλη του νερού, αλλά και δρώντας μέσα από ενέργειες επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης του νερού μπορεί να συρρικνωθεί η έλλειψη του νερού. Λύσεις εκ βάθους που μπορούν να εφαρμοστούν είναι μονάδες αφαλάτωσης ή η ανέγερση φραγμάτων για να διατηρηθεί η ποσότητα του νερού, παρά την σφοδρή κριτική που δέχονται αυτές οι μέθοδοι. Οι βιώσιμες αποδόσεις δεν μπορούν να χαρτογραφηθούν σε πολύ υψηλό επίπεδο λόγω της μη επαρκούς έρευνας που έχει γίνει μέχρι στιγμής. Η περιβαλλοντική διακυβέρνηση και η διαχείριση των υδάτινων πόρων σταθμίζουν όλες τις παραμέτρους πριν προχωρήσουν στην τελική απόφαση μίας εταιρείας για να επενδύσουν εκεί όπου το περιβαλλοντικό αποτύπωμα δρα όσο το δυνατόν λιγότερο στην έλλειψη υδάτινων πόρων (Schoenmaekers, 2023).

2.3.1.1.δ Η πρόκληση του προβλήματος της τρύπας του όζοντος

Στις 16 Σεπτεμβρίου 1987, υπογράφηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ για την αντιμετώπιση του προβλήματος της εξάλειψης της στιβάδας του όζοντος. Από εκείνη τη χρονική στιγμή και μετέπειτα η χρήση χλωροφθορανθράκων που βρίσκονται μέσα στα βιομηχανικά ψυκτικά αλλά και στα αερολύματα καθώς και στα γεωργικά μυκητοκτόνα, όπως το μεθυλοβρωμίδιο, έχουν κατά κύριο λόγο μειωθεί ή και εξαφανισθεί, παρά το γεγονός ότι τα υπόλοιπα επικίνδυνα αέρια εξακολουθούν να βρίσκουν χώρο εφαρμογής (Grevsmühl & Briday, 2023).

Η διατήρηση της στιβάδας του όζοντος είναι ένα διεθνές περιβαλλοντικό ζήτημα υψίστης προτεραιότητας η οποία απασχολεί τη διεθνή κοινότητα από το τέλος της δεκαετίας το 1970. Βασικό διάβημα για την πρόληψη του προβλήματος είναι η υπογραφή και στη συνέχεια η εφαρμογή της Συνθήκης της Βιέννης (1986) και το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ (1987). Συντονιστής αλλά και διαχειριστής στην διαδικασία παρακολούθησης της εφαρμογής του Πρωτοκόλλου εντός των πλαισίων του UNEP είναι η Γραμματεία του Όζοντος. Το σύνολο των παγκόσμιων επιστημόνων είναι ικανό να παρακολουθήσει, να καταχωρήσει αλλά και να αιτιολογήσει τα πρώτα εμφανή αποτελέσματα της αναχαίτισης του επιβλαβούς προβλήματος της υποχώρησης της στιβάδας του στρατοσφαιρικού όζοντος (Grevsmühl & Briday, 2023).

Σύμφωνα με την έκθεση που δημοσιεύθηκε από το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) και τον Παγκόσμιο Μετεωρολογικό Οργανισμό (WMO) τον Σεπτέμβριο του 2014 στη Νέα Υόρκη, τα πορίσματα των ερευνών δείχνουν την κατάσταση που αντιμετωπίζει η στιβάδα του όζοντος. Είναι εγκεκριμένη συνολικά από 36 χώρες και δίνει σαφή αλλά και αιτιολογημένα αποτελέσματα. Ήτοι, α) καταγραφή των ενδείξεων της πτώσης στις συγκεντρώσεις των επικίνδυνων ουσιών, παρά το γεγονός ότι ορισμένες ουσίες διαπιστώθηκε ότι έχουν αυξηθεί. β) Επισήμανση της προοδευτικής υποχώρησης της στιβάδας του όζοντος, η οποία ήταν αισθητή κατά τη δεκαετία του '80 και τις αρχές της δεκαετίας του '90, γρήγορα κατά το 2000 είχαν καταφέρει η συνολική ποσότητα όζοντος να διατηρηθεί στα ίδια επίπεδα ενώ διαφαίνονται και οι πρώτες μικρές ενδείξεις μιας μορφής ανάκαμψης. γ) Προβλέψεις για την αποκατάσταση της στιβάδας του όζοντος, εάν διατηρηθεί η εφαρμογή του πρωτοκόλλου του Μόντρεαλ (INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE).

Ακολουθώντας τις εκτιμήσεις, η στιβάδα του όζοντος θα αποκατασταθεί και θα αρχίσει να συγκλίνει με τα επίπεδα του 1980 πριν από τα μέσα του 21ου αιώνα στα πιο πολλά μέρη του πλανήτη δηλαδή προς την Αρκτική και ενδιάμεσα γεωγραφικά πλάτη, είναι χρέος μας να διασαφηνίσουμε ότι στην Ανταρκτική, στην οποία έχει καταγραφεί και η μεγαλύτερη ζημιά, η αποκατάσταση θα είναι και περισσότερο χρονοβόρα. Ωστόσο, η έκθεση αποφαίνεται ότι η πρόοδος αυτή μπορεί να διακυβευτεί εάν δεν παρθούν και δεν εφαρμοστούν στον μέλλον ουσιαστικά μέτρα τα οποία θα ελέγχουν την εκπομπή παρεμφερών αερίων τα οποία έχουν έντονη συσχέτιση με την κλιματική αλλαγή (Canan et al., 2015).

2.3.1.1.ε Η πυρηνική απειλή

Η χρήση της πυρηνικής ενέργειας μπορεί να βοηθήσει και να εξομαλύνει την ενεργειακή κρίση την οποία υφίστανται οι οικονομίες του δυτικού κόσμου. Η ενεργειακή αυτή κρίση έχει υποστεί ενός είδους μεγαλύτερη κλιμάκωση εξαιτίας του Ρωσο-ουκρανικού πολέμου. Όμως όπως είναι γνωστό για να λειτουργήσουν τα πυρηνικά εργοστάσια χρειάζονται πρόσβαση σε νερό για να ψύχονται οι αντιδραστήρες. Οι διαρροές υποπροϊόντων της πυρηνικής σχάσης υποβαθμίζουν στον μέγιστο βαθμό την ποιότητα του νερού ενώ η λειτουργία τέτοιων εργοστασίων έχει συνδεθεί με φαινόμενα έντονης σεισμικής δραστηριότητας και δημιουργία τσουνάμι. Επίσης, παρά την τεχνολογική πρόοδο εξακολουθεί να υφίσταται η απειλή σε περίπτωση δυσλειτουργίας της μονάδας παραγωγής η οποία μπορεί και να οδηγήσει σε φαινόμενα που έχουν προηγηθεί και στο παρελθόν όπως το Τσέρνομπιλ (Halkos & Zisiadou, 2023).

2.3.1.1.στ Η καταστροφή και η υποβάθμιση της ποιότητας του εδάφους

Η εντατικοποίηση της καλλιέργειας των εκτάσεων καθώς και η κατανάλωση των στοιχείων που εμπεριέχονται στα χόματα της γης προκαλεί το ζήτημα το οποίο ονομάζουμε υποβάθμιση του εδάφους, φθορά θα έλεγε κανείς. Με άλλα λόγια η φθορά είναι υπεύθυνη για την απαξίωση που δημιουργείται στο έδαφος και είναι υπεύθυνη για την έλλειψη της ικανότητάς του να διακρατά, να αποθηκεύει και να διατελεί το φαινόμενο το οποίο ονομάζεται κύκλος του νερού· επίσης δεν μπορεί να διαχειριστεί την ενέργεια αλλά και τους σπόρους (Mishra & Dubey, 2015).

2.3.1.1.ζ Το θέμα της βιωσιμότητας

Το κάθε πεδίο μελέτης σε ολόκληρο το εύρος των θεμάτων της βιωσιμότητας, από την ανάλυση των πόρων έως την πορεία των βιομηχανιών, έχει έντονη αλληλεπίδραση με την δύσκολη εξεύρεση των πρώτων υλών, το πρόβλημα της απαξίωσης του προϊόντος ή της υπηρεσίας των ομίλων. Μέσα στην εποχή την οποία διανύουμε που μπορεί να χαρακτηριστεί ως η τέταρτη βιομηχανική επανάσταση, η καινοτομία που θα πρέπει να παρουσιάζουν οι παραγωγές των ομίλων προς όλες τις κατευθύνσεις και υπό το πρίσμα όλων των παραγόντων αποκτά πρωταγωνιστικό ρόλο στην αξία που προσπαθεί να προσδώσει μια εταιρεία. Η μακροχρόνια προοπτική στην αξία την οποία θα πρέπει να εμπεριέχουν τα αγαθά μίας βιομηχανίας γίνεται ολοένα και πιο πρωταρχική στο ενδιαφέρον το οποίο εκφράζουν οι επενδυτές (Schöggel et al., 2023).

2.3.1.2 Η έννοια της κοινωνικής διακυβέρνησης

Στο πλαίσιο των κοινωνικών κριτηρίων μελετούνται οι σχέσεις της εταιρείας με τα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders). Είναι η ενότητα η οποία πραγματεύεται το εάν η εταιρεία συντηρεί το ίδιο πλαίσιο αξιών με τους προμηθευτές της, αν καταβάλλει ποσοστό επί των κερδών της στην τοπική κοινωνία ή εάν βοηθά στον εθελοντισμό κυρίως μέσα από την ενθάρρυνση των εργαζομένων (Pimenowa et al., 2023).

Επί της παρούσης εξίσου σημαντική είναι και η συμπερίληψη του θέματος των συνθηκών εργασίας της εταιρείας, το οποίο κατέχει ιδιαίτερα βασικό ρόλο, καθώς επίσης και εφιστά ιδιαίτερα μεγάλη προσοχή στην υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων. Από το Εφετείο των Η.Π.Α., κατά το 2006, επιτράπηκε να ενσωματωθεί στην απόδοση μιας εταιρείας το ζήτημα των κοινωνικών ευθυνών (Román et al, 2023). . Πιο κάτω θα αναλυθούν τα κρισιμότερα ζητήματα τα οποία υπάγονται στον παράγοντα που ονομάζεται «Κοινωνία».

2.3.1.2.α Ο παράγοντας των ανθρώπινων δικαιωμάτων

Η προάσπιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων είναι ίσως και από τους πιο βασικούς παράγοντες για την ανάπτυξη αλλά και την πρόοδο μίας εταιρείας. Θέματα που σχετίζονται με την υγεία αλλά και με την ασφάλεια των εργαζομένων γίνονται δείκτης για την μακροήμερευση της επιχείρησης. Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι ελευθερίες των πολιτών αλλά και όλοι όσοι προασπίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα (HRD) υπόκεινται σε όλο και περισσότερες επιθέσεις. Αυτό το φαινόμενο δεν διαδραματίζεται μόνο σε χώρες που

βρίσκουν χώρο στην διοίκησή τους δικτατορικά ή αυταρχικά καθεστώτα, πλέον αποτελεί μάστιγα και των καθιερωμένων δημοκρατιών. Πιο συγκεκριμένα, θέματα που αφορούν την ελευθερία της έκφρασης, την ελευθερία του συνεταιρίζεσθε και του συνέρχεσθε, την ελευθερία της πληροφόρησης και το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, γίνονται συχνά στόχος αλληπάλληλων επιθέσεων. Το γεγονός ότι τα επιχειρηματικά συμφέροντα προπορεύονται και ίσως μπαίνουν πρώτα από τα συμφέροντα των κοινωνιών και των εργαζομένων αποτελεί ίσως και την πιο βασική πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει σήμερα το επιχειρηματικό γίγνεσθαι. Ο εξ' ολοκλήρου σεβασμός στις ελευθερίες του πολίτη αλλά και των εργαζομένων, χωρίς να διακυβεύονται τα εργασιακά δικαιώματα, θεωρείται ένα από τα κριτήρια που εξετάζεται για το εάν μια εταιρεία είναι υγιής (Harymawan et al., 2022).

2.3.1.2.β Η διαφορετικότητα ως έννοια

Η Διαφορετικότητα και η Συμπερίληψη απασχολούν ολοένα και περισσότερο τον χώρο των επιχειρήσεων αλλά και τον τρόπο που αναπτύσσονται οι σύγχρονοι επιχειρηματικοί όμιλοι. Οι δύο αυτές έννοιες προσπαθούν να θέσουν τα πλαίσια στην ίση μεταχείριση ανάμεσα στους εργαζομένους χωρίς να υπάρχουν διακρίσεις αλλά και στην ίση μεταχείριση των υποψήφιων εργαζομένων από τους Διοικούντες ενός ομίλου. Επίσης βρίσκει εφαρμογή και ανάμεσα στις ανθρώπινες σχέσεις που αναπτύσσει το ανθρώπινο δυναμικό ενός οργανισμού (Harymawan et al., 2022).

Όταν τα άτομα ενός οργανισμού αντιμετωπίζονται με σεβασμό απέναντι στη διαφορετικότητά τους και αποφεύγονται οι προκαταλήψεις αλλά και τα στερεότυπα απέναντι τους, υφίσταται μια προστασία των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων στην πράξη που επίσης συνάδει στη δημιουργία ενός ευνοϊκού και φιλικού κλίματος μέσα σε έναν οργανισμό. Οι ελληνικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ότι αντιλαμβάνονται τη διαφορετικότητα ως την εναρμονισμένη ύπαρξη των ανθρώπων οι οποίοι έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά είτε γενετικής είτε επίκτητης φύσης. Μέσα στα πλαίσια ενός εργασιακού περιβάλλοντος η διαχείριση της διαφορετικότητας αποτελεί μια συστηματική μέθοδο για μια επιχείρηση.

Εναποθέτει, δηλαδή, τις προσπάθειές της στην αναγνώριση αλλά και στο σεβασμό της διαφορετικότητας των ανθρώπων που την απαρτίζουν και στοχεύει στο να προοδεύει μέσα από έναν αποτελεσματικό συνδυασμό της αξιοποίησης της μοναδικότητας του κάθε ατόμου.

Τα βασικά ερείσματα τα οποία θεμελιώνουν την διαφορετικότητα σχετίζονται άμεσα με: το φύλο, την ηλικία, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, το χρώμα, την φυλή, την εθνική καταγωγή και την αναπηρία (ή χρόνια πάθηση). Το γεγονός ότι θα πρέπει να αποφεύγονται οι διακρίσεις και τα άτομα θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στο ευρύτερο περιβάλλον της επιχείρησης δίνει το έναυσμα στους εργοδότες να διαλέγουν τους εργαζομένους τους μέσα από ένα ευρύ φάσμα ταλέντων το οποίο βοηθά να επιτυγχάνονται ευκολότερα τα προσδοκώμενα αποτελέσματα μέσω της καινοτομίας και της προόδου που δημιουργεί η διαφορετικότητα που παρατηρείται ανάμεσα στον χαρακτήρα των εργαζομένων.

2.3.1.2.γ Η σημασία της προστασίας των καταναλωτών

Συνηθισμένη πρακτική, ακόμη και επί των ημερών μας, είναι το να πέφτει όλο το βάρος των ευθυνών στα θέματα τα οποία αφορούν τις εμπορικές συναλλαγές στον ίδιο τον αγοραστή. Καταλαβαίνει κανείς ότι ο αγοραστής παίζει καθοριστικό ρόλο με τη σημασία την οποία θα πρέπει να δώσει στο τι εν τέλει θα αγοράσει, καθώς μετά την ολοκλήρωση της αγοράς δε θα μπορέσει να την αναστρέψει. Η ρίζα του γεγονότος αυτού έγκειται στο ότι ιστορικά το οργανωμένο κράτος δεν παρενέβαινε στις αγοραπωλησίες, με αποτέλεσμα όλοι οι έλεγχοι που θα έπρεπε να διαδραματιστούν έπρεπε να διεκπεραιωθούν από τον ίδιο τον αγοραστή πριν λάβει την τελική απόφαση για την αγοραπωλησία.

Στη συνέχεια η μετεξέλιξη των κρατών έφερε στο προσκήνιο το νομικό πλαίσιο που προασπίζει τον αγοραστή σε περιπτώσεις όπου τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που γίνονται αντικείμενο της αγοραπωλησίας δεν συμφωνούν με τα υποσχόμενα χαρακτηριστικά. Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέρος των εμπορικών εταιρειών και τα υποκαταστήματά τους κάνουν δεκτές τις επιστροφές από τα προϊόντα (Zhang, Kassim, & Guo, 2023).

Επιπλέον, έχουν τεθεί σε εφαρμογή υπηρεσίες και κρατικές δομές στις οποίες ο καταναλωτής μπορεί να ανατρέξει για την προάσπιση των δικαιωμάτων του. Αυτός είναι και ο ρόλος της ελληνικής κρατικής δομής που ονομάζεται «Προστασία του Καταναλωτή». Βασική αρμοδιότητά της είναι να προασπιστεί τα δικαιώματα του καταναλωτή, να προωθεί την προαγωγή της υγείας αλλά και της ασφάλειας. Να βοηθά τον καταναλωτή να διεκδικεί τα οικονομικά του συμφέροντα, να συμβάλλει στη διάχυση της πληροφόρησης και ενημέρωσης με αποτέλεσμα η αγορά να εξελίσσεται με τρόπο που εντέλει θα τους ωφελεί. Να ενθαρρύνει την οργάνωση των καταναλωτών σε ενώσεις έτσι ώστε να εισακούγονται οι

φωνές τους σε θέματα τα οποία τους απασχολούν. Να στέκεται, τέλος, ένθερμος αρωγός στο πως θα πρέπει να διαμορφωθεί στην κοινωνία μια ορθή καταναλωτική συνείδηση μέσα από υγιή πρότυπα τα οποία συμβάλλουν σε μία ορθή καταναλωτική συμπεριφορά. Το γεγονός ότι ο καταναλωτής θα πρέπει να είναι προστατευμένος πλέον είναι βασική υποχρέωση των επιχειρήσεων διότι εάν δεν είναι συμμορφωμένες με το κανονιστικό πλαίσιο το οποίο επιβάλλουν οι κρατικοί θεσμοί με τους κανονισμούς και τους νόμους που τους διέπουν, οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν πέρα από το ότι είναι τεράστιοι, επιβαρύνουν και αποθαρρύνουν τους επενδυτές από τους οποίους η επιχείρηση αντλεί κεφάλαια (Zhang, Kassim, & Guo, 2023).

2.3.1.2.δ Η ανησυχία για την ευημερία των ζώων

Οι σύγχρονοι επενδυτές προσπαθούν να αντλήσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερη πληροφόρηση προκειμένου να κατανοήσουν βαθύτερα μια εταιρεία υπό το πλαίσιο ενός κλάδου. Βασικότερα θέματα των αναζητήσεών τους αναφορικά με τα ζώα είναι το να γίνονται πειραματικές δοκιμές σκευασμάτων σε ζώα. Επίσης, αναζητούν το εάν ακολουθείται η νομότυπη διαδικασία στον τρόπο που διαβιώνουν τα ζώα εκτροφής στις φάρμες των τροφίμων. Τα θέματα αυτά απορροφούν εκτενώς το ενδιαφέρον των επενδυτών (Broccardo et al., 2022).

2.3.1.3 Το πλαίσιο της εταιρικής διακυβέρνησης

Το πεδίο εφαρμογής της εταιρικής διακυβέρνησης βρίσκεται στα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις τα οποία βαρύνουν τη διοίκηση μιας εταιρείας και κατ' επέκταση το διοικητικό συμβούλιο, το σύνολο των μετόχων αλλά και τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη. Με τον όρο της διακυβέρνησης τίθεται το πλαίσιο το οποίο καθορίζει τις συνθήκες διαφάνειας που πρέπει να έχει η λειτουργία σε μια εταιρεία, αλλά και ο ηθικός σεβασμός απέναντι στο σύνολο των θεσμών της πολιτείας. Υπό το πρίσμα αυτής της διάστασης, οι επενδυτές έχουν την κατάλληλη πληροφόρηση έτσι ώστε να επισημαίνουν το εάν μια εταιρεία δραστηριοποιείται με διαφάνεια, εξάγει τα λογιστικά της αποτελέσματα ακολουθώντας ακριβείς και διαφανείς μεθόδους και ότι ενστερνίζεται τη βούληση των μετόχων μέσω ψηφοφοριών για βασικά θέματα. Επίσης, χορηγεί μια σειρά από διαπιστευτήρια ότι η πολιτική της εταιρείας προωθεί ένα υγιές κλίμα χωρίς αντικρουόμενα

συμφέροντα ανάμεσα στα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, εφόσον δεν υφίστανται καταστάσεις διαπλοκής δωροδοκιών αθέμητου ανταγωνισμού και προφανώς δεν είναι μέρος παράνομων πρακτικών. Η Εταιρική Διακυβέρνηση εξετάζει εκτενώς και ενδελεχώς το Διοικητικό Συμβούλιο, παρακολουθεί το πως συμπεριφέρεται σε θέματα εταιρικού χαρακτήρα ο Διευθύνων Σύμβουλος και το κατά πόσο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «επιχειρηματικά ηθικός» (Kavadis & Thomsen, 2022).

2.3.1.3.α Η σύνθεση που αποτελεί το Management

Ο τρόπος με τον οποίο αποτιμώνται τα ίδια κεφάλαια σε μια εταιρεία μπορεί να φανερώσει πολλές πληροφορίες τόσο για τη δομή της εταιρείας όσο και για το σύστημα εσωτερικών διαδικασιών και ελέγχων το οποίο τη δημιουργεί (Kavadis & Thomsen, 2022). Ολοένα και περισσότερο τα τελευταία χρόνια δίνεται έμφαση στο πως θα υπάρξει ισορροπία στη σχέση την οποία συνάπτουν ο Διευθύνων Σύμβουλος (CEO) αλλά και το Διοικητικό Συμβούλιο. Στην Αμερική είναι αρκετά διαδεδομένο ο CEO να προεδρεύει και στο Διοικητικό Συμβούλιο, οι επιχειρήσεις, μάλιστα, οι οποίες ακολουθούν το μοντέλο αυτό αγγίζουν το ύψος του 80%. Αντιθέτως στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες αλλά και το Ηνωμένο Βασίλειο στις μεγαλύτερες εταιρείες έχουν προχωρήσει στον διαχωρισμό των ρόλων Διευθύνοντα Συμβούλου και Προέδρου για να είναι πιο αμερόληπτες οι διαδικασίες (Kavadis & Thomsen, 2022).

2.3.1.3.β Η διάρθρωση των εργασιακών σχέσεων

Η ορολογία των εργασιακών σχέσεων περιγράφει τις σχέσεις που δημιουργούν οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι μέσα σε έναν οργανισμό τόσο σε προσωπικό επίπεδο (διευθυντής προς εργαζόμενους) όσο και σε συλλογικό επίπεδο (διεύθυνση-εργοδότες προς εργατικές ενώσεις ή σωματεία).

Γεγονός είναι ότι υπάρχει πλήρης σύνδεση με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, βέβαια όταν ενσωματώνεται στην Εταιρική Διακυβέρνηση, εξετάζεται από το πρίσμα των Νόμων και των κανονισμών που διέπουν ένα κράτος. Η διάκριση των εργασιακών σχέσεων μπορεί να γίνει σύμφωνα με το είδος μιας εργασίας αλλά και τον βαθμό διαφορετικότητας που παρουσιάζει στο κάθε ξεχωριστό κλάδο (Βιομηχανικό, Βιοτεχνικό, Ναυτικό), καθώς επίσης και από τον βαθμό στον οποίο εκπροσωπούνται οι εργαζόμενοι οι οποίοι συμμετέχουν σε

εργατικές ενώσεις δηλαδή των συνδικαλισμένων και των μη συνδικαλισμένων. Αρμόδιο για τα θέματα της επιμέλειας των εργασιακών σχέσεων είναι το εργατικό δίκαιο και οι διατάξεις που περιλαμβάνει και τα επιμέρους θέματα διασαφηνίζονται μέσα στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας. Κατά το 1935, στις ΗΠΑ, διαρθρώθηκε το νομικό σύστημα το οποίο αφορούσε τις εργασιακές σχέσεις. Η θέσπιση των νόμων αυτών αποτελούσαν τη βάση για τους αντίστοιχους νόμους της Ελλάδας αλλά και άλλων χωρών (Kavadis & Thomsen, 2022).

Στην Ελλάδα, την εξ' ολοκλήρου αρμοδιότητα για τον έλεγχο αναφορικά με την συμμόρφωση προς τις εργατικές διατάξεις, τις συμβάσεις εργασίας αλλά και τα πρότυπα υγιεινής και ασφάλειας στους χώρους εργασίας ασκεί το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας με τα κλιμάκια του. Η ουσιαστική τήρηση και η εφαρμογή των νόμων έχει πρωταγωνιστικό ρόλο σε κάθε εταιρεία. Δημιουργεί υγιείς σχέσεις εργοδοσίας και εργαζομένων, αλλά και ορθές σχέσεις ανάμεσα στους εργαζομένους ενός Ομίλου. Οι εργασιακές σχέσεις ασκούν έντονη επίδραση σε εργαζόμενους και πελάτες, απόρροια του οποίου είναι η μεταβολή στο τελικό σχεδιασμό τόσο των επιχειρήσεων που υπάγονται σε έναν όμιλο, όσο και των επενδυτικών αποφάσεων που πραγματοποιούν οι επενδυτές (Kavadis & Thomsen, 2022).

2.3.1.3.γ Ο προσδιορισμός των αμοιβών των υψηλόβαθμων στελεχών

Σε ολόένα και περισσότερες εταιρείες οι οποίες ανήκουν ως μέλη σε Μεγάλους Ομίλους τους ζητείται να παρουσιάσουν εγγράφως τα ποσοστιαία επίπεδα που καταβάλλουν σε μπόνους αλλά και τα ποσά τα οποία καταβάλλουν με την μορφή αμοιβών στα υψηλόβαθμα στελέχη τους. Από την πλευρά τους τόσο οι μέτοχοι όσο και οι επενδυτές υποβάλλουν την διαδικασία αυτή σε ενδελεχή έλεγχο προκειμένου να είναι απολύτως σίγουρο ότι οι διαδικασίες κινούνται με τη δέουσα διαφάνεια αλλά και ότι αποφεύγεται η διαφθορά (Edacherian & Baruji, 2023).

2.3.1.3.δ Η αμοιβή των εργαζομένων προσδιορισμένη μέσα από δίκαια κριτήρια

Η διακυβέρνηση των οργανισμών και κατ' επέκταση όλων των Μεγάλων Ομίλων θέτει ένα ζήτημα το οποίο και εξετάζεται όταν λαμβάνονται αποφάσεις. Το ζήτημα αυτό δεν παύει να είναι άλλο πέρα από το ζήτημα της δίκαιης αμοιβής των υπόλοιπων εργαζομένων, επίσης σημαντικό και ανεξάρτητο από το θέμα των απολαβών των στελεχών. Η ενασχόληση με το ζήτημα αυτό συμπεριλαμβάνει και την ισότητα η οποία δεοντολογικά θα πρέπει να υπάρχει

στις αμοιβές των υπαλλήλων που ανήκουν σε όλα τα διαφορετικά φύλα. Η διαπίστωση του τι ισχύει μπορεί να αποδειχθεί μέσα από τη διενέργεια ελέγχων, αλλά και μέσα από τη διάθεση πληροφοριών στο κοινό προκειμένου να διενεργήσει και αυτό μια σειρά από δικούς του ελέγχους (Edacherian & Baruji, 2023).

3 ESG Κριτήρια και Βαθμολογία

3.1 Η σημασία του υπολογισμού των κριτηρίων ESG

Τα κριτήρια ESG αναφέρονται σε περιβαλλοντικά, κοινωνικά και διακυβερνητικά ζητήματα που σχετίζονται με την απόδοση των εταιρειών και των επενδυτικών προϊόντων τους. Ο υπολογισμός των κριτηρίων ESG είναι σημαντικός για διάφορους λόγους τα τελευταία πέντε χρόνια. Η παγκόσμια οικονομία αντιμετώπισε πολύ ισχυρές προκλήσεις που πυροδότησαν διάφορες εκρήξεις κρίσεων στο παγκόσμιο επενδυτικό σύστημα. Αφετηρία των κρίσεων ήταν η χρηματοπιστωτική κρίση της Ευρωζώνης που οφείλονταν στην έξαρση του χρέους, την πανδημία του covid 19 που καθήλωσε τις Δυτικές Οικονομίες και στην συνέχεια την Ρωσική Εισβολή που σφυροκοπάει ακόμη και σήμερα την Ουκρανία (Mattera & Soto, 2022).

Κοινωνικό κίνημα για την υπευθυνότητα των επιχειρήσεων: Τα τελευταία χρόνια, έχει αυξηθεί η πίεση από την κοινωνία για τις επιχειρήσεις να αναλάβουν περισσότερες ευθύνες ως προς τις επιπτώσεις τους στην κοινωνία και το περιβάλλον. Ο υπολογισμός των κριτηρίων ESG επιτρέπει στις επιχειρήσεις να ανταποκριθούν σε αυτές τις απαιτήσεις και να βελτιώσουν την εικόνα τους. Όλο το περιγραφόμενο συνονθύλευμα ανάγκασε τους επενδυτές να στραφούν στην βιώσιμη ανάπτυξη των ομίλων, με ουσιαστικό ενδιαφέρον για τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές βάσεις των επενδύσεων που πραγματοποιούν στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης των ομίλων. Τα μέλη αυτά πέρα από το γεγονός ότι έχουν τριμερή άμεση σύνδεση μπορούμε επίσης να πούμε ότι η Ελεγκτική Διαδικασία της εταιρικής διακυβέρνησης είναι ο «εγκέφαλος» που καθορίζει τις πολιτικές προς το περιβάλλον και την κοινωνία, η πολιτική που ασκείται είναι άμεσα υπεύθυνη για την αδρανοποίηση των κινδύνων των επενδύσεων (Mattera & Soto, 2022).

Η εξελικτική διαδικασία που ακολούθησαν οι όμιλοι οδήγησε σε αύξηση της επένδυσης με βάση τα κριτήρια ESG. Οι επενδυτές είναι όλο και πιο επιφυλακτικοί ως προς την επένδυσή τους σε εταιρείες που δεν λαμβάνουν υπόψη τους τα κριτήρια ESG. Αυτό σημαίνει ότι οι επενδυτές αναζητούν προϊόντα και επενδυτικά μέσα που εστιάζουν σε εταιρείες που ανταποκρίνονται σε αυτά τα κριτήρια. Η αύξηση αυτή έχει πολλούς λόγους, όπως η αυξανόμενη επιθυμία των επενδυτών να επενδύουν σε εταιρείες με καλή κοινωνική ευθύνη, η ανησυχία για τις επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος και η αναγνώριση του ότι οι εταιρείες που διαχειρίζονται καλά τα ζητήματα ESG έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να είναι μακροπρόθεσμα ανταγωνιστικές. Η αύξηση αυτή έχει οδηγήσει στη δημιουργία νέων

επενδυτικών προϊόντων που εστιάζουν στα κριτήρια ESG, όπως τα βιώσιμα κεφάλαια, τα κεφάλαια κοινωνικής ευθύνης και τα κεφάλαια απόδοσης με βάση τα κριτήρια ESG.

Οι επενδυτές για να φιλτράρουν τα δεδομένα τα οποία έχουν για αξιολόγηση προκειμένου να εντοπίσουν την καλύτερη επένδυση που πληροί τα ESG κριτήρια δημιουργούν και απαντούν ορθολογικές ερωτήσεις-κριτήρια, όπως οι παρακάτω.

α) Πως μπορεί να καταστεί εφικτή η αναγνώριση του εάν η επιχείρηση καλύπτει τα κριτήρια του ESG.

β) Στην ύπαρξη περισσότερων επενδυτικών εναλλακτικών πως θα διαλέξει η επιχείρηση ανάμεσα από αυτές την πιο βιώσιμη.

γ) Πως συντάσσεται η βαθμολόγηση των ομίλων ή ενός επενδυτικού κεφαλαίου και πως σταθμίζονται τα κριτήρια (Mattera & Soto, 2022).

Στη σύνταξη των ερωτημάτων και όλων των ζητημάτων που δημιουργούνται οι προηγμένοι χρηματοοικονομικά όμιλοι δίνουν μια σαφή απάντηση: «Κατασκευή δεικτών βιωσιμότητας». Συγκεκριμένα, εισέρχονται στη διαδικασία να κατασκευάσουν δείκτες και να αναπτύξουν μεθοδολογίες προσδιορισμού του αποτυπώματος ESG. Η πρακτική αυτή ήταν η σημαντικότερη ενέργεια που μέσα στην πανδημία επαλήθευσε τη σημαντικότητα των επενδύσεων ESG, αφού οι μοναδικές επιχειρήσεις που είχαν μηδενικό αρνητικό αντίκτυπο από την πανδημία ήταν οι συμμορφωμένες στα πρότυπα, καθιστώντας τις ανθεκτικότερες όλων και δημιουργούς υπεραξίας. Προχωρώντας σε τέτοιου είδους πρακτικές οι όμιλοι δεν θα επιτύχουν την μείωση φέρ' ειπείν του αποτυπώματος άνθρακα. Το «στοίχημα» είναι διπλό· πέρα από την επίλυση του προβλήματος συμβάλλουν στο να γίνει ο όμιλος κύριος παίκτης επί των θεμάτων βιώσιμης ανάπτυξης και να αποκτήσει την δέουσα ανάπτυξη που θα τον καταστήσει ανθεκτικό στους κινδύνους και τις απειλές (Mattera & Soto, 2022).

Η οδηγία 2014/95/EU δεσμεύει πλέον τις εταιρείες και τους ομίλους οι οποίοι είναι εργοδότες για έναν αριθμό μεγαλύτερο των 500 εργαζόμενων να εκθέτουν και τις μη χρηματοοικονομικές τους πληροφορίες με μεγαλύτερη έμφαση στα στοιχεία που έχουν άμεση σχέση με τα ESG χαρακτηριστικά τους. Στη συγκεκριμένη κατεύθυνση κινούνται γύρω στις 150 εταιρείες σε παγκόσμια βάση των οποίων η αρμοδιότητα είναι η δημιουργία δεικτών που αντλούν δεδομένα από τέτοια στοιχεία. Οι δείκτες αυτοί αξιολογούν και ταξινομούν μία εταιρεία και κατ' επέκταση τον όμιλο ή ένα πράσινο αμοιβαίο κεφάλαιο

ώστε να σταθούν ως φερέγγυοι πληροφοριοδότες των υποψηφίων επενδυτών. Βέβαια η έλλειψη μιας κοινής προσέγγισης στο θέμα των δεικτών, έχει οδηγήσει στην έλλειψη της καταγραφής πλήθους δεικτών από την παγκόσμια βιβλιογραφία. Υπάρχει θα έλεγε κανείς, μια πιο ιδιαίτερη και εμπειρική προσέγγιση της μέτρησης των κατορθωμάτων των ομίλων και ακολουθεί στάδια που τα ορίζει ο ίδιος ο όμιλος, μια μέθοδο που απαρτίζεται από δικούς της δείκτες (Janicka & Sajnóg, 2022).

Οι βασικότεροι δείκτες που βρίσκουν παγκόσμιο πεδίο εφαρμογής είναι οι DJSI index, MSCI low Carbon index, Oekom Index, Euronext index, καθώς και ένα μεγάλο πλήθος άλλων δεικτών. Ωστόσο, οι παραπάνω δείκτες σταθμίζουν δεδομένα που δεν είναι πάντα αξιόλογα γιατί είναι στην διακριτική ευχέρεια των ομίλων το τι θα αποκαλύψουν. Παρόλο που υπάρχουν πρότυπα και κανονιστικά πλαίσια για την αναφορά δεδομένων ESG, δεν υπάρχει συνέπεια στην παρουσίαση των δεδομένων ESG από τις επιχειρήσεις. Τα στοιχεία δηλαδή πέρα από το θέμα της αξιοπιστίας πολλές φορές εξαιτίας του τρόπου ανακοίνωσής τους δεν είναι σε συγκρίσιμη μορφή. Επιπλέον, οι δείκτες ESG είναι συνήθως βασισμένοι σε παραδοσιακά δεδομένα που συχνά δεν λαμβάνουν υπόψη τους πιο πρόσφατους καινοτόμους τρόπους μέτρησης και παρακολούθησης της αειφορίας και των κοινωνικών και διακυβερνητικών παραμέτρων. Αυτό σημαίνει ότι οι δείκτες ESG μπορεί να μην αποτυπώνουν πλήρως το πραγματικό προφίλ αειφορίας μιας επιχείρησης. Μία δυσκολία που επίσης προστίθεται στην μεθοδολογία αξιοποίησης της χρήσης των δημοσιευμένων μη χρηματοοικονομικών στοιχείων είναι η σχέση των δεδομένων με τον χρόνο. Η αξιολόγηση της αξιοπιστίας των δεδομένων αυτών θα γίνει σε μελλοντικό χρόνο και συνήθως χρειάζεται να παρέλθει το διάστημα ενός ή δύο χρόνων (Janicka & Sajnóg, 2022).

Ένα ακόμη πρόβλημα που αντιμετωπίζει η σύνδεση των δεικτών ESG με τα δεδομένα του παρελθόντος είναι ότι αυτά τα δεδομένα μπορεί να μην έχουν πλήρη εφαρμογή στην υφιστάμενη κατάσταση ενός ομίλου αναφορικά με την αειφορία του. Οι δείκτες ESG βασίζονται συνήθως σε παραδοσιακά δεδομένα, όπως τα δεδομένα από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και τις εκθέσεις βιωσιμότητας των εταιρειών, τα οποία ενδέχεται να μην είναι πλήρως ενημερωμένα και να μην αντανακλούν την πραγματική κατάσταση της επιχείρησης σήμερα.

Επιπλέον, η ανάλυση των δεδομένων του παρελθόντος μπορεί να παρουσιάζει ορισμένες προκαταλήψεις και παραπλανητικές προεκτάσεις σχετικά με το μέλλον. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένες αποφάσεις και παραβλέψεις στην αξιολόγηση της πραγματικής

απόδοσης της επιχείρησης σε σχέση με την αειφορία. Τέλος, η εξέταση μόνο των δεδομένων του παρελθόντος καθιστά δυσκολότερη την αντικειμενική λήψη αποφάσεων στο παρόν και τις προβλέψεις του μέλλοντος. Από όλα τα παραπάνω αντιλαμβανόμαστε ότι είναι πρωταρχικής σημασίας η κατασκευή ομοιογενών κριτηρίων ESG τα οποία θα έχουν την ευρεία αποδοχή τόσο των επενδυτών όσο και των αξιολογούμενων ομίλων, έτσι άλλωστε θα μπορούμε και στην τροχιά των κοινά αποδεκτών αποτελεσμάτων που θα καθορίσουν στο μέγιστο βαθμό τις επενδυτικές αποφάσεις.

3.2 Κριτήρια ESG και επενδύσεις

Όταν ένας οργανισμός ή μια εταιρεία αγοράζει ή επενδύει σε έναν όμιλο (group), αυτό αποκαλείται ομαδική επένδυση (group investment) ή επένδυση σε όμιλο (investment in a group). Με αυτήν την επένδυση, ο οργανισμός ή η εταιρεία αγοράζει μετοχές ή συμμετοχές στον όμιλο, με σκοπό να επωφεληθεί από την αύξηση της αξίας τους στο μέλλον. Η επένδυση σε έναν όμιλο μπορεί να γίνει για διάφορους λόγους, όπως η επιδίωξη αύξησης της αξίας των μετοχών ή η απόκτηση πρόσβασης σε πελάτες ή αγορές που εξυπηρετούνται από τον όμιλο. Από την άλλη πλευρά, ο όμιλος χρησιμοποιεί πόρους από τα αντισυμβαλλόμενα μέρη που επενδύουν σε αυτόν με στόχο να επιτύχει τις επιδιώξεις του για τα δικά του οφέλη σε μεταγενέστερες χρονικές περιόδους.

Τα κριτήρια ESG (Environmental, Social, and Governance) προσθέτουν στην επένδυση μια διάσταση βιωσιμότητας και κοινωνικής ευθύνης. Συγκεκριμένα, τα κριτήρια ESG προσπαθούν να αξιολογήσουν τον τρόπο με τον οποίο μια εταιρεία διαχειρίζεται τα περιβαλλοντικά, κοινωνικά και διοικητικά της ζητήματα. Αυτά τα κριτήρια αποσκοπούν στην ενίσχυση της διαφάνειας και της ευθύνης των εταιρειών απέναντι στους επενδυτές και την κοινωνία γενικότερα (Janicka & Sajnóg, 2022).

Η προσθήκη των κριτηρίων ESG στην επένδυση μπορεί να βοηθήσει τους επενδυτές να επιλέξουν εταιρείες με καλύτερες πρακτικές σε θέματα βιωσιμότητας και κοινωνικής ευθύνης, και να αποφύγουν εταιρείες που ενδέχεται να επηρεάζουν αρνητικά το περιβάλλον ή την κοινωνία. Αυτό μπορεί επίσης να συμβάλλει στη μείωση των κινδύνων και της αβεβαιότητας στην επένδυση, καθώς η διαχείριση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραγόντων μπορεί να επηρεάσει την απόδοση της εταιρείας στο μέλλον (Aich et al., 2021).

Η διαχείριση των κριτηρίων ESG μπορεί να αυξήσει το κόστος της επένδυσης σε σχέση με τις συμβατικές επενδύσεις, αλλά αυτό δεν είναι πάντα έτσι. Πρόκειται για ένα ζήτημα που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως η μέθοδος διαχείρισης, οι απαιτήσεις αναφοράς και η πολυπλοκότητα του χαρτοφυλακίου. Συγκεκριμένα, η ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG μπορεί να απαιτήσει περισσότερους ανθρώπινους πόρους και ειδικές γνώσεις, καθώς και πρόσθετες αναφορές και παρακολούθηση. Ωστόσο, η χρήση της τεχνολογίας και των αυτοματοποιημένων διαδικασιών μπορεί να μειώσει αυτό το κόστος. Επιπλέον, οι επενδυτές μπορούν να αντλήσουν οφέλη από την ενσωμάτωση των κριτηρίων ESG στην αξιολόγηση των επενδυτικών ευκαιριών και των αποτελεσμάτων, που μπορεί να αυξήσει την απόδοση της επένδυσης στο μακροπρόθεσμο μέλλον (Aich et al., 2021). Συνεπώς, δεν μπορεί να ειπωθεί απόλυτα ότι οι επενδύσεις ESG είναι πιο δαπανηρές από τις συμβατικές επενδύσεις.

Οι διαχειριστές των κεφαλαίων ESG θα επενδύσουν το μεγαλύτερο μέρος από τα διαθέσιμα κεφάλαια κυρίως σε ομίλους που δραστηριοποιούνται σε τομείς που έχουν άμεση σχέση με τη βιωσιμότητα και δεν δίνουν επενδυτικές ευκαιρίες σε ομίλους που δραστηριοποιούνται στους τομείς των ορυκτών καυσίμων και του άνθρακα, στις οπλοπαραγωγούς βιομηχανίες και γενικότερα στους ομίλους που «γυρνούν την πλάτη» στις έννοιες της πράσινης ανάπτυξης και της κοινωνικής ευθύνης. Μάλιστα εύκολα κανείς συμπεραίνει ότι τα κεφάλαια που σταθμίζουν τα ESG κριτήρια είναι λιγότερο κοστοβόρα σε σχέση με τα συμβατικά που απλώς σταθμίζουν τα συμβατικά χρηματοοικονομικά κριτήρια.

3.3 Η σχέση των ESG κριτηρίων με τις οικονομικές επιδόσεις των ομίλων

Τα τελευταία χρόνια έχει υπάρξει μία ισχυρή στροφή προς την εταιρική βιωσιμότητα η οποία έχει προκύψει περισσότερο από τους κανόνες διεθνούς δικαίου όσο και από τις απαιτήσεις των επενδυτών. Επίσης, λόγω των χρηματοοικονομικών κρίσεων τα κράτη δρουν προστατευτικά, παραχωρώντας κεφάλαια για επενδύσεις αλλά θέτουν και πρότυπα κανονιστικής συμμόρφωσης που περιορίζουν τυχόν περιστατικά αυθαιρεσίας των ομίλων. Οι όμιλοι που χαράζουν στρατηγικές που εμπεριέχουν ESG κριτήρια γνωρίζουν ταχύτατη αύξηση με πολύ μεγάλο ρυθμό που συντέλεσε στη μεταβολή του επιχειρηματικού σχεδίου ενός σύγχρονου ομίλου. Η οικονομική διαχείριση που βασίζεται στο παραδοσιακό μοντέλο και μέχρι τώρα είχε πρωταγωνιστικό ρόλο αποσκοπούσε μόνο στην δέουσα αύξηση που έπρεπε να παρουσιάσουν τα κέρδη του ομίλου έτσι ώστε να κινηθεί προσθετικά η απόδοση των μετοχών. Ο βιώσιμος όμιλος αντιπαραβάλλει μια διαφορετική προσέγγιση όπου

λαμβάνονται υπόψιν όλες οι φωνές των συμμετεχόντων και των άμεσα και έμμεσα συνδεόμενων. Άρα συνυπολογίζονται οι βουλήσεις όλων των πελατών, των προμηθευτών, των μετόχων, των καταναλωτών και του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Η επιστημονική κοινότητα έχει αναλύσει τη σχέση που διέπει την εταιρική βιωσιμότητα και την εταιρική χρηματοοικονομική απόδοση. Η βιώσιμη στρατηγική μπορεί να επηρεάσει θετικά τη χρηματοοικονομική απόδοση του ομίλου σε πολλούς τομείς. Παρακάτω αναλύονται μερικοί τρόποι με τους οποίους μπορεί να συμβεί αυτό. Α) Μείωση των λειτουργικών εξόδων: Η υλοποίηση βιώσιμων πρακτικών, όπως η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ή η μείωση των αποβλήτων και της ρύπανσης, μπορεί να μειώσει τα λειτουργικά έξοδα που αντιμετωπίζει ο όμιλος, με αποτέλεσμα να αυξηθεί η κερδοφορία. Β) Βελτίωση της εταιρικής εικόνας του ομίλου: Μια επιχείρηση που έχει θετική επίδραση στο περιβάλλον και την κοινωνία μπορεί να έχει καλύτερη εικόνα στα μάτια των πελατών, των επενδυτών και του κοινού γενικότερα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των εσόδων και των κερδών. Γ) Αύξηση της αποδοτικότητας: Η εφαρμογή βιώσιμων πρακτικών μπορεί να αυξήσει την αποδοτικότητα του ομίλου. Για παράδειγμα, η χρήση ενεργειακών αποδοτικών τεχνολογιών μπορεί να μειώσει την κατανάλωση ενέργειας και τα σχετικά κόστη (Shuying, Yujie, & Yang, 2022). Δ) Μείωση του κινδύνου: Ο όμιλος που λειτουργεί με βιώσιμο τρόπο μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο. Εφαρμόζοντας βιώσιμες πρακτικές, όπως η μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, η ανακύκλωση των αποβλήτων και η χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, μειώνει τον κίνδυνο περιβαλλοντικών καταστροφών ή δικαστικών αγωγών λόγω παραβίασης περιβαλλοντικών κανονισμών. Σύμφωνα με τις υποθέσεις Porter οι στρατηγικές που αναπτύσσει ένας όμιλος για να δομήσει την ΕΚΕ (εταιρική κοινωνική ευθύνη) ιδιαίτερος για τα θέματα του περιβάλλοντος που εμπεριέχουν καινοτόμες στρατηγικές επικερδούς χαρακτήρα αφού καταφέρουν να αποπληρώνουν το κόστος που απαιτείται και σημειώνουν θετική συσχέτιση με τον δείκτη χρηματοοικονομικής απόδοσης (Shuying, Yujie, & Yang, 2022). Το θέμα της θετικής συσχέτισης ανάμεσα στην εταιρική βιωσιμότητα και τον δείκτη εταιρικής χρηματοοικονομικής απόδοσης είναι ένα αποτέλεσμα στο οποίο συγκλίνουν σχεδόν όλες οι μελέτες οι οποίες έχουν διεξαχθεί.

Η εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) μπορεί να έχει και αρνητικές επιδράσεις στην χρηματοοικονομική απόδοση μιας επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα ορισμένες αρνητικές επιδράσεις που μπορεί να παρατηρηθούν σχετίζονται με το κόστος, την επενδυτική απόδοση, την επίδραση στο μερίδιο των μετοχών και την πιθανή απώλεια που μπορεί να παρατηρηθεί

στο πελατολόγιο. Παρατήρηση της αύξησης του κόστους, σημειώνεται κατά την υλοποίηση πρακτικών ΕΚΕ, όπως η χρήση φιλικών προς το περιβάλλον υλικών ή η προώθηση της δίκαιης αμοιβής, μπορεί να αυξήσει τα κόστη της επιχείρησης. Επίσης, μειώνεται η απόδοση των επενδύσεων, καθώς ένας όμιλος επενδύει σε πρακτικές ΕΚΕ αντί να επενδύει σε κερδοφόρες δραστηριότητες πράγμα που μπορεί να μειώσει την απόδοση των επενδύσεων του συνολικά. Αξιοσημείωτη, επιπρόσθετα, είναι η εμφάνιση αρνητικών επιπτώσεων στο μερίδιο των μετόχων: Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πρακτικές ΕΚΕ μπορεί να οδηγήσουν σε αύξηση στα κόστη και μείωση των κερδών των ομίλων, με αποτέλεσμα την ταυτόχρονη μείωση του μεριδίου των μετόχων του ομίλου. Ορισμένες πρακτικές μάλιστα θίγουν τα συμφέροντα που εκφράζουν οι πελάτες καθώς μπορεί να μην εφαρμοστούν σωστά ή να μην είναι συμβατές με τις προτιμήσεις και αξίες των πελατών. Η υφιστάμενη κατάσταση έχει ως αποτέλεσμα την απώλειά των πελατών. Δημιουργείται επομένως έντονα η άποψη ότι οι στρατηγικές κοινωνικής ευθύνης ενδέχεται να προξενήσουν μια αρνητική σχέση με το δείκτη εταιρικής χρηματοοικονομικής απόδοσης γιατί οι ενέργειες που προκαλούν αύξηση στο κόστος τοποθετούν τον όμιλο σε δυσμενή θέση, και προξενούν οικονομικές δυσχέρειες που θα οδηγήσουν τον όμιλο να χάσει το ανταγωνιστικό του πλεονέκτημα στην αγορά (Shuying, Yujie, & Yang, 2022).

Οι αιτίες που είναι υπεύθυνες για τις αποκλίσεις στις επιδράσεις της ΕΚΕ στην απόδοση ενός ομίλου είναι οι εξής δύο:

Η υπολογιστική μέθοδος της χρηματοοικονομικής απόδοσης δεν είναι κοινή με κοινή συνέχεια και αλληλουχία καθώς συμπεριλαμβάνει ένα τεράστιο εύρος εκτιμήσεων. Πράγμα που δημιουργεί πρόβλημα προσδιορισμού της συνολικής σχέσης και της εξαγωγής μίας πληροφορίας που θα μπορεί εύκολα να αποτυπωθεί στον εκτιμητή. Η πιο φιλική και εύχρηστη μέθοδος προσδιορισμού βασίζεται στις αποτιμήσεις της αγοράς η οποία εμπεριέχει τις τιμές της μετοχής, τις αποδόσεις που παρουσίασαν τα αμοιβαία κεφάλαια και την αποτίμηση της αγοραίας αξίας των αμοιβαίων κεφαλαίων. Ο επόμενος τρόπος προσδιορισμού του δείκτη εταιρικής χρηματοοικονομικής απόδοσης είναι μέσω της εξέτασης των λογιστικών μεγεθών με πιο θεμελιώδεις πρώτον τον δείκτη απόδοσης των περιουσιακών στοιχείων (ROA) και δεύτερον τον δείκτη απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (ROE). Ο μονόπλευρος τρόπος που ακολουθείται για να εκτιμηθεί η επίδραση που ασκεί η ΕΚΕ στον δείκτη εταιρικής χρηματοοικονομικής απόδοσης είναι αδύνατον να καταφέρει να προσμετρήσει όλες τις δυναμικές που παρουσιάζουν οι δράσεις των ομίλων και έχουν άμεση

σχέση με την ΕΚΕ πράγμα το οποίο οδηγεί σε εσφαλμένα αποτελέσματα (Lys, Naughton, & Wang, 2015).

Δεύτερη αιτία σχετικά με τις δράσεις της ΕΚΕ είναι ότι δεν έχουν όλες κοινό περιεχόμενο. Οι όμιλοι δεν αποσκοπούν σε ίδια αποτελέσματα όταν ενεργούν μέσα από την άσκηση πολιτικών της ΕΚΕ. Επίσης, οι πολιτικές αυτές δεν λαμβάνουν την ίδια στάθμιση ότι επιφέρουν το ίδιο αποτέλεσμα στον κάθε όμιλο. Παραδείγματος χάρη αν δυο όμιλοι διαφορετικού αντικειμένου ενεργήσουν μέσα από την άσκηση της ίδιας πολιτικής ΕΚΕ δεν είναι βέβαιο ότι το αποτέλεσμα θα δείξει ότι οι όμιλοι αυτοί επηρεάστηκαν με πανομοιότυπο τρόπο (Ξανθάκου, 2020).

3.4 Η συσχέτιση των ESG κριτηρίων με τον υπολογισμό των κινδύνων

Τα τελευταία χρόνια η επένδυση είναι ταυτόσημη με τα ESG κριτήρια. Οι επενδύσεις επιβάλλεται να εμπεριέχουν περιβαλλοντική και κοινωνική ταυτότητα καθώς και ταυτότητα εταιρικής διακυβέρνησης ώστε να είναι συμμορφωμένες με τα κριτήρια που θέτουν οι επενδυτικές επιχειρήσεις. Αυτό αποτελεί όμως μια καινούργια πρακτική όπου η ιστορική ανασκόπηση δεν έχει προλάβει να συγκεντρώσει στοιχεία, τα οποία θέτουν την βάση ορθής αξιολόγησης των επενδυτικών πρακτικών για να εξαχθούν ορθά συμπεράσματα για τους κινδύνους που ενέχουν τα αποτελέσματα που θα επιφέρει αυτή η επένδυση. Άρα τα αποτελέσματα τα οποία θα εξαχθούν ενδέχεται να μην είναι ασφαλή και αμερόληπτα. Επιπλέον, είναι δύσκολη η αποτίμηση της διαχρονικής αξίας που δημιουργεί στον όμιλο μια τέτοια επένδυση καθώς και το εάν τα κέρδη κινούνται στο επιθυμητό επίπεδο. Παγκοσμίως οι επενδύσεις σε όρους χρηματικού ποσού στις αρχές του 2022 είχαν ανέλθει στα 17 τρισεκατομμύρια δολάρια και είχαν συνεχώς ανερχόμενες τάσεις. Τη ραγδαία άνοδο προξένησε η αλλαγή στα κριτήρια που απαιτούνταν να έχουν τα προϊόντα του δικτύου όλων των μονάδων που αναμειγνύονται. Ξεπερνώντας την αναζήτηση μιας επένδυσης παραδοσιακού χαρακτήρα οι εμπλεκόμενοι φορείς βρίσκονται στην αναζήτηση των διαφορετικών μη χρηματοοικονομικών στοιχείων που βασίζονται στους κανόνες ESG. Αθροιστικά σε όλες τις επενδύσεις τα ESG κριτήρια αποσκοπούν στη μείωση των κινδύνων ενώ παράλληλα αυξάνονται οι μακροπρόθεσμες επιδόσεις επί των μειωμένων κινδύνων που διασφαλίζονται μέσα από την εφαρμογή των κριτηρίων ESG. Παρά το γεγονός βέβαια ότι τα κριτήρια ESG εφαρμόζονται κατά κόρον από την επενδυτική κοινότητα οι αναλυτές δεν δύνανται να αποτυπώσουν μέσω οικονομικών μοντέλων την απόδοση βαθμολογίας μιας

επένδυσης σε βαθμούς ESG, πράγμα που θα τους οδηγήσει στη δημιουργία ενός αντίστοιχου rating για την αξιολόγηση ομίλων και επενδύσεων. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία η οποία πραγματεύεται μέσα από την έρευνα το πώς προστίθεται αξία σε μια επιχείρηση ή ένα χαρτοφυλάκιο βγαίνουν τα εξής συμπεράσματα:

- i. Οι σωστές επιλογές των κριτηρίων ESG έχουν έντονη επίδραση στη μείωση του κόστους δανεισμού.
- ii. Η μελέτη αποφάνθηκε ότι προχωρώντας σε σημαντικές επιλογές των ESG κριτηρίων βελτιώνεται ο τρόπος που αποδίδει μια εταιρεία ή ένας όμιλος.
- iii. Δημιουργήθηκε η άποψη από τα αποτελέσματα της έρευνας ότι η αποτίμηση της αξίας στην τιμή της μίας μετοχής και επιπλέον η απόδοση συσχετίζονται θετικά με την εφαρμογή των κριτηρίων ESG (Semenova & Hassel, 2013).

Επιπρόσθετα, κατά τη διεξαγωγή ερευνών που εξετάστηκε η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στα ESG κριτήρια και τη χρηματοοικονομική απόδοση, εξήχθη το συμπέρασμα ότι η σχέση που τα διέπει είναι θετική. Η σχέση αυτή επαληθεύεται και από άλλες δημοσιεύσεις. Βέβαια, για την επένδυση με τα ESG κριτήρια θα είναι λάθος να γίνει μια συσχέτιση με την υπόλοιπη αγορά σε ένα βραχυχρόνιο διάστημα, μολονότι μακροχρόνια η επίδραση μπορεί να έχει θετική πορεία προς την απόδοση (Boulhaga et al., 2023).

Η μελέτη των ερευνών αυτών μεταξύ άλλων αναφέρει και επιμέρους παράγοντες που όμως είναι καθοριστικοί. Τα κριτήρια στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης που έχουν μεγάλη σημασία είναι η σύσταση του διοικητικού συμβουλίου, και η συμμόρφωση με τα πρωτόκολλα που πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να προχωρήσει μια εξαγορά ή να αποζημιωθεί ένα στέλεχος. Όσον αφορά τα κριτήρια που σχετίζονται με το περιβάλλον η ουσιαστικότερη και πιο ικανοποιητική αξιοποίηση που μπορεί να εφαρμόσει στους πόρους της συνάμα με την εφαρμογή φιλικών περιβαλλοντολογικών πρακτικών, αυξάνει τον ρυθμό απόδοσης ενός ομίλου. Η παράκαμψη των όρων που απαιτεί η συμμόρφωση στα κριτήρια ή η μη εφαρμογή ενός μέρους των κριτηρίων επιφυλάσσει κινδύνους για τον όμιλο. Οι κίνδυνοι αυτοί μπορεί να είναι, κίνδυνοι εταιρικού προφίλ (δημόσια φήμη-εικόνα), πρόκληση περιβαλλοντικού ατυχήματος, καθώς και μεγάλα κενά μέσα στον οργανισμό τα οποία δημιουργούν παρακώλυση των ελεγκτικών διαδικασιών και συνάδουν με φαινόμενα απάτης όπου σε μια τέτοια περίπτωση ο κίνδυνος εκτινάσσεται και μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ανυπολόγιστος (Boulhaga et al., 2023).

Μέσα από την επιστημονική έρευνα έχει βρεθεί ότι οι όμιλοι οι οποίοι έχουν ανεπτυγμένο τον παράγοντα της κοινωνικής απόδοσης μέσα από τα κριτήρια ESG παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά εμφάνισης στον ιδιοσυγκρασιακό ή διαφορετικά μη συστημικό κίνδυνο. Επίσης, το ενδιαφέρον των επιστημόνων κέρδισε η μελέτη του πως επηρεάζονται οι χαμηλές επιδόσεις στα ESG κριτήρια από την φήμη που έχει δημιουργήσει ο όμιλος στο κοινό. Η έρευνα αυτή αποφάνθηκε ότι είναι εμφανές το ότι η φήμη που έχει ο όμιλος έχει εξάρτηση από τα αποτελέσματα τα οποία παρουσιάζει σχετικά με τους διεθνείς δείκτες ESG και τα score που πετυχαίνει. Άλλωστε, όταν η πορεία δεν είναι ορθή μέσα από τον μηχανισμό αυτό ο όμιλος οδηγείται σε μείωση τιμής και ταυτόχρονη απαξίωση (Boulhaga et al., 2023).

Επιπλέον, η ερευνητική κοινότητα κλήθηκε να εξετάσει τους κινδύνους με τους οποίους έρχονται αντιμέτωποι οι όμιλοι εξαιτίας των εκπομπών άνθρακα καθώς και τα κριτήρια που εφαρμόζουν για την ελαχιστοποίηση των εκπομπών τους και την προστασία του περιβάλλοντος. Το συμπέρασμα το οποίο εξήγαγαν ήταν ότι οι όμιλοι που δεν έχουν λάβει μέτρα έρχονται αντιμέτωποι με τον κίνδυνο μιας ανυπολόγιστης ζημιάς. Δηλαδή και στην προκειμένη περίπτωση τα κριτήρια της βιώσιμης ανάπτυξης δρουν καταλυτικά και καταστέλλουν την εμφάνιση επικίνδυνων φαινομένων για τον όμιλο. Συνοψίζοντας όλα τα ευρήματα των επιστημονικών δημοσιεύσεων οδηγείται κανείς στην εξής επιστημονική διαπίστωση: Η ενσωμάτωση των κριτηρίων βιωσιμότητας στις πολιτικές ενός ομίλου έχει αυξημένες πιθανότητες να βελτιστοποιήσει τη σχέση του αναλαμβανόμενου κινδύνου και της χρηματοοικονομικής απόδοσης. Μέσω της ενσωμάτωσης των κριτηρίων ο όμιλος μπορεί να αποφύγει την έκθεση σε αναπάντεχους κινδύνους γιατί μπορεί να αποφύγει τους περιβαλλοντικούς κινδύνους (εκπομπές άνθρακα) που έχουν άμεση σχέση με τις μεγαλύτερες απώλειες. Κλείνοντας, η δόμηση μιας υγιούς εταιρικής διακυβέρνησης και ενός ισχυρού κοινωνικού προφίλ σε έναν όμιλο συμβάλλει στην διάδοση μιας αρκετά καλής φήμης για τον όμιλο και συντελεί στην αυξητική πορεία της χρηματοοικονομικής απόδοσης.

3.5 Το πλαίσιο προσδιορισμού των ESG κριτηρίων μέσα από το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών

Όπως όλα κράτη αναρτούν τις δράσεις που γίνονται για τα ESG κριτήρια έτσι και το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών το 2019 για πρώτη φορά σύνταξε και εξέδωσε οδηγό ανάπτυξης δεικτών που αφορά όλες τις εισηγμένες επιχειρήσεις. Ο οδηγός καλεί τις επιχειρήσεις και τους ομίλους να διενεργούν μετρήσεις και να δημοσιοποιούν τα

αποτελέσματα των δεικτών τους για κάθε έτος χρήσης. Η ενέργεια αυτή αποσκοπεί στο να καταμετρούνται οι επιδόσεις των ομίλων στα πλαίσια των κριτηρίων ESG. Μεταξύ άλλων ο οδηγός αναφέρει ότι για το αδιάβλητο της διαδικασίας και για να πλαισιώνεται η δημοσιοποίηση από διαφάνεια και από αμεροληψία, είναι αναγκαίο να εκθέτονται όλα τα εξαγόμενα αποτελέσματα, ακόμη και τα δυσμενή, προκειμένου να ασκείται πίεση στα θεσμικά διοικητικά όργανα ενός οργανισμού να προσπαθήσουν να μεταβάλλουν τους εν λόγω δείκτες και να βελτιώσουν τον όμιλο την επόμενη χρονιά (ATHEX Group, 2019).

Ο οδηγός στην προσπάθειά του να εξομαλύνει την διαδικασία εφαρμογής των ESG στις ελληνικές εισηγμένες διαχωρίζει τους δείκτες σε δυο μεγάλες κατηγορίες, αυτή των γενικών και αυτή των κλαδικών δεικτών. Οι γενικοί δείκτες αναφέρονται σε όλες τις επιχειρήσεις, δεν σχετίζονται με τον κλάδο, η υπό-διερεύνηση τούς χωρίζει σε βασικούς και προηγμένους. Στους βασικούς εμπεριέχονται δείκτες που σχετίζονται με το γενικό σύνολο των επιχειρήσεων και υπολογίζουν ένα ευρύ φάσμα μετρήσεων για τα ESG. Οι προηγμένοι δείκτες από την άλλη μεριά βρίσκουν εφαρμογή σε επιχειρήσεις που μέχρι στιγμής εφαρμόζουν τα πρότυπα της βιώσιμης ανάπτυξης και άρα χρησιμοποιούν δείκτες ESG. Η θέση των εταιρειών αυτών είναι συμβατή με την εφαρμογή πιο προηγμένων δεικτών και μπορούν να εξειδικευτούν περισσότερο στο ESG πλαίσιο καθώς και στο πως δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις αυτές. Οι κλαδικοί δείκτες εξετάζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες στον κάθε κλάδο του ΧΑΑ, για να δημιουργηθούν δείκτες που καλύπτουν καλύτερα τις δραστηριότητες ESG ανάλογα με την μορφολογία του κάθε κλάδου (ATHEX Group, 2019).

Πίνακας 3.1: Κατηγοριοποίηση Δεικτών ESG

Αναφορικά με τον τρόπο δημοσίευσης των δεικτών και των αποτελεσμάτων τους, το ΧΑΑ συνιστά ο κάθε δείκτης να δημοσιοποιείται με τις ακόλουθες πληροφορίες:

Ορισμός: Η εταιρεία δημοσιοποιεί μια περιεκτική και μικρής έκτασης επεξήγηση της μορφής του δείκτη.

Τρόπος μέτρησης: Η φύση των δεικτών χωρίζεται σε δυο είδη, τους ποιοτικούς και τους ποσοτικούς, έτσι η εταιρεία θα πρέπει να παρέχει πληροφόρηση για το είδος του κάθε δείκτη αλλά και για το τι πληροφορίες ή μετρήσεις εμπεριέχει.

Πρότυπα και σχετικά πλαίσια: Τόσο στο διεθνές όσο και στο εθνικό επίπεδο έχει προαχθεί η ανάπτυξη προτυποποίησης των τιμών που καθορίζουν τους δείκτες. Αυτή την προτυποποίηση συνιστά και το ΧΑΑ μέσω του οδηγού. Πληροφορίες μπορούν να ανευρεθούν στα πλαίσια του SASB, του GRI, του Ελληνικού Κώδικα Βιωσιμότητας για τις εταιρείες και για το πως θα συντάξουν τις πρότυπες τιμές και μετρήσεις που θα πρέπει να εντάξουν οι εταιρείες στους δείκτες. Ο οδηγός αναφέρει τον τρόπο αξιοποίησης των σχετικών πλαισίων για να προαχθεί η επιτάχυνση της ανάπτυξης των δεικτών αφού προηγηθεί η μέτρηση και ο υπολογισμός των σχετικών πληροφοριών (ATHEX Group, 2019).

Σχετικά με την δημοσιοποίηση των δεικτών, ο τρόπος απεικόνισης γίνεται με 3 ψηφία-στοιχεία. Εάν πρόκειται για έναν βασικό δείκτη το πρώτο ψηφίο-γράμμα μπορεί να λάβει την τιμή C, ενώ εάν πρόκειται για προηγμένο δείκτη δίνεται η τιμή A, τέλος στους κλαδικούς δείκτες δίνεται η τιμή SS. Προχωρώντας στο δεύτερο στοιχείο συναντάται ένας από τον γραμματικό συμβολισμό E, S, G ο οποίος ανακοινώνει σε ποιόν άξονα του ESG βρίσκεται ο δείκτης. Κλείνοντας, το τρίτο στοιχείο είναι ο αύξων αριθμός του κάθε δείκτη και εξαρτάται από την υποκατηγορία στην οποία ανήκει. Δηλαδή συνδυάζεται η κατηγορία του δείκτη και οι άξονες του ESG πλαισίου (ATHEX Group, 2019).

Χαρακτηριστικός είναι ο δείκτης ο οποίος χρησιμοποιείται στο γράφημα του παραδείγματος, αναφέρεται στον κοινωνικό άξονα, είναι βασικός δείκτης και λαμβάνει τον αύξοντα αριθμό 2.

Δομή ID Δεικτών

Πίνακας 3.2: Δομή Δεικτών ESG

Το ΧΑΑ έχει ανακοινώσει ποιους δείκτες προτείνει καθώς και το πως θα πρέπει να δομείται η μορφή της δημοσίευσης όπως ειπώθηκε και προηγουμένως. Παρακάτω παρουσιάζονται πίνακες που δείχνουν την προτεινόμενη μορφή δημοσιοποίησης του ΧΑΑ.

Βασικοί δείκτες (core metrics)

Οι βασικοί δείκτες, όπως παρουσιάζονται παρακάτω, συνιστάται να δημοσιοποιούνται από όλες οι εταιρείες.

Κατηγοριοποίηση ESG	ID	Ονομασία Δείκτη
Περιβάλλον	C-E1	Άμεσες εκπομπές (Scope 1)
	C-E2	Έμμεσες εκπομπές (Scope 2)
	C-E3	Κατανάλωση ενέργειας εντός του οργανισμού
Κοινωνία	C-S1	Γυναίκες εργαζόμενες
	C-S2	Γυναίκες εργαζόμενες σε διευθυντικές θέσεις
	C-S3	Δείκτες κινητικότητας προσωπικού
	C-S4	Κατάρτιση εργαζομένων
	C-S5	Πολιτική ανθρωπίνων δικαιωμάτων
	C-S6	Συλλογικές συμβάσεις εργασίας
	C-S7	Αξιολόγηση προμηθευτών
Εταιρική Διακυβέρνηση	C-G1	Εποπτεία βιώσιμης ανάπτυξης
	C-G2	Πολιτική επιχειρηματικής δεοντολογίας
	C-G3	Πολιτική ασφάλειας δεδομένων

Πίνακας 3.3: Βασικοί Δείκτες ESG

Προηγμένοι δείκτες (advanced metrics)

Οι προηγμένοι δείκτες, όπως παρουσιάζονται παρακάτω, εστιάζουν στην επίδοση σε πιο σύνθετα θέματα ESG.

Κατηγοριοποίηση ESG	ID	Ονομασία Δείκτη
Περιβάλλον	A-E1	Άλλες έμμεσες εκπομπές (Scope 3)
	A-E2	Κίνδυνοι και ευκαιρίες από την κλιματική αλλαγή
Κοινωνία	A-S1	Συμμετοχή ενδιαφερομένων μερών
	A-S2	Δαπάνες κατάρτισης εργαζομένων
	A-S3	Μισθολογική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων
	A-S4	Αναλογία αμοιβής διευθύνοντος συμβούλου - εργαζομένων
	A-S5	Έσοδα από βιώσιμα προϊόντα
Εταιρική Διακυβέρνηση	A-G1	Επιχειρηματικό μοντέλο
	A-G2	Ουσιαστικά θέματα
	A-G3	Στόχοι ESG
	A-G4	Μεταβλητές αμοιβές
	A-G5	Εξωτερική διασφάλιση

Πίνακας 3.4: Προηγμένοι Δείκτες ESG

Κλαδικοί δείκτες (sector-specific metrics)

Οι κλαδικοί δείκτες δημιουργήθηκαν ειδικά για καθέναν από τους κλάδους που κηροσωπούνται στο Χρηματιστήριο Αθηνών.

Κατηγοριοποίηση ESG	ID	Ονομασία Δείκτη
Περιβάλλον	SS-E1	Στρατηγική διαχείρισης εκπομπών
	SS-E2	Εκπομπές ατμοσφαιρικών ρύπων
	SS-E3	Κατανάλωση νερού
	SS-E4	Διαχείριση νερού
	SS-E5	Διαχείριση αποβλήτων
	SS-E6	Περιβαλλοντικές επιπτώσεις συσκευασιών
	SS-E7	Ακυρώσεις και καθυστερήσεις εργασιών
	SS-E8	Κρίσιμες πρώτες ύλες
	SS-E9	Χημικές ουσίες σε προϊόντα
Κοινωνία	SS-S1	Ανακλήσεις προϊόντων
	SS-S2	Απόρρητο πελατών
	SS-S3	Νομικά αιτήματα για δεδομένα χρηστών
	SS-S4	Παραβιάσεις εργατικού δικαίου
	SS-S5	Πρόστιμα παραβίασης ασφάλειας δεδομένων και απορρήτου
	SS-S6	Επίδοση σε θέματα υγείας και ασφάλειας

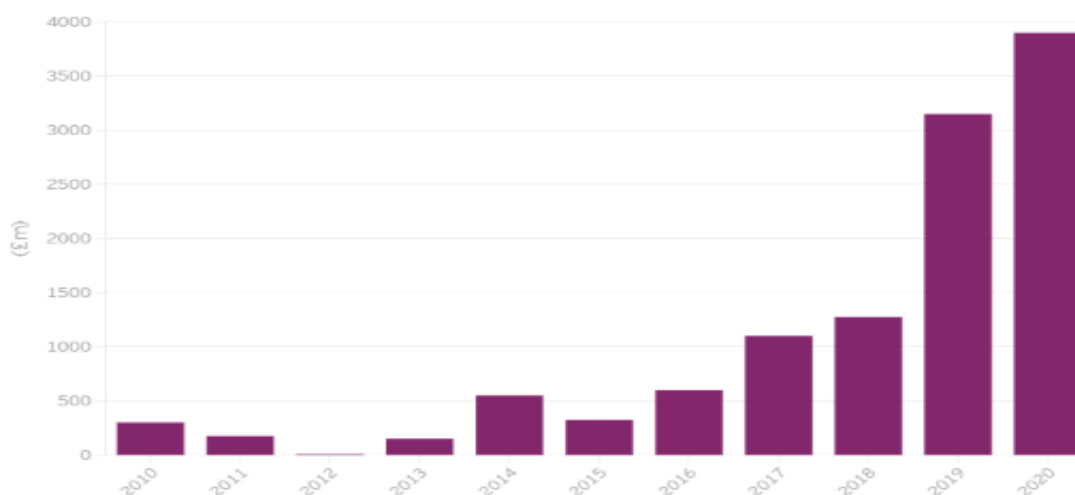
Πίνακας 3.5: Κλαδικοί Δείκτες ESG

Επίσης, είναι σωστό να διασαφηνιστεί ότι η υιοθέτηση και η δημοσιοποίηση των ESG πληροφοριών για τις εισηγμένες κυρίως επιχειρήσεις αλλά και ομίλους δεν επισκιάζει την δημοσίευση και των υπόλοιπων χρηματοοικονομικών στοιχείων. Ο λόγος που είναι σημαντικές οι πληροφορίες αυτές είναι γιατί συμβάλλουν στη σωστή αξιολόγηση και αποτίμηση της οικονομικής πορείας και δραστηριότητας μιας εταιρείας και κατ' επέκταση ενός ομίλου. Παρέχονται δηλαδή προσδιοριστικές πληροφορίες για την αγορά που εντάσσεται ο οργανισμός αλλά και για τη σύγκριση με τις επιχειρήσεις του ανταγωνισμού, μάλιστα οι πληροφορίες αυτές αποτυπώνουν τη διαχρονική πορεία κάθε ομίλου. Η εφαρμογή των κριτηρίων βιωσιμότητας ESG από έναν οργανισμό έρχεται να ολοκληρώσει την εταιρική του ταυτότητα, γιατί συμπληρώνει τόσο την εικόνα όσο και τη συμπεριφορά. Άλλωστε από την συγκεκριμένη συμπεριφορά πηγάζει η διαχείριση των πόρων και η αφιέρωση του ενδιαφέροντος στην έκθεση και των μη χρηματοοικονομικών στοιχείων πέρα από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

3.6 Τα ESG στην πράξη

3.6.1 Οι τάσεις και τα δρώμενα στην παγκόσμια αγορά

Στη διεθνή σκηνή, τα ποσά των πωλήσεων λιανικής που διενεργούνται από βιώσιμες επενδύσεις γνωρίζουν συνεχώς μια τεράστια αύξηση η οποία έχει ιδιαίτερη επιτάχυνση την τελευταία δεκαετία (Ernst & Young, 2021):

Πίνακας 3.6: Ύψος λιανικών πωλήσεων από βιώσιμες-ηθικές επενδύσεις, διεθνώς 2010-2020⁴

Η εταιρεία επενδύσεων και λογιστικού ελέγχου Ernst and Young στην έρευνα την οποία διατέλεσε κατάφερε να αποφανθεί ότι υπάρχει μια τεράστια προσέλκυση και διεκπεραίωση των βιώσιμων και των ηθικών επενδύσεων. Το 2010 δόθηκε το έναυσμα για την έναρξη της τάσης αυτής. Η κορύφωση της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης του 2007 ανέστειλε προσωρινά την τάση για την χρήση του 2012. Η χρηματοοικονομική ανάκαμψη των κρατών στα επόμενα χρόνια αλλά και η ενσυναίσθηση των οργανισμών για τα εταιρικά αλλά και για τα περιβαλλοντολογικά θέματα γιγάντωσε τις επενδύσεις βιώσιμου χαρακτήρα.

Σε παγκόσμιο επίπεδο έχει ερευνηθεί και έχει διαπιστωθεί ότι οι επιχειρήσεις που προβαίνουν στην εφαρμογή των ESG κανόνων και υιοθετούν τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, έχουν άμεση σχέση με την αντίληψη ότι η βιωσιμότητα δρα θετικά στην μακροχρόνια αποδοτικότητα. Κυρίαρχος λόγος εφαρμογής είναι η διασφάλιση ότι οι

⁴ Πηγή: Ernst & Young, 07/2021

αποδόσεις θα κινούνται μακροχρόνια σε ένα υψηλό επίπεδο. Ένας ακόμη λόγος είναι η διάδοση μιας καλής φήμης για τον οργανισμό και η δημιουργία μιας εταιρικής ταυτότητας η οποία θα έχει στοιχεία βιωσιμότητας. Επίσης τα ESG εφαρμόζονται γιατί το απαιτούν οι εξωτερικοί συμμετέχοντες. Μπορεί δηλαδή να ισχυριστεί κανείς ότι οι συνεργάτες των οργανισμών και οι σχέσεις που αναπτύσσονται δομούνται με γνώμονα την εφαρμογή των κανονισμών βιωσιμότητας.

Πίνακας 3.7: Λόγοι εφαρμογής του ESG⁵

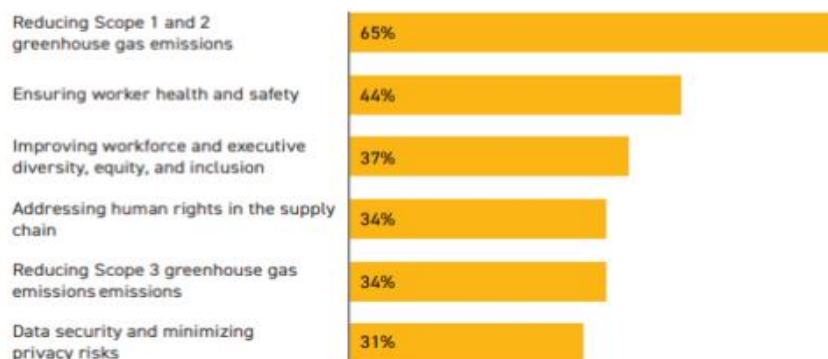
Η έρευνα που διενέργησε η Price Waterhouse Coopers τον Οκτώβριο 2021 έβγαλε το συμπέρασμα ότι διεθνώς οι επενδυτές επιζητούν να βοηθούν και να στηρίζουν επιχειρηματικές δράσεις που προάγουν την εφαρμογή ολόκληρης της ιδιοσυγκρασίας των ESG προτύπων. Όλες οι απαντήσεις της έρευνας συγκλίνουν προς αυτή την κατεύθυνση· συγκεκριμένα, το 75% των συμμετεχόντων αναφέρουν ότι έστω και αν για ένα σύντομο χρονικό διάστημα τα κέρδη της επιχείρησης ζημιώνονται, είναι χρέος της διοίκησης να εφαρμόσει το σύνολο των κριτηρίων με κάθε κόστος. Επίσης είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σε ποσοστό 79% το εξεταζόμενο δείγμα παραδέχθηκε ότι οι κίνδυνοι οι οποίοι έχουν σχέση με το ESG διενεργούν καθοριστικό ρόλο στις επενδυτικές αποφάσεις. Άρα εξάγεται το συμπέρασμα ότι παρά την αξιοσημείωτη θέση που έχουν τα ESG κριτήρια στις δραστηριότητες ενός οργανισμού η επί του παραχθέντος υιοθέτηση ακόμη και σήμερα ταλανίζεται.

⁵ Πηγή: OECD, 2020

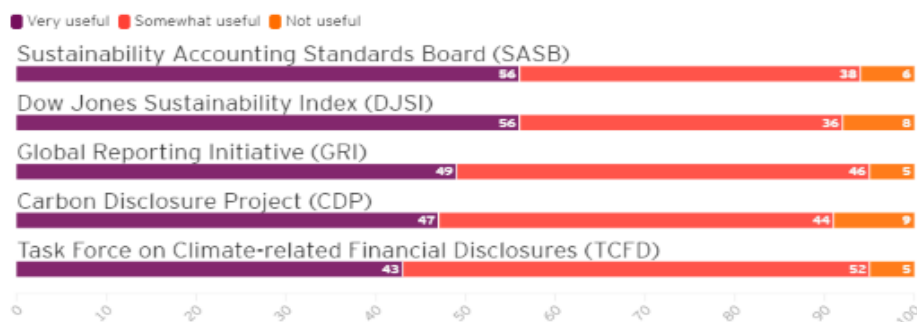
Πίνακας 3.8: Λήψη αποφάσεων ESG

Σύμφωνα με την ίδια μελέτη, οι πιο κοινές πρακτικές που υιοθετούνται και δίνουν προτεραιότητα οι εταιρείες και οι όμιλοι όσον αφορά τα πλαίσια ESG σχετίζονται με τον περιορισμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (περιβαλλοντική διάσταση) και στη συνέχεια με τη διασφάλιση ενός ασφαλούς και δίκαιου εργασιακού περιβάλλοντος, δείχνοντας ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της αποτελεσματικότητας στο εργατικό δυναμικό και την απασχόληση (κοινωνικό επίπεδο).

Πίνακας 3.9: Ποσοστά εφαρμογής αξόνων ESG

Ταυτόχρονα, ανεξάρτητα από τον κλάδο, είναι γεγονός ότι οι διεθνείς εταιρείες έχουν αναγνωρίσει τη σημασία και την κρισιμότητα της υιοθέτησης πλαισίων ESG και εννοιών βιώσιμης ανάπτυξης στις εκθέσεις τους για τη βιωσιμότητα. Στις προσπάθειές τους, οι εταιρείες χρησιμοποιούν και εφαρμόζουν - όπως αναφέρθηκε προηγουμένως - ένα πλαίσιο δεικτών ESG, όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, οι πιο ευρέως χρησιμοποιούμενοι από τους οποίους είναι το SASB (Sustainability Accounting Standards Board) και το DJSI (Dow Jones Sustainability Indices):

Πίνακας 3.10: Δείκτες ESG και το ποσοστό χρησιμότητάς τους⁶

3.6.2 Η εφαρμογή των ESG στην Ελλάδα

Με όλο και περισσότερες ελληνικές εταιρείες να αποδέχονται την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, το ενδιαφέρον των ελληνικών εταιρειών και των ομίλων για την εφαρμογή πλαισίων ESG στη διαχείριση επιχειρήσεων έχει αυξηθεί κυρίως τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, ακόμα κι αν αυτή η τάση είναι αληθής, η πρόοδος στην εφαρμογή του ESG στην ελληνική επιχειρηματική σκηνή εξακολουθεί να είναι περιορισμένη σε σύγκριση με άλλες χώρες του εξωτερικού (capital.gr, 2022). Όπως καταλήγει σε γενικές γραμμές η πρόσφατη μελέτη της Net Zero Analytics για το 2022-23, οι ελληνικές εταιρείες πρέπει ακόμη να κάνουν πολλά βήματα και ενέργειες για να φτάσουν σταδιακά στο ίδιο επίπεδο με τις ξένες. Μάλιστα, ένα άλλο αξιοσημείωτο εύρημα σχετίζεται με το γεγονός ότι η συντριπτική πλειονότητα των ελληνικών εισηγμένων εταιρειών δεν περιλαμβάνονται στις διεθνείς αξιολογήσεις ESG (μετρημένη), γεγονός που εμποδίζει σημαντικά τους επενδυτές να λάβουν και να επεξεργαστούν πληροφορίες για τις ενέργειες ESG αυτών των εταιρειών (capital.gr, 2022).

Εν τω μεταξύ, μεγάλο μέρος των ελληνικών εταιρειών που παράγουν ετήσιες εκθέσεις προόδου για την απόδοση ESG δεν υποβάλλονται σε εξωτερική επαλήθευση από ανεξάρτητο φορέα διαπίστευσης, γεγονός που υποδηλώνει ότι μόνο το ένα τρίτο των σχετικών αναφορών είναι εγγυημένο και έχει αξιοπιστία από τα αντίστοιχα μέτρα. Ως εκ τούτου, οι εταιρείες που ασχολούνται ενεργά με την εφαρμογή και τη σωστή διαχείριση ESG εξακολουθούν να αποτελούν μειοψηφία για τα ελληνικά δεδομένα μέχρι σήμερα. Ωστόσο, μετά το 2020, όλο και περισσότερες εταιρείες θα αρχίσουν να δίνουν προσοχή σε αυτό το θέμα προκειμένου να κερδίσουν μια θέση στις αξιολογήσεις ESG. Το γεγονός αυτό είναι

⁶ Πηγή: Ernst & Young (07/2021)

εξαιρετικά σημαντικό γιατί ακόμη και με ένα περιορισμένο δείγμα ελληνικών επιχειρήσεων, είναι βέβαιο ότι η εφαρμογή ESG συνδέεται με υψηλότερες οικονομικές αποδόσεις για αυτές τις επιχειρήσεις διαχρονικά.

Τον Αύγουστο του 2021 έγινε η επίσημη έναρξη της διαπραγμάτευσης του Δείκτη ATHEX ESG στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Οι πρώτες που κλήθηκαν να συμμετάσχουν ήταν οι 35 εισηγμένες εταιρείες με τις καλύτερες επιδόσεις στους τομείς του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της εταιρικής διακυβέρνησης που καλύπτει η ESG. Ο δείκτης σχεδιάστηκε με στόχο να αναθεωρείται ετησίως έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η συνεπής αξιολόγηση της απόδοσης ESG των συμμετεχουσών εταιρειών και την εισαγωγή νέων εταιρειών που πληρούν καθιερωμένα κριτήρια (ATHEX Group, 2022).

Ο δείκτης είναι σταθμισμένος στην κεφαλαιοποίηση και μπορεί να συμμετέχει σε έως και 60 εταιρείες. Το ΧΑ ESG εισήχθη στις 2 Αυγούστου 2021 με αρχική τιμή 1.000 μετοχές. Οι πρώτες 35 εταιρείες που συμμετείχαν αξιολογήθηκαν με βάση τις δημοσιευμένες μη χρηματοοικονομικές πληροφορίες τους για το 2019. Όσον αφορά τη διαδικασία ανώτατου ορίου, η στάθμιση κάθε εταιρείας θα εφαρμόζεται κάθε έξι μήνες (Ιούνιο και Δεκέμβριο κάθε έτους), όπως καθορίζεται κατά περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη την εκτίμησή της ESG σε σχέση με τη συνολική αξία του χαρτοφυλάκιο δεικτών.

Παρακάτω εκτίθεται η απεικόνιση στον τρόπο που κινούνται. Το γράφημα που ακολουθεί απεικονίζει την πορεία των τιμών του δείκτη αυτού από την ημερομηνία της έναρξης υπολογισμού του έως τις αρχές Φεβρουαρίου 2022:

Πίνακας 3.11: Πορεία των τιμών του δείκτη ESG του XAA σε διάστημα ενός έτους 04/2022-04/2023⁷

4 ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Η δομή της έρευνας

Σε αυτό το μέρος της εργασίας θα παρουσιαστεί η ερευνητική μεθοδολογία και η διαδικασία συλλογής πληροφοριών. Η παρούσα εργασία αναφέρεται σε ελληνικούς ομίλους που υλοποιούν δράσεις εταιρικής ευθύνης που στοχεύουν κυρίως στην κοινωνία, την οικονομία, το περιβάλλον και τους εργαζομένους τους. Η μορφολογία των δράσεων των επιλεγμένων ομίλων, που θα εξεταστούν, παρουσιάζει σε σημαντικό βαθμό τα κυριότερα προβλήματα με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι. Το πρώτο βήμα στην έρευνα είναι ο εντοπισμός των ομίλων που θα μελετήσουμε και ο σχεδιασμός των αξόνων στους οποίους θα εστιάσουμε. Οι στόχοι και τα σχέδια της έρευνας σχετίζονται άμεσα με τις ανάγκες πληροφόρησης και τους σκοπούς της μεταπτυχιακής διατριβής για την οποία διεξάγεται η έρευνα. Σκοπός αυτής της μελέτης είναι η συλλογή ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων που σκιαγραφούν τις κύριες δράσεις ESG της εταιρείας και τα οποία μπορούν να εντοπιστούν και να τεκμηριωθούν από την αναφορά μη χρηματοοικονομικών δεδομένων των ομίλων.

Για το σκοπό αυτό, αφότου αποτυπώθηκαν τα δεδομένα, αναλύθηκαν και τεκμηριώθηκαν στην μελέτη και ερευνήθηκαν οι απόψεις αναφορικά με τους εργαζόμενους και τα στελέχη των εταιρειών που υπάγονται στους ομίλους, κεντρικότερος στόχος ήταν η απόκτηση μια

⁷ Πηγή: capital.gr

πιο ρεαλιστικής και διευρυμένης οπτικής σε όλο το φάσμα των ανησυχιών. Κατά τον τρόπο αυτό επιλέχθηκε το δείγμα των ομίλων που θα ερευνηθεί σε βάθος. Υπάρχουν δύο βασικοί παράγοντες που καθοδηγούν την επιλογή του ομίλου που εντέλει θα εισαχθεί στο δείγμα:

Ο πρώτος παράγοντας εξάγεται από τις εκθέσεις βιωσιμότητας και εταιρικής διακυβέρνησης των ομίλων, αλλά και από το νομικό πλαίσιο, συγκεκριμένα μόνο οι μεγάλοι όμιλοι και οι μεγάλες εταιρείες δημοσιεύουν στην πράξη απολογισμούς και μόνο από τα στοιχεία των δικών τους γνωστοποιήσεων μπορεί να πραγματοποιηθεί η απαιτούμενη έρευνα. Ο δεύτερος παράγοντας αναφέρεται στις απαιτήσεις της μεθοδολογίας της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα είναι δεοντολογικός κανόνας διεξαγωγής των ερευνών να συγκρίνονται συγκεκριμένα οικονομικά μεγέθη των ομίλων με τα αντίστοιχα ποσά που καταβάλλονται σε ενέργειες ESG, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα. Επίσης ερευνάται στο σημείο που είναι εφικτό να συγκρίνονται αντίστοιχοι κλάδοι δραστηριότητας. Επομένως, ο σχεδιασμός διενεργήθηκε αφού εξετάστηκαν συνολικά οι πυλώνες σχεδιασμού και υλοποίησης δράσεων ESG, από τους ομίλους. Όπως προαναφέρθηκε για τους ομίλους αυτούς έγινε ενδελεχής αναζήτηση και αξιοποίηση των διαθέσιμων πληροφοριών οι οποίες είναι σημαντικές τόσο για την εθνική όσο και για την ευρωπαϊκή κοινωνία, εάν καταστεί εφικτό να χαρτογραφηθούν.

Στο δεύτερο στάδιο καθορίστηκε το δείγμα, το μέγεθος του οποίου προσδιορίστηκε με σκοπό την επίτευξη της μέγιστης ακρίβειας. Συγκεκριμένα, καθορίστηκε η μελέτη των πέντε οικονομικά ισχυρότερων ομίλων σε ελληνικό έδαφος. Ο χρονικός ορίζοντας της έρευνας είναι η τελευταία δημοσιευμένη οικονομική χρήση που είναι το έτος 2022, αφού έχει προηγηθεί η ψήφιση και η εφαρμογή της καινούργιας νομοθεσίας που υπαγορεύει την δημοσίευση υποχρεωτικά και των μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών των μεγάλων ομίλων. Μέσα από την χρησιμοποίηση των τελευταίων χρονικά δεδομένων φαίνεται και ο βαθμός συμμόρφωσης.

Οι ερευνητικοί άξονες σχετίζονται με τις υλοποιούμενες δράσεις. Επίσης δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε δράσεις οι οποίες είναι πέραν του πλαισίου της κανονιστικής συμμόρφωσης αλλά έχουν έντονη επίδραση στην κοινωνία, το περιβάλλον και τους εργαζομένους τους, τα χρήματα που δίνονται σε αυτές τις κατευθύνσεις, όλες οι παράμετροι αξιολογούνται σύμφωνα με τα βασικά οικονομικά μεγέθη των ομίλων, καθώς και τα πρότυπα που εμπλέκονται στην καταγραφή και την εξέταση των δράσεων από τους αντίστοιχους φορείς.

4.2 Διαδικασία δειγματοληψίας

Η έρευνα διεξήχθη για το οικονομικό έτος 2022 (δεδομένα σε ετήσια βάση) με την αξιοποίηση της περιγραφικής στατιστικής, σε δεδομένα εκθέσεων μη χρηματοοικονομικών δεδομένων των ομίλων, τις εκθέσεις βιωσιμότητας, διαχείρισης και διακυβέρνησης καθώς και τις αναρτήσεις τους στις επίσημες ιστοσελίδες τους. Ακολούθησε η ανάλυση των πληροφοριών και των δεδομένων και διευθετήθηκε η απεικόνισή τους με τρόπο τέτοιο που να επιτρέπει τις συγκρίσεις.

Μέσα από τη λίστα των 100 μεγαλύτερων ελληνικών ομίλων για το έτος 2022 σύμφωνα με τον κύκλο εργασιών και το προφίλ των ομίλων, εντάχθηκαν στο δείγμα της έρευνας οι εξής όμιλοι: ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ, VIOHALCO, ΔΕΗ και ΟΤΕ. Το σύνολο των επιχειρήσεων αυτών μπορεί να χωριστεί ως εξής: Το 80% σχετίζεται με δραστηριότητες παραγωγής ενέργειας και πετρελαιοειδών καυσίμων, το 10% στην βιομηχανία χάλυβα, και το 10% στην παραγωγή παροχής υπηρεσιών επικοινωνίας.

Στοιχείο πολύ μεγάλης σημασίας είναι ο αριθμός των απασχολούμενων (εργαζομένων) στους όμιλους. Διότι, σύμφωνα με την βιβλιογραφία, η οποία μελετήθηκε εις βάθος, το πλήθος των εργαζομένων επιδρά στον τελικό αριθμό δράσεων ESG που θα πραγματοποιήσουν οι όμιλοι. Πρέπει να επισημανθεί ότι πριν την καταγραφή των τελικών στοιχείων, δοκιμάστηκαν διάφορα πεδία ώστε να καταλήξουμε στην επιλογή κοινών αξόνων για τους οποίους θα μπορούσαμε να αντλήσουμε στοιχεία για το σύνολο του δείγματος. Επίσης πρέπει να διασαφηνιστεί ότι το να συσταθεί ένα μεγάλο δείγμα για την έρευνα είναι ακατόρθωτο γιατί δεν το επιτρέπει ο όγκος της πληροφόρησης και ο τρόπος που οι πληροφορίες πρέπει να αποτυπωθούν. Η αποτύπωση, τέλος, δυσχεραίνεται περεταίρω από την ακολούθηση κοινών προτύπων και πανομοιότυπης καταγραφής των στοιχείων μέσα στους εταιρικούς απολογισμούς.

4.3 Συγκριτική ανάλυση και επεξεργασία δεδομένων

Για να καταστεί εφικτή η έρευνα χρειάστηκε να συλλεχθούν, να καταγραφούν και να αναλυθούν δεδομένα για να εξαχθούν ερευνητικά αποτελέσματα. Στην όλη διαδικασία συνέβαλε θετικά η τεχνολογία η οποία για μια ακόμη φορά δείχνει τις ικανότητές της στην έρευνα και στην άντληση δεδομένων. Αξίζει να αναφερθεί ότι για τη διεξαγωγή της έρευνας

αυτής χρησιμοποιούνται απλές στατιστικές μετρήσεις της περιγραφικής στατιστικής, η οποία δίνει και τη δυνατότητα έκθεσης των δεδομένων με συνοπτικό περιεκτικό αλλά και ορθό τρόπο. Το μέσο ανάλυσης των συλλεγμένων δεδομένων είναι οι πίνακες του Microsoft Office Excel, το οποίο μπορεί να ανταποκριθεί άνετα στην απλή στατιστική ανάλυση. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων έχει γίνει με τη μορφή πινάκων καθώς μπορούν να αποτυπωθούν καλύτερα τα αποτελέσματα ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης αλλά και η αναπαράσταση των στατιστικών μεγεθών.

4.4 Βιώσιμη Ανάπτυξη και ESG κριτήρια στους μεγαλύτερους ομίλους στον ελληνικό χώρο

Τα ESG κριτήρια φέρνουν στο προσκήνιο την κοινωνική λογιστική, που για να λειτουργήσει χρειάζεται δεδομένα και πληροφορίες κοινωνικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα. Η ανάπτυξη της κοινωνικής λογιστικής αναλύει και παρουσιάζει στοιχεία στους άμεσα ενδιαφερόμενους, επιχειρηματίες και επενδυτές. Για να είναι ποιοτική η συγκρότηση των κοινωνικών πληροφοριών απαιτείται να αντληθεί το κατάλληλο περιεχόμενο από τις εκθέσεις βιωσιμότητας των ομίλων. Βέβαια παρά το γεγονός ότι η βιβλιογραφία καλύπτει ένα ευρύ φάσμα των επιπλέον εταιρικών δραστηριοτήτων και την αναγκαιότητα για πληροφόρηση χρηματοοικονομικού χαρακτήρα στις υλοποιημένες δράσεις ESG για το κατά πόσο έχουν αντίκτυπο στην κοινωνία, εντούτοις δεν υπάρχει επιστημονική έρευνα που να απεικονίζει ποσοτικά τα οφέλη σε αριθμητική βάση και να τα συγκρίνει με το πόσο στοιχίζουν οι δράσεις ESG συνολικά για τις δραστηριότητες και τις κατηγορίες των ομίλων. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί μελέτη ποιοτικού κυρίως περιεχομένου αλλά και ποσοτικών στοιχείων. Επιπλέον, παρουσιάζεται η καταγραφή των στοιχείων με όσο το δυνατόν πιο ομοιόμορφο τρόπο τόσο σε ποιοτικό όσο και σε ποσοτικό επίπεδο. Σε αυτό το μέρος της έρευνας, γίνεται η προσπάθεια σύγκρισης σε ποιοτικό και σε ποσοτικό επίπεδο, μέσα από την ομαδοποιημένη καταγραφή όλων των δεδομένων που αφορούν τα ESG στους μεγαλύτερους ομίλους της Ελλάδας για το έτος χρήσης 2022. Η άντληση των δεδομένων έγινε μέσα από τα εταιρικά στοιχεία που εκθέτουν οι ίδιοι οι όμιλοι στις εκθέσεις βιωσιμότητας και εταιρικής υπευθυνότητας.

4.5 Η ανάλυση των δράσεων ESG των ομίλων

Η εν λόγω έρευνα ασχολείται, επίσης, με την πρακτική εφαρμογή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και της εταιρικής κοινωνικής υπευθυνότητας για την χρήση του 2022 στους μεγαλύτερους ελληνικούς ομίλους. Συγκεκριμένα, θα δημοσιοποιηθούν στοιχεία που αφορούν τα ποσά που καταβλήθηκαν για την εταιρική και κοινωνική ευθύνη, και τις υλοποιημένες δράσεις του κάθε τομέα σε σχέση με τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, οι οποίες κέρδισαν το ενδιαφέρον και απέσπασαν βραβεία, λόγω της ορθής εφαρμογής από τους αρμόδιους φορείς. Κλείνοντας, θα γίνει χρηματοοικονομική σύγκριση των ποσών που επενδύθηκαν στις δράσεις ESG σε σχέση με τα έσοδα των ομίλων στην ίδια χρονική περίοδο.

4.6 Η εφαρμογή των αρχών της Βιώσιμης Ανάπτυξης και των ESG κριτηρίων από τους πέντε μεγαλύτερους ομίλους

Προκειμένου να καταστεί εφικτή η εξαγωγή αποτελεσμάτων από την πρακτική εφαρμογή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης στους ελληνικούς ομίλους, έγινε επιλογή των πέντε μεγαλύτερων ομίλων με τους οποίους και θα ασχοληθεί η παρούσα εργασία για το οικονομικό έτος 2022.

Σύμφωνα με την σειρά κατάταξης αλλά και ορισμένα ποιοτικά στοιχεία, ξεκινώντας από τον μεγαλύτερο όμιλο θα αναλυθούν τα οικονομικά στοιχεία (μεγέθη), ο κλάδος που λειτουργεί ο όμιλος (δραστηριότητα), η εισαγωγή του στο Χρηματιστήριο, τα στοιχεία των χρηματικών ποσών που καταβλήθηκαν σε βιώσιμες δράσεις στον κάθε ξεχωριστό τομέα, καθώς και τα πρότυπα τα οποία έχει αναπτύξει ή τα βραβεία που έχει αποσπάσει για την πολιτική που ασκεί κατά το τελευταίο έτος.

ΑΝΑΛΥΣΗ & ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ

5 Έρευνα – Οι Εκθέσεις Βιωσιμότητας και ESG Ομίλων του ΧΑΑ

5.1 ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ (ΕΛΛΑΣ) Α.Ε. ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Ακολουθεί συγκεντρωτικός πίνακας με τα στοιχεία του Ομίλου για το 2022:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΜΙΛΟΥ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΤΟΣ 2022	
Κλάδος-Λειτουργία	Καύσιμα-Πετρελαιοειδή
Εισαγωγή στο ΧΑΑ	Ναι
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις) σε €	12.241.932
ΚΠΤΦΑ σε € (EBITDA)	1.395.719
Συνολικές υποχρεώσεις δανείων σε €	1.426.642
Αριθμός προσωπικού	2.500
Εταιρική ιστοσελίδα	www.moh.gr

Τα στοιχεία που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη του Ομίλου για την χρήση του 2022, έχουν ως εξής:

Σύμφωνα με τις αναρτήσεις του Ομίλου στην επίσημη ιστοσελίδα του, και συγκεκριμένα από την Έκθεση Εταιρικής Υπευθυνότητας που δημοσιοποίησε, διαφαίνεται ότι για το έτος 2022 ο Όμιλος MOTOP ΟΙΛ κατέβαλε για δράσεις βιώσιμης ανάπτυξης και κοινωνικής εταιρικής ευθύνης ποσά πολλών εκατομμυρίων ευρώ.

Με μεγαλύτερη ακρίβεια ο όμιλος συνολικά κατέβαλε 228.969.897€ σε δραστηριότητες που είναι εναρμονισμένες με την Ταξινόμια ΕΕ 2020/852. Ποσοστό ίσο με το 1,2% του κύκλου εργασιών. Πιο συγκεκριμένα, στοχεύει στην επίδειξη εταιρικής συμμόρφωσης με τον κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και με τον Οδηγό Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG. Μέχρι το 2030 ο όμιλος θα έχει καταβάλλει συνολικά 2,5 δις εκατ. € σε έργα ανάπτυξης και ενεργειακής μετάβασης, ενώ παράλληλα ξεκίνησε και ετήσιες βιώσιμες επενδύσεις στο διυλιστήριο ύψους 1,5 δις εκατ.

				Κριτήρια ουσιαστικής συνεισφοράς							DNSSH Κριτήρια (αδεν βλάπτει σημαντικά)										
Οικονομικές δραστηριότητες Ομίλου MOTOP ΟΙΛ Ελλάς	Κωδικός	Απόλυτος κύκλος εργασιών	Ποσοστό του κύκλου εργασιών	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Μείωση εκπομπών CO ₂ (απορρόφηση)	Ποσοστό του κύκλου εργασιών συμβατό με ταξινόμια 2022	Κατηγορία (ενοική δραστηριότητα)	Κατηγορία μεταβατική δραστηριότητα	
Α. ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΑΞΙΝΟΜΙΑΣ																					
Α.1 Περιβαλλοντικά βιώσιμες δραστηριότητες (συμβατές με τη ταξινόμια)																					
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση ηλιακής φωτιάς	4.1	4.629.043	2,0%	2,0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-	N	N	N	N	N	N	2,0%	-	-	
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από αιολική ενέργεια	4.3	52.736.292	23,0%	23,0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-	N	N	N	N	N	N	23,0%	-	-	
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από υδροηλεκτρική ενέργεια	4.5	88.912	0,0%	0,0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-	N	N	N	N	N	N	0,0%	-	-	
Δίκτυα μεταφοράς και διανομής ανανεώσιμων και χαμηλού ανθρακικού αποτυπώματος αερίων	4.14	171.155.850	74,8%	74,8%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-	N	N	N	N	N	N	74,8%	-	-	
Εγκατάσταση, συντήρηση και επισκευή σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων σε κτίρια (και χώρους στάθμευσης που συνδέονται με κτίρια)	7.4	359.800	0,2%	0,2%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	-	N	N	N	N	N	N	0,2%	Ε	-	
Κύκλος εργασιών περιβαλλοντικά βιώσιμων δραστηριοτήτων (Συμβατών με ταξινόμια) (Α.1)		228.969.897	1,2%	1,2%	0%	0%	0%	0%	0%	0%								1,2%			
Α.2 Επιλέξιμα αλλά όχι περιβαλλοντικά βιώσιμες δραστηριότητες (δραστηριότητες μη συμβατές με ταξινόμια)																					
-	-	0	0%																		
Κύκλος εργασιών επιλέξιμων αλλά όχι περιβαλλοντικά βιώσιμων δραστηριοτήτων ταξινόμιας (δραστηριότητες μη συμβατές με την ταξινόμια) (Α.2)		0	0%																		
Σύνολο (Α.1 + Α.2)		228.969.897	1,2%															1,2%			
Β. ΜΗ ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΑΞΙΝΟΜΙΑΣ																					
Κύκλος εργασιών μη επιλέξιμων δραστηριοτήτων ταξινόμιας (Β)		18.647.400.884	98,8%																		
Total (Α + Β)		18.876.370.782	100%																		

Οικονομικές δραστηριότητες Ομίλου ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ Ελλάς	Κωδικός	Απόλυτος Κύλιος Εργασιών	Ποσοστό του Κύλιου Εργασιών	Κριτήρια συνεισφοράς συνεισφορές							ΟΝΣΗ Κριτήρια (υπό κλίμακα σημειώνεται)							Εξέλιξη Σχεδιασμός	Ποσοστό του κύλιου εργασιών συνεισφορά με το έτος 2022	Κατηγορία (κινδύνος δραστηριότητας)	Κατηγορία (μειωμένος κίνδυνος δραστηριότητας)	
				Κλίμακας Δράσης	Προσμενόμενη Ετήσια Δράση	Μηδανισμός Ετήσια Δράση	Ετήσια Δράση	Μείωση	Καταβολή και Οικονομία	Κλίμακας Δράσης	Προσμενόμενη Ετήσια Δράση	Μηδανισμός Ετήσια Δράση	Ετήσια Δράση	Μείωση	Καταβολή και Οικονομία	Κλίμακας Δράσης						
Α. ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΑΞΙΝΟΜΙΑΣ																						
Α.1 Περιβαλλοντικές βιώσιμες δραστηριότητες (συμβάσει με τη ταξινόμηση)																						
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση κλίμακας (φυσικό)	4.1	35.547	0,0%	0,0%	0%	0%	0%	0%	0%	+	N	N	N	N	N	N	0,0%	+	+			
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από αερίους κλίμακας	4.2	940.317.768	97,5%	97,5%	0%	0%	0%	0%	0%	+	N	N	N	N	N	N	97,5%	+	+			
Επίστρωση πετρώσεων από υδρογονάνθρακες	4.3	8.783.115	0,3%	0,3%	0%	0%	0%	0%	0%	+	Y	Y	Y	Y	Y	Y	0,3%	+	+			
Αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας	4.10	124.849	0,0%	0,0%	0%	0%	0%	0%	0%	+	N	N	N	N	N	N	0,0%	±	+			
Δίκτυο μεταφοράς και διανομής ενσωματωμένων και χαμηλού ανθρακικού αποτυπώματος αερίων	4.14	6.146.964	0,6%	0,6%	0%	0%	0%	0%	0%	+	N	N	N	N	N	N	0,6%	+	+			
Κατασκευή, εκμετάλλευση και λειτουργία συστημάτων συλλογής, επεξεργασίας και παροχής νερού	5.1	2.879.833	0,3%	0,3%	0%	0%	0%	0%	0%	+	N	N	N	N	N	N	0,3%	+	+			
Εγκατάσταση, συντήρηση και επισκευή σταθμών φθαστικής ηλεκτρικής ενέργειας και κτιρίων (και χώρων στάθμευσης που συνδέονται με κτίρια)	7.4	3.780.774	0,6%	0,6%	0%	0%	0%	0%	0%	+	N	N	N	N	N	N	0,6%	±	+			
"De-fossil" λύσεις για τη μείωση των εκπομπών αερίων θορυβητικών	8.2	268.780	0,0%	0,0%	0%	0%	0%	0%	0%	+	N	N	N	N	N	N	0,0%	±	+			
Κύλιος εργασιών περιβαλλοντικών βιώσιμων δραστηριοτήτων (2 υποστηρίγματα ταξινόμησης) (Α.1)		964.330.731	81,7%	81,7%	0%	0%	0%	0%	0%								81,7%					
Α.2 Επιλέξιμες αλλά όχι περιβαλλοντικές βιώσιμες δραστηριότητες (δραστηριότητες που συμβάσει με τη ταξινόμηση)																						
Παραγωγή υδρογόνου	3.10	80.048.247	7,6%															+	+			
Κατασκευή νέων κτιρίων	7.1	677.288	0,1%															+	+			
Αυτοκινητό υδρογονάνθρακες κτιρίων	7.2	43.800	0,0%															+	0%			
Εγκατάσταση, συντήρηση και επισκευή εξοπλισμού ενεργειακής απόδοσης	7.3	9.468.360	0,8%															±	+			
Επεξεργασία δεδομένων και συνεισφορά δραστηριοτήτων	8.1	330.000	0,0%															+	0%			
Κύλιος εργασιών επιλέξιμων αλλά όχι περιβαλλοντικών βιώσιμων δραστηριοτήτων ταξινόμησης (δραστηριότητες που συμβάσει με την ταξινόμηση) (Α.2)		90.387.398	7,7%															8%				
Σύνολο (Α.1 + Α.2)		1.054.918.126	89,4%															89%				
Β. ΔΙΕΥΣΤΗΡΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΑΞΙΝΟΜΙΑΣ																						
Κύλιος εργασιών μη επιλέξιμων δραστηριοτήτων ταξινόμησης (Β)		124.734.414	10,6%																			
Total (Α + Β)		1.179.652.541	100,0%																			

Πίνακας 5.1 Στοιχεία Ομίλου MOTOP ΟΙΛ (ΕΛΛΑΣ) Α.Ε. για τα ποσοστά συμμόρφωσης με την ταξινόμηση ΕΕ για το έτος 2022⁸

Οι δράσεις όπως αναπαριστούν και οι πίνακες που εξέδωσε ο ίδιος ο όμιλος είχαν χαρακτήρα που ενέσκηπτε στο να βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής των ανθρώπων σε τοπικές κοινωνίες που είναι έντονη η δραστηριότητά του, καθώς και στην περιβαλλοντολογική προστασία, στην ενδυνάμωση της πολιτιστικής και κοινωνικής ταυτότητας που έχει η ζωή των ανθρώπων στις κοινωνίες αυτές, καθώς και στο υπόλοιπο σύνολο των ανθρώπων που διαβιώνουν στον ελλαδικό χώρο, προάγοντας την απασχόληση μέσα από τη δημιουργία θέσεων εργασίας και παρέχοντας επιχειρηματικές ευκαιρίες στην ελληνική αγορά αλλά και κατά τόπους.

Πιο συγκεκριμένα, η συμμόρφωση του ομίλου στο πλαίσιο των δεικτών ESG για την χρονιά 2022, απεικονίζεται στα παρακάτω σχεδιαγράμματα:

⁸ Πηγές: www.moh.gr & <https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=7020096>

7. ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΕΙΚΤΩΝ ESG

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ				
Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	2022*	Όρια	Σχετικά SDGs
GHG (Scope 1)	MT of CO ₂ eq	2.304.905,03	RG	13
GHG (Scope 2, location-based)	MT of CO ₂ eq	46.746,39	RG	13
Συνολικές εκπομπές GHG (Scope 1 & 2)	MT of CO ₂ eq	2.351.651,42	RG	13
GHG (Scope 3)	MT of CO ₂ eq	7.563.381,53	RG	13
Ετήσια εξοικονόμηση CO ₂	MT	127.694,66	MOTOP ΟΪΛ	13
Αποφυγή εκπομπών μέσω της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από αιολικά πάρκα και Φ/Β	MT of CO ₂ eq	416.000	RG	13
Οξειδία του αζώτου (NO _x)	MT	2.091,62	RG	-
Οξειδία του θείου (SO _x)	MT	3.615,51	RG	-
Μη μεθανούχες πτητικές οργανικές ενώσεις (NMVOCs)	MT	2.860,31	RG	13
Αιωρούμενα σωματίδια (PM10)	MT	127,20	RG	13
N ₂ O	MT	19,97	RG	-
CH ₄	MT	48,40	RG	13
HFCDs, PFCs, SF ₆ , NF ₃	MT	0	RG	13
Ενέργεια που καταναλώθηκε εντός του οργανισμού	TJ	30.508,01	RG	13
Συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας (TJ)	TJ	391,56	RG	13
Κατανάλωση ενέργειας εντός του οργανισμού-Ποσοστό ενέργειας που καταναλώνεται από ΑΠΕ	%	0,44	RG	13
Εξοικονόμηση ενέργειας	ktoe	54,09	RG	12, 13

Εξοικονόμηση ενέργειας	TJ	2,26	RG	12, 13
Ισχύ των ΑΠΕ (λειτουργικές και υπο κατασκευή)	MW	866	RG	7, 12, 13
Ειδική κατανάλωση ενέργειας	TJ/MT πρώτων υλών	0,21	RG	13
Συνολική κατανάλωση νερού	χιλιάδες m ³	4.724,88	RG	14
Ένταση κατανάλωσης νερού	(χιλιάδεςm ³ /MT πρώτων υλών)	0,03	RG	14
Διαχείριση αποβλήτων- επικίνδυνα απόβλητα που παράγονται	MT	7.032,24	RG	12, 14, 15
Διαχείριση αποβλήτων- μη επικίνδυνα απόβλητα που παράγονται	MT	9.259,89	RG	12, 14, 15

Σύνολο αποβλήτων ανά είδος επεξεργασίας: επαναχρησιμοποίηση ή ανακύκλωση (% συνολικής παραγωγής στερεών αποβλήτων)	%	92,0	RG	12, 13, 14, 15
Σύνολο αποβλήτων ανά είδος επεξεργασίας: διάθεση (% συνολικής παραγωγής στερεών αποβλήτων)	%	8,0	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος αποβλήτων που εκτράπηκαν από διάθεση και επαναχρησιμοποιήθηκαν ή ανακυκλώθηκαν	MT	14.989,61	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος αποβλήτων που οδηγήθηκαν προς διάθεση	MT	1.302,51	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος των επικίνδυνων αποβλήτων που εκτράπηκαν από τη διάθεση και επαναχρησιμοποιήθηκαν ή ανακυκλώθηκαν (εντός)	MT	128,61	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος των επικίνδυνων αποβλήτων που εκτράπηκαν από τη διάθεση και επαναχρησιμοποιήθηκαν ή ανακυκλώθηκαν (εκτός)	MT	6.330,17	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος των μη επικίνδυνων αποβλήτων που εκτράπηκαν από τη διάθεση και επαναχρησιμοποιήθηκαν ή ανακυκλώθηκαν (εντός)	MT	475,44	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος των μη επικίνδυνων αποβλήτων που εκτράπηκαν από τη διάθεση και επαναχρησιμοποιήθηκαν ή ανακυκλώθηκαν (εκτός)	MT	8.055,24	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος των επικίνδυνων αποβλήτων που οδηγούνται προς διάθεση (εντός)	MT	0	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος των επικίνδυνων αποβλήτων που οδηγούνται προς διάθεση (εκτός)	MT	592,39	RG	12, 13, 14, 15

Συνολικό βάρος των μη επικίνδυνων αποβλήτων που οδηγούνται προς διάθεση (εντός)	MT	128,61	RG	12, 13, 14, 15
Συνολικό βάρος των μη επικίνδυνων αποβλήτων που οδηγούνται προς διάθεση (εκτός)	MT	581,51	RG	12, 13, 14, 15
Επεξεργασμένα υγρά βιομηχανικά απόβλητα	M3	3.809.721	RG	12, 13, 14, 15
Ανακυκλωμένο αλουμίνιο	kg	98,73	RG	12, 13, 14, 15
Ανακυκλωμένο πλαστικό	MT	150,17	RG	12, 13, 14, 15
Ανακυκλωμένο scrap	MT	1.814,17	RG	12, 13, 14, 15
Ανακυκλωμένο χαρτί	kg	49.474,44	RG	12, 13, 15
Ανακυκλωμένος ηλεκτρικός εξοπλισμός	kg	1.587,76	RG	12, 13, 14, 15

Περιβαλλοντικές Επενδύσεις	€	964.330.731	RG	12, 13, 15
ΚΟΙΝΩΝΙΑ				
Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	2022*	Όρια	Σχετικά SDGs
Συνολικός αριθμός εργαζομένων	No.	2.606	RG	3, 8
Γυναίκες εργαζόμενες	%	20,4%	RG	8, 10
Γυναίκες εργαζόμενες σε διευθυντικές θέσεις	%	7,9%	RG	8, 10
Νέες προσλήψεις εργαζομένων	%	336	RG	8
Ποσοστό εναλλαγής υπαλλήλων	%	10,7%	RG	8
Εργαζόμενοι που έλαβαν επίσημες αξιολογήσεις απόδοσης	%	76,9%	RG	8, 10
Θανατηφόρα ατυχήματα (υπάλληλοι)	No.	0	RG	3, 8
Τραυματισμοί υψηλής επίπτωσης που σχετίζονται με την εργασία (υπάλληλοι)	No.	0	RG	3, 8
Καταγεγραμμένοι τραυματισμοί που σχετίζονται με την εργασία (υπάλληλοι)	No.	12	RG	3, 8
Ωρες εργασίας (υπάλληλοι)	No.	5.061.902,00	RG	3, 8
Ποσοστό θανάτων ως αποτέλεσμα τραυματισμού που σχετίζεται με την εργασία (σε 200,000 ώρες) - υπάλληλοι	Rate	0	RG	3, 8
Ποσοστό τραυματισμών υψηλής επίπτωσης που σχετίζεται με την εργασία (σε 200,000 ώρες) - υπάλληλοι	Rate	0	RG	3, 8
Ποσοστό καταγεγραμμένων τραυματισμών που σχετίζονται με την εργασία (σε 200,000 ώρες) - υπάλληλοι	Rate	0,47	RG	3, 8

Θανατηφόρα ατυχήματα (εργολάβοι)	No.	0	RG	3, 8
Τραυματισμοί υψηλής επίπτωσης που σχετίζονται με την εργασία (εργολάβοι)	No.	0	RG	3, 8
Καταγεγραμμένοι τραυματισμοί που σχετίζονται με την εργασία (εργολάβοι)	No.	6	RG	3, 8
Ωρες εργασίας (εργολάβοι)	No.	24.877.339,00	RG	3, 8
Ποσοστό καταγεγραμμένων τραυματισμών που σχετίζονται με την εργασία (σε 200,000 ώρες) – υπάλληλοι & εργολάβοι	Rate	0,12	RG	3, 8
Δείκτης Σοβαρότητας Ατυχημάτων	Rate	16,0	MOTOP ΟΪΛ	3,8

Εργαζόμενοι και εργολάβοι που έλαβαν εκπαίδευση σχετικά με τη διαχείριση Υγείας & Ασφάλειας	No.	11.539	RG	
Συνολικές ώρες εκπαίδευσης	No.	37.507,27	RG	
Μέσες ώρες εκπαίδευσης ανά εργαζόμενο	No.	14,39	RG	4, 8, 10
Συνολικό κόστος εκπαιδεύσεων	€	685.920,58	RG	4, 8, 10
Εξοδα για την Υγεία & Ασφάλεια	€	4.192.134,34	RG	3, 8
Εξοδα για τον Covid-19	Εκ. €	4.097.330,08	RG	3, 8
Οδικά ατυχήματα (ατυχήματα που σχετίζονται με την εργασία)	No.	0	RG	
Εργαζόμενοι που καλύπτονται από συλλογικές συμβάσεις εργασίας	%	100	RG	8, 10
Μέση διαφορά αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών	%	12,49	RG	8, 10

ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Δείκτης	Μονάδα μέτρησης	2022*	Όρια	Σχετικά SDGs
Ετήσιος Συνολικός Δείκτης Αποδοχών	Ratio	11,71	RG	10
Μεταβλητή αμοιβή	%	10,20	RG	8
Παραβιάσεις επιχειρηματικής δεοντολογίας	€	0	RG	12
Πολιτική επιχειρηματικής δεοντολογίας	NAI/OXI	NAI	RG	8, 10, 16
Περιστατικά διακρίσεων & παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων	No.	0	RG	8, 10
Πολιτική ανθρωπίνων δικαιωμάτων	NAI/OXI	NAI	RG	8, 10, 16
Περιστατικά διαφθοράς	No.	0	RG	12
Περιστατικά δωροδοκίας	No.	0	RG	12

Παράπονα πελατών σχετικά με διαφθορά	No.	0	RG	12
Ποσοστό προμηθευτών από τοπικούς προμηθευτές	%	22,2	RG	1, 8, 10
Κοινωνική Συνεισφορά	€	64.371.470	RG	1, 8, 10
Ποσοστό των υπαλλήλων από τοπικές κοινωνίες	%	73,0	MOTOP ΟΪΑ	1, 10
Προμηθευτές που αξιολογούνται με περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια	No.	246	RG	8, 10, 12, 13, 14, 15
Ασκήσεις που διενεργήθηκαν βάση σχεδίου	No.	100	RG	8, 12
Εσωτερικοί αιφνιδιαστικοί έλεγχοι ποιότητας και ποσότητας σε πρατήρια υγρών καυσίμων	No.	2.418	RG	12
Παράπονα πελατών σχετικά με την ποιότητα του προϊόντος	No.	646	RG	12

Επιτόπιοι έλεγχοι ασφάλειας και διαβουλεύσεις με εταιρικούς πελάτες	No.	73	RG	9
Παράπονα πελατών σχετικά με το διυλιστήριο	No.	15	RG	9
Παράπονα πελατών σχετικά με πρατήρια υγρών καυσίμων	No.	2.240	RG	
Κοινωνικό προϊόν	Δις. €	1,43	RG	8, 9, 10,
Επενδύσεις στην καινοτομία και τον ψηφιακό μετασχηματισμό (Budget)	Εκ. €	16,20	RG	9
Σημαντικές μη συμμορφώσεις που λήφθηκαν από φορείς πιστοποίησης ISO (9001, 14001, 45001, 50001)	No.	0	RG	9
Βραβεία που ελήφθησαν σχετικά με την Υ&Α, Ποιότητα, Ασφάλεια, Περιβάλλον, Ενέργεια κλπ.	No.	4	RG	9
Επιβεβαιωμένα περιστατικά μη συμμόρφωσης με τη νομική και κανονιστική νομοθεσία (περιβαλλοντική)	No.	0	RG	8, 9, 12
Πρωτοβουλίες με αντίκτυπο στο ESG	No.	52	RG	8, 9, 11, 12, 13
Μέλη Διοικητικού Συμβουλίου	No.	10	MOTOP ΟΪΛ	8
Εκτελεστικά μέλη Διοικητικού Συμβουλίου	No.	3	MOTOP ΟΪΛ	8
Μη- εκτελεστικά μέλη Διοικητικού Συμβουλίου	No.	7	MOTOP ΟΪΛ	8
Ανεξάρτητα μη- εκτελεστικά μέλη Διοικητικού Συμβουλίου	No.	3	MOTOP ΟΪΛ	8
Πολιτική αποδοχών και καταλληλότητας	NAI/OXI	NAI	RG	8
Διάκριση ρόλων Διευθύνοντος Σύμβουλου/Προέδρου	NAI/OXI	NAI	RG	8
Επιτροπή ελέγχου	NAI/OXI	NAI	RG	8
Πολιτική αποδοχών και καταλληλότητας μελών Διοικητικού	NAI/OXI	NAI	RG	8

Επιτροπή βιώσιμης ανάπτυξης	NAI/OXI	NAI	RG	8
Κώδικας Δεοντολογίας και Εταιρικής Υπευθυνότητας	NAI/OXI	NAI	RG	8
Πολιτική ασφάλειας δεδομένων	NAI/OXI	NAI	RG	8
Πολιτική αποδοχών	NAI/OXI	NAI	RG	8

Πίνακας 5.2 Πίνακας δεικτών ESG ομίλου Motor Oil⁹

Ο τρόπος της σύνταξης των Εκθέσεων της Εταιρικής Υπευθυνότητας του Ομίλου για την χρήση του 2022 έχει τις βάσεις στις καινούργιες οδηγίες του Global Reporting Initiative, GRI STANDARDS (GRI) και στους εξειδικευμένους δείκτες για τα πετρελαιοειδή και τον κλάδο των ορυκτών καυσίμων (*Oil & Gas sector supplement*). Επίσης βασίζεται στις δέκα

⁹ Πηγή: www.moh.gr

αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου του ΟΗΕ (*United Nations Global Compact*), ενώ είναι και πλήρως εναρμονισμένος με τον Οδηγό Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Παρακάτω, ακολουθεί μια περιεκτική παρουσίαση των ενδιάμεσων-επιμέρους δεικτών GRI οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν στην Έκθεση, και η συσχέτισή τους με τις αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου και την υιοθέτηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών για το 2030 (*Sustainable Development Goals*). Περιλαμβάνονται ορισμένες δράσεις αλλά και πολιτικές οι οποίες δρουν υποστηρικτικά στην πραγματοποίησή τους.

Οι 10 Αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης	Σχετικά Ουσιαστικά θέματα	Δείκτες GRI Standards
ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ			
ΑΡΧΗ 1: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να υποστηρίζουν και να σέβονται την προστασία των διεθνώς διακηρυγμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων	 	Υγεία και Ασφάλεια Εργαζομένων Ανθρώπινα Δικαιώματα	GRI 102-8 GRI 102-41 GRI 403-2 GRI 403-3 GRI 403-4 GRI 407-1
ΑΡΧΗ 2: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να εξασφαλίζουν ότι δεν εμπλέκονται σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων		Ανθρώπινα Δικαιώματα	GRI 407-1

Οι 10 Αρχές του Οικογενικού Συμφώνου	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης	Σχετικά Ουσιαστικά θέματα	Δείκτες GRI Standards
ΕΡΓΑΣΙΑ			
ΑΡΧΗ 3: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να σέβονται την ελευθερία του συνδικαλισμού και να αναγνωρίζουν το δικαίωμα για συλλογικές διαπραγματεύσεις			GRI 102-41 GRI 407-1
ΑΡΧΗ 4: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να προσπαίζουν την εξάλειψη κάθε μορφής καταναγκαστικής ή υποχρεωτικής εργασίας		Συμμόρφωση με Νόμους και Κανονισμούς (Κοινωνικοοικονομική συμμόρφωση)	GRI 419-1
ΑΡΧΗ 5: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να προσπαίζουν την ουσιαστική κατάργηση της παιδικής εργασίας			
ΑΡΧΗ 6: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να προσπαίζουν την εξάλειψη των διακρίσεων σε σχέση με τις προσλήψεις και την απασχόληση	 	Παρουσία στην Τοπική Αγορά Εργασίας Υγεία και Ασφάλεια Εργαζομένων Εκπαίδευση και Επιμόρφωση	GRI 202-2 GRI 401-2 GRI 403-1 GRI 403-4 GRI 404-1 GRI 404-2

Οι 10 Αρχές του Οικογενικού Συμφώνου	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης	Σχετικά Ουσιαστικά θέματα	Δείκτες GRI Standards
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ			
ΑΡΧΗ 7: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να ακολουθούν προληπτική προσέγγιση ως προς τη διαχείριση των περιβαλλοντικών προκλήσεων	 	Υλικά και Πρώτες Ύλες Κατανάλωση Νερού Κατανάλωση Ενέργειας Εκπομπές Λύματα και Απόβλητα Συμμόρφωση με Περιβαλλοντική Νομοθεσία Ασφάλεια Εγκαταστάσεων Προετοιμασία για την Αντιμετώπιση Έκτακτων Αναγκών	GRI 301-1 GRI 301-2 GRI 301-3 GRI 302-1 GRI 302-2 GRI 302-3 GRI 302-4 GRI 303-1 GRI 303-2 GRI 303-3 GRI 305-1 GRI 305-2 GRI 305-4 GRI 305-5 GRI 305-6 GRI 305-7 GRI 306-1 GRI 306-2 GRI 306-3 GRI 306-4 GRI 306-5 GRI 307-1 OG13
ΑΡΧΗ 8: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της περιβαλλοντικής υπευθυνότητας			
ΑΡΧΗ 9: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη και διάδοση φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών			

Οι 10 Αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου	Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης	Σχετικά Ουσιαστικά θέματα	Δείκτες GRI Standards
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ			
ΑΡΧΗ 10: Οι επιχειρήσεις οφείλουν να εργάζονται ενάντια σε κάθε μορφή διαφθοράς, συμπεριλαμβανομένου του εκβιασμού και της δωροδοκίας		Καταπολέμηση της Διαφθοράς	GRI 205-3

Πίνακας 5.3 Η Συσχέτιση ανάμεσα στις Αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου με τους ΣΒΑ και τους Δείκτες GRI για τον Όμιλο Motor Oil στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εργασίας, του περιβάλλοντος και της διαφθοράς για το 2022¹⁰

Τέλος, όσον αφορά τον συγκεκριμένο Όμιλο, πρέπει να αναφερθεί ότι η δράση του στη βιώσιμη ανάπτυξη λαμβάνει επί σειρά ετών βραβεία για τη διεκπεραίωση πλήθους δραστηριοτήτων αλλά και σημαντικών έργων στους τομείς της βιώσιμης ανάπτυξης.

5.2 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ Α.Ε. ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Ακολουθεί συγκεντρωτικός πίνακας με τα στοιχεία του Ομίλου για το 2022:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΜΙΛΟΥ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΤΟΣ 2022	
Κλάδος-Λειτουργία	Καύσιμα- Πετρελαιοειδή
Εισαγωγή στο ΧΑΑ	Ναι
Κύκλος εργασιών (πωλήσεις) σε €	14.508.000
ΚΠΤΦΑ σε € (EBITDA)	1.717.000
Συνολικές υποχρεώσεις δανείων σε €	3.742.000,5
Αριθμός προσωπικού	Άνω των 3.500

¹⁰ Πηγή: www.moh.gr

Από τις ανακοινώσεις του Ομίλου, προκύπτει ότι δρώντας ως ενεργό κύτταρο τις κοινωνίας, παραχωρούν εκατομμύρια ευρώ σε δράσεις οι οποίες έχουν έντονο αποτύπωμα εταιρικής κοινωνικής ευθύνης καθώς και σε αντίστοιχες επενδύσεις. Συγκεκριμένα για το έτος 2022 ο όμιλος έκανε επενδύσεις 0,26% από το σύνολο του απόλυτου κύκλου εργασιών σε δραστηριότητες που είναι εναρμονισμένες με την ταξινόμηση της ΕΕ.

Κύκλος Εργασιών

Οικονομικές δραστηριότητες	Κωδικός	Απόλυτος κύκλος εργασιών 2022 εκατ. €	Ποσοστό του κύκλου εργασιών 2022 %	Κριτήρια σημαντικής συμβολής			Κριτήρια DNSH (μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης)							Κατηγορία		
				Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Υδάτινοι και θαλάσσιοι πόροι	Κυκλική οικονομία	Ρύπανση	Βιοποικιλότητα και οικοσυστήματα	Ελάχιστες διασφαλίσεις	Ποσοστό του κύκλου εργασιών που ευθυγραμμίζεται με την ταξινόμηση	Ευνοϊκή δραστηριότητα	Δραστηριότητα μετάβασης
				%	%	%	N/O	N/O	N/O	N/O	N/O	N/O	N/O	%	E	M
A.1 Περιβαλλοντικά βιώσιμες δραστηριότητες (ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμηση)																
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας																
Ηλεκτρισμός με τη χρήση τεχνολογίας φωτοβολταϊκών	4.1	19,23	0,13	100	0	—	—	N	—	N	—	N	N	0,13	—	—
Ηλεκτρισμός από αιολική ενέργεια	4.3	18,20	0,13	100	0	—	—	N	—	N	—	N	N	0,13	—	—
Υπηρεσίες Ηλεκτροκίνησης																
Εγκατάσταση, συντήρηση και επισκευή σταθμών φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων σε κτίρια (και θέσεις																

Οικονομικές δραστηριότητες	Κωδικός	Απόλυτος κύκλος εργασιών 2022	Ποσοστό του κύκλου εργασιών 2022	Κριτήρια σημαντικής συμβολής		Κριτήρια DNSH (μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης)							Ποσοστό του κύκλου εργασιών που ευθυγραμμίζεται με την ταξινόμηση	Κατηγορία	
				Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Υδάτινοι και θαλάσσιοι πόροι	Κυκλική οικονομία	Ρύπανση	Βιοποικιλότητα και οικοσυστήματα	Ελάχιστες διασφαλίσεις		Ευνοϊκή δραστηριότητα	Δραστηριότητα μετάβασης
		εκατ. €	%	%	%	N/O	N/O	N/O	N/O	N/O	N/O	N/O	%	E	M
A.2 Επιλέξιμες για την ταξινόμηση αλλά μη περιβαλλοντικά βιώσιμες δραστηριότητες (μη ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμηση δραστηριότητες)															
Πετροχημικά															
Κατασκευή πλαστικών σε πρωτογενή μορφή	3.17	21,63	0,15												
Διύλιση, Εφοδιασμός & Εμπορία															
Θαλάσσιες και ακτοπολικές μεταφορές εμπορευμάτων, πλοία λιμενικών και βοηθητικών δραστηριοτήτων	6.10	0	0												
Άλλα															
Απόκτηση και ιδιοκτησία κτιρίων	7.7	0	0												
Επεξεργασία δεδομένων, φιλοξενία και συναφείς δραστηριότητες	8.1	0	0												
Εφαρμογές βασισμένες σε δεδομένα για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	8.2	0	0												

Πίνακας 5.4 Στοιχεία Ομίλου ΕΛΠΙΕ (ΕΛΛΑΣ) Α.Ε. για τα ποσοστά συμμόρφωσης με την ταξινόμηση ΕΕ για το έτος 2022¹¹

Ενδεικτικά, μέσα στο 2021 επενδύθηκαν περίπου €13 εκατ. για βελτιώσεις ασφάλειας σε όλες τις εγκαταστάσεις του Ομίλου στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, πέραν των δράσεων που περιλαμβάνονται σε έργα αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού εξοπλισμού ή/και μονάδων. Ο όμιλος επιτέλεσε τον κοινωνικό του ρόλο μέσω του ολοκληρωμένου και πολύπλευρου προγράμματος εταιρικής υπευθυνότητας με δράσεις €5,8 εκατ., με στόχο την προαγωγή της κοινωνίας, και τη στήριξη εκπαιδευτικών.

Οι δράσεις του μεταβάλλουν ολόκληρη την ελληνική κοινωνία και επίσης έχουν σαν στόχο να βοηθήσουν τη σύγκλιση με τα πρότυπα των τοπικών κοινωνιών σε τέσσερις βασικούς τομείς: Κοινωνικό τομέα: (υγεία, στήριξη ευπαθών κοινωνικών ομάδων), Αθλητισμό – Πολιτισμό, Νέα γενιά, και Περιβάλλον (βιωσιμότητα των πόλεων).

¹¹ Πηγές: <https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbmlViewerServlet?file-entry-id=6970580> & www.helpe.gr

Ο Όμιλος ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ, από το 2019, και ύστερα συμβάλλει μέσα από τη συμμετοχή του σε δραστηριότητες που υπάγονται στους θεσμοθετημένους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης. Η εφαρμογή και η πραγματοποίηση των συγκεκριμένων στόχων στον κάθε τομέα (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον) και ανά βαθμό σημαντικότητας, πραγματοποιείται σύμφωνα με την ιεράρχηση της επιτροπής που δημιούργησε η διοίκηση του Ομίλου. Στην ιεράρχηση των στόχων συνέβαλαν και τα ενδιαφερόμενα μέρη των κοινωνικών εταιριών.

Παρακάτω ακολουθεί η συνοπτική παρουσίαση:

Πίνακας 5.5: Η συνοπτική συσχέτιση των Αρχών Οικουμενικού Συμφώνου με τους ΣΒΑ για τον Όμιλο από το 2019 και ύστερα¹²

Αναφορικά με τις βραβεύσεις του οργανισμού τα πιο πρόσφατα στοιχεία που είναι διαθέσιμα αναφέρονται στο 2021 όπου και η πορεία της εταιρείας ήταν εξαιρετική. Με την λειτουργία της κατάφερε να αποσπάσει τα εξής βραβεία:

Χρυσό βραβείο στην κατηγορία «Πρότυπο Επένδυσης» (Τοπικής / Περιφερειακής, ή Εθνικής Εμβέλειας), για την κατασκευή στην περιοχή της Κοζάνης του μεγαλύτερου έργου ΑΠΕ στην Ελλάδα και ενός από τα μεγαλύτερα φωτοβολταϊκά πάρκα στην Ευρώπη.

Χρυσό βραβείο στην κατηγορία «Ανταπόκριση σε Έκτακτη Ανάγκη», για τη θωράκιση πληγέντων περιοχών από τις πυρκαγιές του 2021, με 100% οικολογικά αντιδιαβρωτικά έργα.

Χρυσό βραβείο στην κατηγορία «Αριστεία στη Συνεργασία» (Συνεργασία Επιχείρησης & Τοπικής Κοινότητας / Κράτους), για την κατασκευή τριών πλήρως προσβάσιμων παιδικών χαρών με στοιχεία ΑΠΕ, για παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Ασημένιο βραβείο στην κατηγορία «Απολογισμός Εταιρικής Υπευθυνότητας».

5.3 VIOHALKO ΑΕ ΟΜΙΛΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ

Ακολουθεί συγκεντρωτικός πίνακας με τα στοιχεία του Ομίλου για το 2022:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΜΙΛΟΥ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΤΟΣ 2022	
Κλάδος-Λειτουργία	Επεξεργασία Μετάλλων
Εισαγωγή στο ΧΑΑ	Ναι

¹² Πηγή: www.helpe.gr

Κύκλος εργασιών (πωλήσεις) σε €	6.955.326.000
ΚΠΤΦΑ σε € (EBITDA)	633.661.000
Συνολικές υποχρεώσεις δανείων σε €	3.881.969
Αριθμός προσωπικού	Άνω των 9.782
Εταιρική ιστοσελίδα	www.viohalco.com

Μέσα στο έτος 2022 ο Όμιλος VIOHALKO, έχει εξαγγείλει ότι η Βιώσιμη Ανάπτυξη θα εφαρμοστεί στο μέγιστο βαθμό στη στρατηγική των εταιριών της, έχει δεσμευτεί για τη διαρκή βελτίωση των επιδόσεων που αφορούν στα κριτήρια για το περιβάλλον, την υγεία και ασφάλεια στην εργασία, την ανάπτυξη των ανθρώπων και την υποστήριξη των τοπικών κοινοτήτων.

Ο όμιλος BIOXALKO μέσα στην χρονιά του 2022 θεωρήθηκε ως ένας από τους πιο βιώσιμους ομίλους της Ελλάδας με την οικονομική του δραστηριότητα ως προς την κατεύθυνση αυτή να περιλαμβάνει τις εξής χρηματοοικονομικές καταβολές: 34.8 εκατ. € σε περιβαλλοντικές επενδύσεις, 16,8 εκατ. € για την υγεία και την ασφάλεια, και 142.500 ώρες στην εκπαίδευση. Σε όρους ποσοστών η βιώσιμη ανάπτυξη του ομίλου για τη χρονιά του 2022 φαίνεται από τις εξής δραστηριότητες: α) 15.2% αύξηση στις επενδύσεις περιβαλλοντικού χαρακτήρα συγκριτικά με το 2021, β) (σε σχέση με το 2021) αύξηση της υγείας και της ασφάλειας κατά 12.4% μέσω αντίστοιχων επενδύσεων και γ) 100% συμμόρφωση με το ISO 14001 και το ISO 45001, πιστή απόδειξη του ποσοστού βιωσιμότητας του ομίλου (πράγμα που αποτελούσε τον κορυφαίο στόχο του που στέφθηκε με πλήρη επιτυχία).

Figure 5: Double materiality assessment correlated to non-financial metrics from the SDGs' reporting framework and CSRD's ESRS

	Material topics	Relevant SDG	ESRS	Risk and opportunities areas of material topics
E	Climate change and energy	 	ESRS E1	Carbon emissions of production, carbon intensity of raw materials. Energy consumption, availability of low carbon energy at competitive cost Opportunities in carbon enabling products
	Circular economy and waste management	 	ESRS E5	High quality recycled scrap, positioning in the new recycled market
	Water and wastewater management		ESRS E2 and E3	Water intensity, water availability, compliance with wastewater discharge limits
S	Occupational health and safety	 	ESRS S1	Provision of safe working environment
	Employee training and development		ESRS S1	Upskilled and knowledgeable senior management and employees, employee attraction and retention
	Diversity, equity, and inclusion	 	ESRS S1	Equal rights among workers, labour conditions, training for employees' skills development
	Responsible supply chain	 	ESRS S3	Environmental impact and human rights in the supply chain
G	Corporate governance and business ethics		ESRS G1	Business ethics, data privacy, compliance with regulatory system

Πίνακας 5.6: Διπλή αξιολόγηση σημαντικότητας που συσχετίζεται με μη χρηματοοικονομικές μετρήσεις από το πλαίσιο αναφοράς των ΣΒΑ και το ESRS του CSRD¹³

¹³ Πηγή: <https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=7014833>

Economic activities	Codes	Absolute Turnover	Proportion of turnover (%)	Climate change mitigation	Climate change adaptation	Water and marine resources	Circular economy	Pollution prevention and control	Biodiversity and ecosystems
A.1. Environmentally sustainable activities (Taxonomy-aligned)									
3.1 Manufacture of renewable energy technologies	27.32	166.217.845	2,38%	2,38%					
3.6 Manufacture of other low carbon technologies	27.32	13.619.596	0,19%	0,19%					
4.9 Transmission and distribution of electricity	27.32	538.454.788	7,71%	7,71%					
Turnover of environmentally sustainable activities (Taxonomy-aligned) (A.1)		718.292.230	10,28%	10,28%					
A.2 Taxonomy-Eligible but not environmentally sustainable activities (not Taxonomy-aligned activities)									
7.7 Acquisition and ownership of buildings		21.123.701	0,30%						
3.5 Manufacture of energy efficiency equipment for buildings		173.238.476	2,48%						
3.5 Manufacture of energy efficiency equipment for buildings		26.511.787	0,38%						
3.1 Manufacture of renewable energy technologies		0	0,00%						
3.6 Manufacture of other low carbon technologies		0	0,00%						
4.9 Transmission and distribution of electricity		108.904.326	1,56%						
Turnover of Taxonomy-eligible but not environmentally sustainable activities (not Taxonomy-aligned activities) (A.2)		329.778.290	4,72%						
Total (A.1 + A.2)		1.048.070.520	15,0%						
B. TAXONOMY-NON-ELIGIBLE ACTIVITIES									
Turnover of Taxonomy-non-eligible activities (B)		5.937.664.824	85,00%						
Total (A+B)		6.985.735.344	100,00%						

Πίνακας 5.7: Ποσοστό του κύκλου εργασιών του 2022 από προϊόντα ή υπηρεσίες εταιρειών Viohalco που σχετίζονται με οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με την Ταξινομία¹⁴

Σε όλες τις εταιρίες του ομίλου η Βιώσιμη Ανάπτυξη εφαρμόζεται στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για την προαγωγή και την υιοθέτηση μεθόδων και τεχνικών που προστατεύουν το περιβάλλον, καθώς και για να προωθήσει το ενδιαφέρον σε προϊόντα που δρουν θετικά σ' αυτό. Η ΒΙΟΧΑΛΚΟ ως όμιλος θέτει στόχους που σχετίζονται με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και έχουν πεδίο εφαρμογής στις επιχειρηματικές της λειτουργίες, αναγνωρίζοντας ότι η μακροχρόνια επιχειρηματική ανάπτυξη και η κοινωνική ευημερία μπορούν να επιτευχθούν μόνο μέσα από τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Οι στρατηγικές προτεραιότητες των εταιριών

¹⁴ Πηγή: <https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbrowserServlet?file-entry-id=7014833>

σχετίζονται με την παροχή ενός ασφαλούς και υγιούς εργασιακού περιβάλλοντος, τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και την ολοκληρωμένη κάλυψη των αναγκών των πελατών. Ο όμιλος προωθεί επίσης μεθόδους παραγωγής με έμφαση στην ανακύκλωση και στηρίζει επενδυτικά τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων. Οι ενέργειες αυτές προκύπτουν από τη δέσμευση για υγεία και ασφάλεια στην εργασία, μέσα από τη συνεχή εκπαίδευση και ανάπτυξη των ανθρώπων, καθώς και από τη φιλοδοξία για τη διαρκή συνεισφορά στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη των κοινοτήτων όπου δραστηριοποιούνται οι εταιρίες.

Σύμφωνα με τις αξίες της VIOHALKO για υπευθυνότητα, ακεραιότητα, διαφάνεια, αποτελεσματικότητα και καινοτομία οι εταιρίες της έχουν αναλάβει τις παρακάτω δεσμεύσεις:

- Υλοποίηση της Πολιτικής Βιώσιμης Ανάπτυξης σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς δραστηριοποίησης.
- Αυστηρή τήρηση της κείμενης νομοθεσίας και πλήρης εφαρμογή προτύπων, πολιτικών, εσωτερικών οδηγιών και διαδικασιών καθώς και άλλες δεσμεύσεις που προέρχονται από εθελοντικές συμφωνίες.
- Αμφίδρομη συνεχή επικοινωνία με όλους τους συμμετόχους έτσι ώστε να αναγνωρίζονται και να καταγράφονται οι ανάγκες και οι προσδοκίες τους, καθώς η ανάπτυξη σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης με αυτούς συμβάλει σημαντικά στην επίτευξη των στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.
- Παροχή ασφαλούς και υγιούς εργασιακού περιβάλλοντος για τους ανθρώπους των εταιριών, τους συνεργάτες και κάθε επισκέπτη.
- Προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και παροχή ενός εργασιακού περιβάλλοντος ίσων ευκαιριών, χωρίς καμία διάκριση.
- Ανοιχτή επικοινωνία με όλους τους συμμετόχους των εταιριών, με βάση τη διαφάνεια.
- Συνεχή προσπάθεια μείωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος, μέσω της εφαρμογής υπεύθυνων δράσεων και μέτρων πρόληψης σύμφωνα με τις Βέλτιστες

Διαθέσιμες Τεχνικές, με σκοπό τον περιορισμό και την ελαχιστοποίηση των επιδράσεων της λειτουργίας τους στο περιβάλλον.

- Συνεχή επιδίωξη δημιουργίας προστιθέμενης αξίας για τους συμμετόχους τους.
- Σύμφωνα με την έκθεση βιωσιμότητας του ομίλου, την τελευταία δεκαετία η ElvalHalcor έχει υλοποιήσει ένα μακροπρόθεσμο πρόγραμμα τεχνολογικά πρωτοπόρων στρατηγικών επενδύσεων ύψους πάνω από 600 εκατ. ευρώ. Στο επενδυτικό πλάνο της Εταιρείας σημαντική θέση κατέχουν επενδύσεις επικεντρωμένες στην έρευνα και ανάπτυξη τεχνογνωσίας με στόχο την παραγωγή προϊόντων στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Την τελευταία χρονιά μόνο, η ElvalHalcor πραγματοποίησε επενδύσεις ύψους 106,8 εκατ. ευρώ που αφορούσαν την αναβάθμιση των παραγωγικών εγκαταστάσεων της Εταιρείας στα Οινόφυτα.

Παράλληλα έχει πάρει τα εξής βραβεία και τις διακρίσεις μέσα στην χρονιά του 2021:

1. Πιστοποίηση ASI Chain of Custody, 2. Πιστοποίηση AS9100, 3. «The Most Sustainable Companies in Greece 2021», 4. Bravo Sustainability Dialogue & Awards 2021, 5. Εννέα βραβεία στα Manufacturing Excellence Awards, 6. Export Leaders Awards 2021, 7. Διάκριση της ElvalHalcor στα «Επιχειρηματικά βραβεία ΧΡΗΜΑ 2021» και 8. Diamonds of the Greek Economy Awards 2021, Διάκριση «True Leader».

Επίσης τα κυριότερα γεγονότα που δείχνουν έμπρακτα την εφαρμογή των προτύπων βιώσιμης ανάπτυξης και στον προηγούμενο χρόνο είναι το γεγονός ότι ο όμιλος μέσα στο 2021 έχει κάνει δαπάνες για την περιβαλλοντική διαχείριση ύψους 30.567.315 €, έχει δώσει στο προσωπικό του την ευκαιρία της δια βίου μάθησης με αριθμό ωρών εκπαίδευσης 100.886, και έχει πιστοποιήσει τα εργοστάσιά της με τα συστήματα ISO που θεωρούνται σημαντικά για τη βιώσιμη ανάπτυξη στα παρακάτω ποσοστά: ISO 14001:2015 κατά 89% και ISO 45001:2018 κατά 86%.

Μέσα από την πορεία του ομίλου βλέπει κανείς ότι ακολουθείται πιστά η πολιτική για Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία συνδυάζεται με την επιχειρηματική εξέλιξη και με την υπεύθυνη λειτουργία (viohalco.com & halkor.com).

5.4 ΔΕΗ - ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ Α.Ε.

Ακολουθεί συγκεντρωτικός πίνακας με τα στοιχεία του Ομίλου για το 2022:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΜΙΛΟΥ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΤΟΣ 2022	
<i>Κλάδος-Λειτουργία</i>	Παραγωγή ενέργειας και ηλεκτρισμού
<i>Εισαγωγή στο ΧΑΑ</i>	Ναι
<i>Κύκλος εργασιών (πωλήσεις) σε €</i>	11.253.000,1
<i>ΚΠΤΦΑ σε € (EBITDA)</i>	953.000.000,7
<i>Συνολικές υποχρεώσεις δανείων σε €</i>	4.598.000,7
<i>Αριθμός προσωπικού</i>	12.755
<i>Εταιρική ιστοσελίδα</i>	www.dei.gr

Τα στοιχεία που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη του Ομίλου για το έτος 2022 έχουν ως εξής: Για τα ζητήματα που αφορούν την Περιβαλλοντική Διαχείριση την Υγεία και Ασφάλεια ο όμιλος έχει δείξει μια πολύ σημαντική προσπάθεια. Πιο συγκεκριμένα στα θέματα της Περιβαλλοντικής Διαχείρισης μέσα στο 2022, βελτίωσε τη συμπεριφορά των Μονάδων Παραγωγής και διεξήγαγε με επιτυχία Επιθεώρηση και Επιτήρηση στα Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.

Οικονομικές Δραστηριότητες	Κωδικός NACE	Κύκλος Εργασιών										Ποσοστό του κύκλου εργασιών από ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμια της ΕΕ δραστηριότητες για το οικονομικό έτος 2022		Ποσοστό του κύκλου εργασιών από ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμια της ΕΕ δραστηριότητες για το οικονομικό έτος 2021		Κατηγορία (Ευνοϊκή Δραστηριότητα)	Κατηγορία (Μεταβατική Δραστηριότητα)	
		Ανολογία ως προς τον συνολικό κύκλο εργασιών	Μεταβολή της Κλίμακας Αξίας	Προσαρμογή στην Κλίμακας Αξίας	Υδατικοί Πόροι	Κυκλική Οικονομία	Ρύπανση	Βιοποικιλότητα και Οικοσυστήματα	Μεταβολή της Κλίμακας Αξίας	Προσαρμογή στην Κλίμακας Αξίας	Υδατικοί Πόροι	Κυκλική Οικονομία	Ρύπανση	Βιοποικιλότητα και Οικοσυστήματα	Ελάττωτες Κοινωνικές Διαφορές			
		'000€	%	%	%	%	%	%	N/O	N/O	N/O	N/O	N/O	N/O	%			%
Α. Επιλέξιμες για την Ταξινόμια της Ε.Ε. δραστηριότητες																		
Α.1 Περιβαλλοντικά βιώσιμες (ευθυγραμμισμένες με την Ταξινόμια της Ε.Ε.) δραστηριότητες																		
Συνολικός Κύκλος Εργασιών από Ευθυγραμμισμένες Δραστηριότητες (Α.1)		0	0%	0%	0%	-	-	-	-						0%	-	0%	0%
Α.2 Μη ευθυγραμμισμένες με την Ταξινόμια της Ε.Ε. δραστηριότητες																		
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση ηλιακής φωτοβολταϊκής τεχνολογίας (4.1)	Δ35.11	1.998	0,02%															
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από αιολική ενέργεια (4.3)	Δ35.11	22.392	0,20%															
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από υδροηλεκτρική ενέργεια (4.5)	Δ35.11	12.844	0,11%															
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από γεωθερμική ενέργεια (4.6)	Δ35.11	0	0%															
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από βιοενέργεια (4.8)	Δ35.11	0	0%															
Μεταφορά και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας (4.9)	Δ35.13	395.652	3,52%															
Αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας (4.10)	-	0	0%															
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά αέρια καύσιμα (4.29)	Δ35.11	0	0%															
Συνολικός Κύκλος Εργασιών από Μη ευθυγραμμισμένες με την Ταξινόμια της Ε.Ε. δραστηριότητες (Α.2)		432.887	3,85%															
Συνολικός Κύκλος Εργασιών από Επιλέξιμες Δραστηριότητες (Α.1 + Α.2)		432.887	3,85%												0%	-	0%	0%
Β. Μη-Επιλέξιμες για την Ταξινόμια της Ε.Ε. δραστηριότητες																		
Συνολικός Κύκλος Εργασιών από Μη Επιλέξιμες Δραστηριότητες (Β)		10.820.221	96,15%															
Συνολικός Κύκλος Εργασιών (Α+Β)		11.253.107	100%															

Στον παρακάτω πίνακα Κύκλου εργασιών εμφανίζονται **μόνον** τα στοιχεία του Τομέα Παραγωγής Η/Ε του Ομίλου

Κύκλος Εργασιών										Κριτήρια σημαντικής συμβολής		Κριτήρια DNSH (Μη Πράκτλης Εμπτηκής Βλάβης)					Ποσoστό του κύκλου εργασιών από ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμια της ΕΕ δραστηριότητες για το οικονομικό έτος 2022		Ποσoστό του κύκλου εργασιών από ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμια της ΕΕ δραστηριότητες για το οικονομικό έτος 2021		Κατηγορία (Ευνοϊκή Δραστηριότητα)	Κατηγορία (Μεταβατική Δραστηριότητα)
Οικονομικές Δραστηριότητες	Κωδικός NACE	Κύκλος Εργασιών	Ανoλoγία ως προς τον συνολικό κύκλο εργασιών	Μεταβολή της Κλίμακας Αξίας Προσαρμογή στην Κλίμακας Αξίας	Υδατικοί Πόροι	Κυκλική Οικονομία	Ρύπανση	Βιοποικιλότητα και Οικοσυστήματα	Μεταβολή της Κλίμακας Αξίας Προσαρμογή στην Κλίμακας Αξίας	Υδατικοί Πόροι	Κυκλική Οικονομία	Ρύπανση	Βιοποικιλότητα και Οικοσυστήματα	Κοινωνικές Διαφορές	%	%	Ε	Μ				
Α. Επιλέξιμες για την Ταξινόμια της Ε.Ε. δραστηριότητες																						
Α.1 Περιβαλλοντικά βιώσιμες (ευθυγραμμισμένες με την Ταξινόμια της Ε.Ε.) δραστηριότητες																						
Συνολικός Κύκλος Εργασιών από Ευθυγραμμισμένες Δραστηριότητες (Α.1)		0	0%	0%	0%	-	-	-	-							0%	*	0%	0%			
Α.2 Μη ευθυγραμμισμένες με την Ταξινόμια της Ε.Ε. δραστηριότητες																						
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση ηλιακής φωτοβολταϊκής τεχνολογίας (4.1)		Δ35.11	2.089	0,04%																		
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από αιολική ενέργεια (4.3)		Δ35.11	32.284	0,80%																		
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από υδροηλεκτρική ενέργεια (4.5)		Δ35.11	63.873	11,70%																		
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από γεωθερμική ενέργεια (4.6)		Δ35.11	0	0%																		
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από βιοενέργεια (4.8)		Δ35.11	0	0%																		
Παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ορυκτά αέρια καύσιμα (4.29)		Δ35.11	2.460.148	46,78%																		
Συνολικός Κύκλος Εργασιών από Μη ευθυγραμμισμένες δραστηριότητες (Α.2)		3.134.395	58,12%																			
Συνολικός Κύκλος Εργασιών από Επιλέξιμες Δραστηριότητες (Α.1 + Α.2)			3.134.395	58,12%												0%	*	0%	0%			
Β. Μη-Επιλέξιμες για την Ταξινόμια της Ε.Ε. δραστηριότητες																						
Συνολικός Κύκλος Εργασιών από Μη Επιλέξιμες Δραστηριότητες (Β)		2.258.588	41,88%																			
Συνολικός Κύκλος Εργασιών (Α+Β)		5.392.982	100%																			

Πίνακας 5.8: Ποσοστό του κύκλου εργασιών του 2022 από προϊόντα ή υπηρεσίες εταιρειών της ΔΕΗ που σχετίζονται με οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με την Ταξινόμια¹⁵

¹⁵ Πηγή: <https://www.athexgroup.gr/delegate/HexelXbrlViewerServlet?file-entry-id=7000553>

Παράλληλα, συνεχίζεται το έργο των επιτροπών που συστάθηκαν από στελέχη και εργαζόμενους από τη Διεύθυνση Υγείας και Ασφάλειας στην Εργασία και από τη Γενική Διεύθυνση Θερμοηλεκτρικής και Υδροηλεκτρικής Παραγωγής / Διεύθυνση Εκμετάλλευσης Λιγνιτικών Μονάδων. Η πρώτη έχει ως έργο την προετοιμασία για την προσαρμογή των συστημάτων Διαχείρισης Υγείας και Ασφάλειας στην Εργασία των ΑΗΣ της ΔΕΗ Α.Ε. στο νέο πρότυπο ISO 45001:2018 και η δεύτερη τη σύνταξη οδηγίας για τα μέτρα προστασίας από πιθανή παρουσία εξασθενούς χρωμίου σε αεροστροβίλους σε σταθμούς παραγωγής της ΔΕΗ. Οι επενδύσεις της Εμπορικής Δραστηριότητας το 2022 που είναι ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμια της ΕΕ ανήλθαν σε 432.887 εκατ. € δηλαδή 3,85% και αφορούν δραστηριότητα παραγωγής ενέργειας μέσα από ανανεώσιμες επενδύσεις.

Η συμμόρφωση της εταιρείας με τα κανονιστικά πλαίσια διαχέεται στην κοινωνία. Από το Φεβρουάριο 2021, η ΔΕΗ διαθέτει για τους Οικιακούς πελάτες της μια πρόσθετη υπηρεσία το Greenpass Home, που εξασφαλίζει ότι όση ποσότητα ενέργειας καταναλώνεται στο νοικοκυριό τους, τόση παράγεται από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και δεσμεύεται η ΔΕΗ για αυτό. Ο όμιλος συνεισφέρει έμπρακτα κάνοντας δωρεές και χορηγίες. Ο βασικός στόχος αυτής της ενέργειας είναι να υποστηρίξει τις τοπικές κοινότητες και λοιπούς φορείς. Επίσης είναι θερμός υποστηρικτής της Βιώσιμης Ανάπτυξης και προσπαθεί να επιτύχει πολλούς στόχους.

Παρακάτω οι στόχοι αναλύονται πιο ουσιαστικά:

→ Καθαρό νερό και αποχέτευση

Μαζί με την ταυτόχρονη αξιοποίηση της ελληνικής υδροδυναμικής για την παραγωγή ρεύματος, η ΔΕΗ είναι ο κύριος διαχειριστής μεγάλου όγκου νερού που μεταβαίνουν για χρήσεις όπως η άρδευση, ύδρευση ή/και ψύξη. Η πρακτική αυτή είναι η έμπρακτη απόδειξη ότι ο όμιλος συμβάλει στην βιώσιμη διαχείριση του νερού, ενώ παράλληλα έναν μεγάλο όγκο τον ανακυκλώνει και τον επαναχρησιμοποιεί σε διάφορες δραστηριότητες που εκτελεί.

→ Φθηνή και καθαρή ενέργεια

Η ΔΕΗ, είναι ο κυρίαρχος πάροχος ηλεκτρικής ενέργειας σε ελληνικό έδαφος. Βασική επιδίωξη του ομίλου είναι να παρέχει σε ολόκληρο το πελατολόγιό του αξιόπιστη και σύγχρονη ενέργεια. Οι επενδύσεις του ομίλου βασίζονται στην ανάπτυξη των πράσινων και

ανανεώσιμων ενεργειακών πηγών, ενώ δημιουργεί τις βάσεις για ένα μέλλον που θα τροφοδοτείται από φιλικές προς το περιβάλλον και βιώσιμες παραγωγές ενέργειας. Επίσης χτίζει τις βάσεις της έρευνας αναπτύσσοντας τεχνολογίες που αυξάνουν την αποδοτικότητα της ενεργειακής παραγωγής.

→ Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη

Η ΔΕΗ ως όμιλος που προάγει την Βιώσιμη Ανάπτυξη η οποία κινείται στον άξονα της εξάλειψης των αποκλεισμών και την παραγωγική απασχόληση με αξιοπρεπή εργασία για όλους. Ακολουθεί την διατήρηση δίκαιης μεταχείρισης στην εργασία σε όλα τα στάδια αξίας. Επίσης προσπαθεί να βελτιστοποιήσει την αποδοτικότητα στην κατανάλωση των φυσικών πόρων που είναι και αναλώσιμοι. Παράλληλα προσπαθεί να εντατικοποιήσει την οικονομική μεγέθυνση του ομίλου με την εκδήλωση αμέριστου ενδιαφέροντος προς το περιβάλλον. Η Εταιρεία διασφαλίζει το εργασιακό περιβάλλον τόσο εσωτερικά μέσω συστημάτων Διαχείρισης υγείας και Ασφάλειας, όσο και εξωτερικά για τους εργολάβους της.

→ Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή

Η ΔΕΗ προβαίνει σε ενημερώσεις των πελατών για την ορθή χρήση της ενέργειας υπό όλες τις παραμέτρους. Ο όμιλος έχει υλοποιήσει έναν συγκεκριμένο σχεδιασμό ετήσιου ορίζοντα που στοχεύει στην εξοικονόμηση ενέργειας κατά την τελική χρήση. Η Βιώσιμη λειτουργία της ΔΕΗ σχετίζεται άμεσα με την υπεύθυνη παραγωγή και την ορθολογική κατανάλωση. Αναπτύσσει περιβαλλοντολογικές πολιτικές μέσω συστημάτων τα οποία διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα απόβλητα, αλλά και συμβάλλουν στη μείωση των εκπομπών αερίων που προκύπτουν από την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος. Παράλληλα προωθεί την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας μέσα από προγράμματα που εφαρμόζουν νέες τεχνολογίες.

→ Δράση για το κλίμα

Η ΔΕΗ δραστηριοποιείται ουσιαστικά για την εξάλειψη της κλιματικής αλλαγής και των παρενεργειών της. Στόχος της εταιρείας είναι να αναπτύσσει τις δραστηριότητές της φιλικά προς το κλίμα με εταιρικές στρατηγικές που μειώνουν τις εκπομπές επιβλαβών αερίων και εκσυγχρονίζουν το παραγωγικό δυναμικό του ομίλου. Παράλληλα, μεριμνά το παραγωγικό δυναμικό να καταφέρει να εναρμονιστεί ομαλά με τις αλλαγές που επιτάσσει η κατάσταση της κλιματικής αλλαγής. Το πρώτο στάδιο των μελετών των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

περιλαμβάνει την ανθεκτικότητα σε μια πιθανή άνοδο της θερμοκρασίας και στα αναπάντεχα ακραία καιρικά φαινόμενα που προκαλεί.

→ Ζωή στη στεριά

Η εκμετάλλευση στην οποία δραστηριοποιείται η ΔΕΗ έχει έντονη επίδραση πάνω στα οικοσυστήματα της στεριάς. Αυτός ήταν ο λόγος που οδήγησε στη δημιουργία της συγκεκριμένης πολιτικής που στοχεύει στην προστασία της βιοποικιλότητας και της φύσης, εφαρμόζοντας τις καλύτερες αντιρρυπαντικές τεχνολογίες και δρώντας συστηματικά για την αποκατάσταση του εδάφους και την διατήρησή του στην φυσιολογική κατάσταση, έτσι διοργανώνει δενδροφυτεύσεις και άλλες δράσεις τέτοιου χαρακτήρα.

Η ΔΕΗ εξαγγέλλει μέσα από την Ετήσια Έκθεσή της ότι συμμετέχει ενεργά σε εθνικά και διεθνή δίκτυα, τα οποία στοχεύουν στην ανοικοδόμηση συνεργασιών πάνω σε ζητήματα ενεργειακού, βιομηχανικού ή και επιχειρηματικού ενδιαφέροντος. Επίσης προωθεί την εταιρική υπευθυνότητα.

Οι διακρίσεις που έλαβε η ΔΕΗ για τις δράσεις της, ήταν οι εξής:

1. Χρυσό βραβείο στην κατηγορία «Εκκένωση Εγκαταστάσεων» για την υποψηφιότητα «Σχέδια εκκένωσης χώρων εργασίας και καταστημάτων ΔΕΗ και πελάτες με έμφαση σε ΑμεΑ», 2. Ασημένιο βραβείο στην κατηγορία «Διαχείριση Συμπεριφοριστικών Επικινδυνοτήτων», για την υποψηφιότητα «Οργάνωση Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης για εργαζόμενους σε Συνθήκες Πανδημίας», και 3. Χάλκινο βραβείο στην κατηγορία «Διαχείριση κρούσματος COVID-19», για την υποψηφιότητα «Δημιουργία Δικτύου για τη Διαχείριση κρούσματος COVID-19 από την ΔΕΗ Α.Ε.».

5.5 ΟΤΕ – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

Ακολουθεί συγκεντρωτικός πίνακας με τα στοιχεία του Ομίλου για το 2022:

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΜΙΛΟΥ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΕΤΟΣ 2022			
Κλάδος-Λειτουργία	Παροχή υπηρεσιών επικοινωνίας και τηλεπικοινωνιών		

<i>Εισαγωγή στο ΧΑΑ</i>	Ναι
<i>Κύκλος εργασιών (πωλήσεις) σε €</i>	3.455.000,3
<i>ΚΠΤΦΑ σε € (EBITDA)</i>	1.348.000
<i>Συνολικές υποχρεώσεις δανείων σε €</i>	726.000.000,7
<i>Αριθμός προσωπικού</i>	11.020
<i>Εταιρική ιστοσελίδα</i>	www.ote.gr

Τα στοιχεία που αφορούν την Βιώσιμη Ανάπτυξη του Ομίλου για το Έτος 2022 έχουν ως εξής:

Η έκθεση Απολογισμού Βιώσιμης Ανάπτυξης του Ομίλου ΟΤΕ δημοσιοποιεί την έμπρακτη συμμετοχή του στην ελληνική οικονομία αλλά και στους παράλληλους τομείς της κοινωνίας και του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα ο όμιλος δαπάνησε εκατομμύρια για τη διοργάνωση εθελοντικών πρωτοβουλιών που αφορούσαν τους εργαζόμενους στον χώρο εργασίας τους. Μάλιστα, από τις δράσεις αυτές υπολογίζεται ότι έχουν επωφεληθεί περισσότερα από 1 εκατομμύρια άτομα. Τέλος, ο όμιλος λαμβάνει υπόψην του έμπρακτα όλες τις δράσεις ESG.

	Κριτήρια σημαντικής συμβολής				Πεδίο Εφαρμογής κριτηρίων DNSH (Μη πρόκλησης σημαντικής επιβάρυνσης)										Κατηγορία "εννοική δραστηριότητα"	Κατηγορία "δραστηριότητα μεταβολής"
	Κόστος Εργασιών	Σε Ευρώ	%	%	Μεταβολή της κλιματικής αλλαγής	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Μεταβολή της κλιματικής αλλαγής	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων και των θαλάσσιων πόρων	Μεταβολή σε μια κυκλική οικονομία	Πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης	Πρόσβαση και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων	Εξέλιξη της Διοίκησης	Ποιότητα		
					Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι		
Σχετικές συνολικές τιμές του Ομίλου	3.455,3	100,0														
εκ των οποίων: επιλέξιμες για την ταξινόμηση	23,3	0,7														
εκ των οποίων: ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμηση δραστηριότητας																
8.1 Επεξεργασία δεδομένων, φιλοξενία και συναφείς δραστηριότητες	0,0	0,0	100	0	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	-	M
8.2 Λύσεις που βασίζονται στα δεδομένα για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	0,0	0,0	100	0	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	E	-
6.5 Μεταφορές με μεσοκλίμακα, επιβατικό αυτοκίνητο και ελαφρύ εμπορικό οχήματα	0,0	0,0	100	0	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	-	(M)
Σύνολο	0,0	0,0														
εκ των οποίων: μη ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμηση δραστηριότητας																
8.1 Επεξεργασία δεδομένων, φιλοξενία και συναφείς δραστηριότητες	5,3	0,2														
8.2 Λύσεις που βασίζονται στα δεδομένα για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	18,0	0,5														
6.5 Μεταφορές με μεσοκλίμακα, επιβατικό αυτοκίνητο και ελαφρύ εμπορικό οχήματα	0,0	0,0														
Σύνολο	23,3	0,7														
εκ των οποίων: μη επιλέξιμες για την ταξινόμηση	3.432,0	99,3														

ΒΔΕ Καταλογιστικές δαπάνες της ΕΕ- ευθυγράμμιση οικονομικών δραστηριοτήτων με την ταξινόμηση

Ομίλος ΟΤΕ 2022																
	Κριτήρια σημαντικής συμβολής				Πεδίο Εφαρμογής κριτηρίων DNSH (Μη πρόκλησης σημαντικής επιβάρυνσης)										Κατηγορία "εννοική δραστηριότητα"	Κατηγορία "δραστηριότητα μεταβολής"
	Καταλογιστικές Δαπάνες	Σε Ευρώ	%	%	Μεταβολή της κλιματικής αλλαγής	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Μεταβολή της κλιματικής αλλαγής	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή	Βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων και των θαλάσσιων πόρων	Μεταβολή σε μια κυκλική οικονομία	Πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης	Πρόσβαση και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων	Εξέλιξη της Διοίκησης	Ποιότητα		
					Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι		
Σχετικές συνολικές τιμές του Ομίλου	667,6	100,0														
εκ των οποίων: επιλέξιμες για την ταξινόμηση	18,6	2,7														
εκ των οποίων: ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμηση δραστηριότητας																
6.1 Επεξεργασία δεδομένων, φιλοξενία και συναφείς δραστηριότητες	0,0	0,0	100	0	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	-	M
6.2 Λύσεις που βασίζονται στα δεδομένα για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	0,0	0,0	100	0	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	E	-
6.5 Μεταφορές με μεσοκλίμακα, επιβατικό αυτοκίνητο και ελαφρύ εμπορικό οχήματα	0,0	0,0	100	0	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	Ναι/ Όχι	-	(M)
Σύνολο	0,0	0,0														
εκ των οποίων: μη ευθυγραμμισμένες με την ταξινόμηση δραστηριότητας																
6.1 Επεξεργασία δεδομένων, φιλοξενία και συναφείς δραστηριότητες	6,6	1,2														
6.2 Λύσεις που βασίζονται στα δεδομένα για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	0,0	0,0														
6.5 Μεταφορές με μεσοκλίμακα, επιβατικό αυτοκίνητο και ελαφρύ εμπορικό οχήματα	10,0	1,4														
Σύνολο	18,6	2,7														
εκ των οποίων: μη επιλέξιμες για την ταξινόμηση	678,5	97,3														

Πίνακας 5.9: Ποσοστό του κύκλου εργασιών του 2022 από προϊόντα ή υπηρεσίες εταιρειών του ΟΤΕ που σχετίζονται με οικονομικές δραστηριότητες που συνδέονται με την Ταξινόμηση¹⁶

Πιο συγκεκριμένα ο όμιλος έχει καταβάλλει για δράσεις εναρμονισμένες με τα κριτήρια της βιώσιμης ανάπτυξης το ποσό των 23.000,3 € περίπου δηλαδή το 0,7% του κύκλου εργασιών του. Επιπρόσθετα, αποτελεί μέλος στο Οικουμενικό Σύμφωνο, που έχει δημιουργηθεί με την πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών και αφορά ζητήματα της Βιώσιμης Ανάπτυξης και μάλιστα αποδεικνύει την ουσιαστική του συμμόρφωση με τα κριτήρια αυτής,

¹⁶ Πηγή: <https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=6968606>

πραγματοποιώντας δράσεις που σχετίζονται με τους 17 στόχους της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Η συμμόρφωση του ομίλου με τους στόχους, πιο συγκεκριμένα 7 από αυτούς, στο επίπεδο της λειτουργίας αλλά και της αλυσίδας αξίας διαφαίνεται στην ανάλυση των παρακάτω στοιχείων.

→ Καλή υγεία και ευημερία

Μεγιστοποίηση των θετικών επιδράσεων: Δημιουργεί πρωτοπόρες λύσεις που συντελούν στο να λειτουργούν αποτελεσματικότερα οι μονάδες νοσηλείας, καθώς και για να παρέχεται ιατρική βοήθεια εξ αποστάσεως (eHealth). Επίσης, είναι βασικός υποστηρικτής των δράσεων-διαβημάτων που γίνονται για να εξυγιανθεί το σύστημα υγείας στην Ελλάδα.

Ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιδράσεων: Είναι ενεργός υποστηρικτής των δράσεων που σκοπό έχουν την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας για τη σωστή και υπεύθυνη χρήση των κινητών τηλεφώνων σε περιστάσεις όπως η οδήγηση. Επίσης, ως προς τον εργαζόμενο παρέχει ένα υγιές αλλά και ασφαλές περιβάλλον να εργαστεί.

→ Ποιοτική Εκπαίδευση

Πραγματοποιεί και παράλληλα υποστηρίζει εκπαιδευτικά προγράμματα των οποίων η βασική πρωτοβουλία είναι να δημιουργήσουν αλλά και να αναπτύξουν ψηφιακές δεξιότητες σε άτομα διαφορετικών ηλικιών. Επίσης, στο ενδο-επιχειρησιακό κομμάτι αναπτύσσει και ενισχύει διαρκώς προγράμματα εσωτερικού χαρακτήρα που αποσκοπούν στην εκπαίδευση των εργαζομένων του.

→ Φθηνή και καθαρή ενέργεια

Παρέχει λύσεις που αποσκοπούν στην ορθότερη διαχείριση της ενέργειας (e-Energy) και στην ανάπτυξη των έξυπνων ηλεκτρικών δικτύων (Smart Grids).

→ Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική Ανάπτυξη

Δημιουργεί καινοτόμες λύσεις που έχουν άμεση εφαρμογή στις επιχειρήσεις καλύπτοντας τις ανάγκες πληροφορικής. Επίσης, συμβάλλει στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων η οποία διατελείται με βιώσιμο τρόπο. Μερικές από αυτές τις εφαρμογές είναι οι εξής: Business Cloud, Information Security, e-Tourism. Ο όμιλος ΟΤΕ είναι ο βασικός φορέας που εγγυάται την ύπαρξη συνθηκών δίκαιης εργασίας. Επιπλέον, αποτελεί και τον

βασικό πάροχο ίσων ευκαιριών για όλους όσοι εργάζονται σε αυτόν, ενώ ενεργεί κάτω από τις ίδιες πρακτικές και για τους προμηθευτές του.

→ Βιομηχανία καινοτομία και υποδομές

Η δραστηριότητα του ομίλου χαρακτηρίζεται από μια διαρκή προσπάθεια για επενδυτικές ενέργειες που αναβαθμίζουν και επεκτείνουν την υποδομή του στις τηλεπικοινωνίες. Η ενέργεια αυτή είναι άμεσα συσχετιζόμενη με την προσπάθειά του να διεισδύσει στην αγορά και να αυξήσει περαιτέρω τη διαθεσιμότητα των υπηρεσιών του. Παράλληλα, δίνει απαντήσεις στα προβλήματα των επιχειρήσεων και τις βοηθά να αναπτύξουν τη βιώσιμη στρατηγική τους (Business Cloud, Fleet Management).

→ Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή

Μεγιστοποίηση των θετικών επιδράσεων: Δημιουργεί και εξελίσσει προϊόντα και υπηρεσίες τα οποία διαχειρίζονται με ορθές πρακτικές τους φυσικούς πόρους και επίσης αμβλύνουν την ποσότητα στα απόβλητα που παράγει η παραγωγική διαδικασία.

Ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιδράσεων: Υιοθετεί τα πρότυπα που έχει η κυκλική οικονομία στο κάθε στάδιο παραγωγής και σε ολόκληρη την αλυσίδα αξίας που δημιουργεί ο όμιλος. Επιπροσθέτως, θεσπίζει τους όρους που διέπουν την υπεύθυνη διαχείριση στο σύνολο των προμηθευτών και παράλληλα προωθεί δράσεις που συμβάλλουν στην ανακύκλωση του απαξιωμένου τεχνολογικού εξοπλισμού των πελατών του.

→ Δράση για το κλίμα

Μεγιστοποίηση των θετικών επιδράσεων: Είναι ο κατασκευαστής προϊόντων και ο πάροχος υπηρεσιών που στοχεύουν στην αναχαίτιση της κλιματικής αλλαγής, με μερικές από τις υπηρεσίες αυτές να είναι οι broadband, τεχνολογίες Cloud και M2M.

Ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιδράσεων: Εφαρμόζει τα απαραίτητα μέτρα τα οποία έχει βρεθεί ότι είναι οι βασικοί παράγοντες βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης στις λειτουργίες του ομίλου.

Επιπλέον μέσα στην Έκθεση Βιωσιμότητας, που δημοσιοποίησε ο όμιλος κατά το 2021 φαίνεται η εξαιρετική του πορεία. Βραβεύτηκε και έλαβε τις εξής διακρίσεις για την πορεία την οποία είχε επάνω στις επιδόσεις των θεμάτων της Βιώσιμης Ανάπτυξης:

CR Reporting Awards 2021 (CRRA'21) που διοργανώθηκαν από το Corporate Register. Ο Όμιλος κατέκτησε την 1^η θέση στην κατηγορία «Creativity in Communications» και ήταν ο πρώτος επιλαχών στην κατηγορία «Best Integrated Report», για τον Ενιαίο Απολογισμό Βιώσιμης Ανάπτυξης Ομίλου ΟΤΕ 2019.

Hellenic Responsible Business Awards 2021 που διοργανώθηκαν από την Boussias Communications. Ο Όμιλος ΟΤΕ έλαβε: Το Χρυσό βραβείο στην κατηγορία «Βιώσιμη Ανάπτυξη - Διαχείριση Φυσικών Πόρων» για το πρόγραμμα «Ανακατασκευή και Επαναχρησιμοποίηση Τερματικού Εξοπλισμού». Το Ασημένιο βραβείο στην κατηγορία «Τεχνολογία για το Κοινό Καλό - CSR Apps» για την εφαρμογή Missing Alert app. Το Χάλκινο βραβείο στην κατηγορία «Βιώσιμη Ανάπτυξη - «Πράσινα» Κτίρια / Δομημένο Περιβάλλον» για το Studio Cosmote TV - Πιστοποίηση LEED GOLD.

Impact Business IT Excellence (BITE) Awards 2021 που, επίσης, διοργανώθηκαν από την Boussias Communications. Μεταξύ των 9 βραβείων που έλαβαν ο ΟΤΕ και η COSMOTE συμπεριλαμβανομένου του βραβείου “ICT Company of the decade” που έλαβε ο Όμιλος, η εφαρμογή "Missing Alert App", κέρδισε το Χρυσό Βραβείο στην κατηγορία «Social Contribution».

“BRAVO” Sustainability Awards 2021 που διοργανώθηκαν από το QualityNet Foundation. Ο Όμιλος ΟΤΕ περιλήφθηκε στο “Change the World List” του FORTUNE Greece και έλαβε: Βραβείο στην κατηγορία «Market» για την Πρωτοβουλία #GrowYourBusiness που στοχεύει στην ψηφιοποίηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Διάκριση για τη διαχείριση της πανδημίας COVID-19, στην κατηγορία «Δράσεις κατά του COVID-19».

Ο Όμιλος, επίσης, περιλήφθηκε στη λίστα "Most Sustainable Companies in Greece 2022".

6th Annual Sustainability Summit που διοργανώθηκε από το MBA International του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με το Κέντρο Αειφορίας (CSE). Ο Όμιλος ΟΤΕ έλαβε διάκριση για την «100% κάλυψη ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, το 2020».

CST INDEX 2021. Η Telekom Romania Mobile έλαβε κορυφαία θέση στην κατηγορία «Gold Winner».

5.6 Σύγκριση όλων των εφαρμογών των ESG κριτηρίων ανάμεσα στους μεγάλους ομίλους της Ελλάδας

Από τις δημοσιεύσεις των ομίλων καθώς και από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν, εξάγεται το συμπέρασμα ότι το 60% των ομίλων που μελετήθηκαν, επενδύουν χρήματα στις δράσεις ESG. Βέβαια οι επενδύσεις αυτές είναι ιδιαίτερα μικρές μπροστά στα κέρδη προ τόκων και φόρων των επιχειρήσεων. Όμως δεν πρέπει να σταματήσουμε να επαινούμε τους ομίλους που έχουν κάνει δυναμική αρχή και προσπαθούν να επιτύχουν τη σύγκλιση με τα διεθνή πρότυπα. Μέσα στην εμπειρική έρευνα δόθηκαν στοιχεία τα οποία προέρχονται από τις εκθέσεις βιώσιμης ανάπτυξης των ομίλων και περιλαμβάνουν τις μη χρηματοοικονομικές τους πληροφορίες. Η μελέτη και η εμπειριστατωμένη έρευνα των δεδομένων αυτών συντελεί στο να δημιουργηθούν απόψεις για δύο θέματα, αφενός τη μορφή της παρουσίασης των συγκεκριμένων πληροφοριών, και αφετέρου για τους τομείς που στρέφουν το ενδιαφέρον τους οι όμιλοι.

Πιο συγκεκριμένα, τα στοιχεία των ομίλων αποκαλύπτουν ότι ο Όμιλος ΜΟΤΟΡ ΟΙΛ, αλλά και τα ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ των οποίων αντικείμενο είναι η παραγωγή καυσίμου έχουν εφαρμόσει το μεγαλύτερο μέρος από τις αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου του ΟΗΕ και λειτουργούν πραγματοποιώντας δράσεις που τους καθιστούν εταιρικά υπεύθυνους. Οι όμιλοι αυτοί είναι εναρμονισμένοι με τους εξής στόχους που αφορούν την βιώσιμη ανάπτυξη: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15 και 16. Επίσης, τα ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ έχουν εξαγγείλει ότι στα πλαίσια της Βιώσιμης Ανάπτυξης θα πραγματοποιήσουν στόχους που θα σχετίζονταν με την κοινωνία και πιο συγκεκριμένα με τη νέα γενιά, την προστασία του περιβάλλοντος, την ανέγερση βιώσιμων πόλεων, την προαγωγή του πολιτισμού και την ενασχόληση με τον αθλητισμό. Οι δράσεις αυτές βρίσκονται στους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης 9, 10 και 17. Τα Βραβεία που έλαβαν και οι δύο όμιλοι σχετίζονταν με το ενδιαφέρον που δείχνουν έμπρακτα για το περιβάλλον και την αποτροπή της κλιματικής αλλαγής, καθώς και για το γεγονός ότι δημιουργούν χώρους εργασίας που κατέχουν όλα τα πρότυπα ασφάλειας και υγείας, προωθούν την εκπαίδευση των εργαζομένων και τους παροτρύνουν να ενστερνιστούν την αλλαγή που επιτάσσει η νέα κανονικότητα των ESG.

Η ΔΕΗ που είναι όμιλος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, εφάρμοσε τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης 6, 7, 8, 12, 13 και 15. Δόθηκε ιδιαίτερη βάση στις τοπικές κοινωνίες, στην παραγωγή καθαρής και οικονομικής ενέργειας, την ασφάλεια στο χώρο εργασίας και την υγεία των εργαζομένων. Επίσης πραγματοποιήθηκαν δράσεις που αφορούν γεγονότα

έκτακτης ανάγκης, η σημασία των οποίων είναι ιδιαίτερης αξίας αφού ο όμιλος δραστηριοποιεί ένα μέρος του ανθρωπίνου κεφαλαίου του σε εξορύξεις λιγνίτη.

Συνεχίζοντας με τον ΟΤΕ ο οποίος δραστηριοποιείται στον κλάδο των τηλεπικοινωνιών, γίνεται εμφανές ότι μέσα από τις δραστηριότητές του ενσκήπτει στους επτά στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, πιο συγκεκριμένα στους 3, 4, 7, 8, 9, 12 και 13, προωθώντας τον εθελοντισμό των εργαζομένων του για δράσεις που αφορούν τόσο την κοινωνία όσο και το περιβάλλον. Πέτυχαν, δε, να βραβευθούν για δραστηριότητες που αποδεικνύουν την εφαρμογή των κριτηρίων βιωσιμότητας και της διαχείρισης της ενέργειας, καθώς και για τη δυνατότητα που δίνουν τόσο στις επιχειρήσεις όσο και στους απλούς πολίτες να εισέρχονται στο κόσμο της τεχνολογίας. Τέλος, οι εργαζόμενοι του ομίλου παροτρύνονται να συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις και να συνεισφέρουν στο κοινωνικό σύνολο.

Κλείνοντας τη σύγκριση ο όμιλος VIOHALCO είναι ένας από τους κύριους παραγωγούς μεταλλικών προϊόντων. Μέσα στη χρονιά 2022 θεωρήθηκε για τους επενδυτές ο πιο βιώσιμος όμιλος, έχοντας επενδύσει τα μεγαλύτερα ποσά σε σχέση με τους υπόλοιπους ομίλους στη βιώσιμη ανάπτυξη. Για να γίνει σαφές το προαναφερόμενο, αν ανατρέξει κανείς στις μη χρηματοοικονομικές του εκθέσεις παρατηρεί ότι έχει αναπτύξει σύνδεση με τους τομείς που αφορούν: το περιβάλλον, την υγεία και ασφάλεια στην εργασία, την ανάπτυξη των ανθρώπων και την υποστήριξη των τοπικών κοινοτήτων.

Συνολικά, όλοι οι όμιλοι ως ενεργά κύτταρα της ελληνικής κοινωνίας δραστηριοποιούνται ενεργοποιώντας την εστίαση στην ορθή συνεργασία με όλα τα συνδεδεμένα μέρη που τους απαρτίζουν. Αυτοί άλλωστε είναι και οι συντελεστές που επηρεάζουν αυξητικά την αειφορία των ομίλων και τους επιτρέπουν να πορεύονται στους άξονες της υπεύθυνης επιχειρηματικότητας. Οι όμιλοι κατέκτησαν βραβεία γιατί ενεργούν ουσιαστικά στα ζητήματα του περιβάλλοντος, κυριότερα στη μείωση του αποτυπώματος του άνθρακα και στη δημιουργία φιλικών προϊόντων αλλά και στην παροχή «πράσινων» υπηρεσιών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η έννοια «ESG» ορίζει τα ζητήματα του περιβάλλοντος, της κοινωνίας αλλά και της εταιρικής διακυβέρνησης. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται για τα ζητήματα αυτά ενδυναμώνουν την ικανότητα των ομίλων να δημιουργούν αξία σε βάθος χρόνου. Οι επιδόσεις ESG των ομίλων στους τομείς περιβάλλον, κοινωνία και διακυβέρνηση αποδεικνύει ότι η χάραξη στρατηγικών με αειφόρα χαρακτηριστικά διευρύνει τη λειτουργία των ομίλων.

Η Διεθνής κεφαλαιαγορά (χρηματιστήρια) καθορίζεται από μια σειρά δράσεων πάνω στα κριτήρια ESG και διαδραματίζουν πρωταρχικό ρόλο στη διαδικασία που κάνει ο όμιλος για να είναι συμμορφωμένος με τα διεθνή πρότυπα, ενώ παράλληλα η συμμόρφωση με τα πρότυπα είναι η «ζυγαριά» πάνω στην οποία μετράται το ενδιαφέρον που εκδηλώνουν οι θεσμικοί επενδυτές των ομίλων σε διεθνές πλαίσιο, καθώς αποσκοπούν να δίνουν χρηματικά διαθέσιμα ως προς αυτή την κατεύθυνση και το είδος επενδύσεων.

Η πανδημία λειτούργησε πολλαπλασιαστικά στις δραστηριότητες ESG, ενώ παράλληλα τα funds παραχωρούν χρηματικά διαθέσιμα σε ομίλους των οποίων η επιχειρηματικότητα έχει πράσινο και φιλικό προς το περιβάλλον χαρακτήρα, λειτουργούν με κοινωνικές ευαισθησίες και επενδύουν με γνώμονα τον έλεγχο και την διαφάνεια. Οι πρακτικές αυτές καθιστούν έναν όμιλο αξιόπιστο και του επιτρέπουν να έχει επενδύσεις ανθεκτικές για μεγάλα χρονικά διαστήματα. Όπως έχει δημοσιοποιηθεί και από τον πρόεδρο της Ένωσης Θεσμικών Επενδυτών, το ESG βρίσκεται πια εδώ, θεωρείται μια από τις μεγαλύτερες τάσεις στις διεθνείς αγορές ενώ παράλληλα ένα αξιοσημείωτο μέρος των ροών των αμοιβαίων κεφαλαίων καθώς και λοιπών επενδύσεων δίνονται στα ESG assets. Παράλληλα, η φετινή χρονιά προβλέπεται να είναι αυτή κατά την οποία οι μισές επενδύσεις αμοιβαίων κεφαλαίων θα έχουν κριτήρια ESG.

Ένα κοινό γνώρισμα που έχουν τα κριτήρια ESG είναι η υποκειμενικότητα των πληροφοριών που εμπεριέχουν, και σύμφωνα με τις πληροφορίες αυτές οι όμιλοι προβαίνουν στις αντίστοιχες επενδύσεις. Τα στοιχεία των ESG είναι ποιοτικού χαρακτήρα χωρίς χρηματοοικονομική βάση με αποτέλεσμα να μην αποτιμώνται σε όρους χρήματος. Οι όμιλοι τα τελευταία χρόνια εκδηλώνουν το ενδιαφέρον τους για να αποκτήσουν τα συγκεκριμένα άυλα περιουσιακά στοιχεία, διότι η μεταβλητή της

υπεραξίας είναι το γόνιμο έδαφος πάνω στο οποίο ένας όμιλος διατηρεί και αναπτύσσει περαιτέρω την αξία του. Βέβαια και για τους ομίλους αλλά και για τους επενδυτές η υποκειμενικότητα των κριτηρίων δεν επιτρέπει την επαλήθευση των κριτηρίων μέσα από τον μαθηματικό φορμαλισμό.

Η έλλειψη ουσιαστικής συμμόρφωσης και παρακολούθησης μέσω ελεγκτικών μηχανισμών που να προάγουν την διαφάνεια εγκυμονεί κινδύνους ότι οι επιδόσεις στα ESG αποσκοπούν σε άλλου είδους εταιρικά οφέλη που σχετίζονται με τις δημόσιες σχέσεις, ενώ υπάρχει και η περίπτωση να αποσυντονίζουν τα μέλη ενός ομίλου από την ανάληψη πρωτοβουλιών που έχουν ουσιαστικό αποτύπωμα. Τα πρότυπα και στη συνέχεια τα κριτήρια υπόκεινται σε μια διαρκή εξέλιξη της αποτελεσματικότητάς τους μέσα σε ένα δίκτυο δραστηριοτήτων που ενεργούν, με απώτερο στόχο τη διασφάλιση της διαρκούς ανερχόμενης τάσης εφαρμογής των κριτηρίων βιώσιμης ανάπτυξης ESG.

Μεγάλη χαροποίηση προκαλεί στην ακαδημαϊκή κοινότητα ότι ένας πολύ μεγάλος αριθμός ομίλων, εισηγμένες εταιρείες αλλά και οι επενδυτές προοδεύουν με ταχύτατους ρυθμούς, και οι όμιλοι ωριμάζουν. Βέβαια απαιτείται να παρέλθει χρόνος έτσι ώστε να γίνει αισθητή η αλλαγή που διαδραματίστηκε. Ο χρόνος δεν βρίσκεται πάντα στο πλευρό των ομίλων γιατί τα γεγονότα που αφορούν την κοινωνία και το περιβάλλον διακατέχονται από μια διαρκή αλλαγή ωθώντας τους ομίλους να ενεργήσουν αποφασιστικά και να δηλώσουν την θέση τους. Πλέον είναι σίγουρο ότι θα καταστεί υποχρεωτική η εφαρμογή των κριτηρίων ESG, με στόχο οι όμιλοι να υιοθετήσουν όλα τα πρότυπα, να κινητοποιηθούν και να ενστερνιστούν την οπτική που επιτάσσουν οι δράσεις ESG ως μέρος της ευρύτερης επιχειρησιακής κουλτούρας και όχι ως μια μεμονωμένη δράση που αποσκοπεί σε καλές αποδόσεις στις εκθέσεις.

Τα έξοδα τα οποία επιβαρύνουν τον οργανισμό δεν αποτελούν τροχοπέδη στην λειτουργία του ομίλου, αντιθέτως η καταβολή τους είναι πρόδρομος δημιουργίας αξίας προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η διεκπεραίωση των δράσεων πρέπει να γίνεται ολοκληρωμένα από όλα τα συμβαλλόμενα μέρη ενός ομίλου, για να καταστεί το σύνολο της επιχειρηματικής δραστηριότητας της χώρας πιο βιώσιμο, για να υπάρξει μια αειφόρα κοινωνία.

Στο εμπειρικό κομμάτι της διατριβής έγινε εμβάθυνση στον τρόπο εφαρμογής των κριτηρίων ESG στους μεγάλους ομίλους της Ελλάδας καθώς και στη δημοσιοποίηση των

πληροφοριών τους που πρέπει να είναι συμμορφωμένη με τα διεθνή πρότυπα. Τα διεθνή πρότυπα επιβάλλουν στους ομίλους να δημοσιοποιούν τις ολοκληρωμένες δράσεις που διεξήγαν μέσα στο έτος καθώς και το σύνολο των πληροφοριών που τις προσδιορίζουν, ποιοτικές και ποσοτικές. Πιο συγκεκριμένα, δημιουργήθηκε ένα δείγμα από πέντε μεγάλους ομίλους της Ελλάδας σύμφωνα με τα οικονομικά στοιχεία που δημοσιοποίησαν για το έτος 2022. Συγκεκριμένα, οι Όμιλοι ήταν οι εξής: MOTOR OIL, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ, ΔΕΗ, VIOCHALCO, και ΟΤΕ. Όπου για τους ομίλους αυτούς παρατέθηκαν αναλυτικά οι δράσεις στις οποίες επένδυσαν χρήματα. Οι δράσεις αυτές αφορούσαν την εταιρική κοινωνική ευθύνη και υλοποιήθηκαν σε τομείς που συνταυτίζονται με τους στόχους της αειφόρου ανάπτυξης. Μέσα από την υλοποίηση των δράσεων αυτών διαφάνηκε με ποιους Ευρωπαϊκούς στόχους βιώσιμης ανάπτυξης είναι συμμορφωμένος ο κάθε όμιλος. Επίσης, το ότι οι όμιλοι αναλαμβάνουν δράση ως κοινωνικοί φορείς είναι άξιο επαίνου γεγονός που γίνεται εφικτό μέσα από τις βραβεύσεις που κατακτούν. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε μια σύγκριση ανάμεσα στους ελληνικούς μεγάλους ομίλους για να δούμε τον τρόπο δράσης τους παρά τις διαφορές που έχουν στον κλάδο λειτουργίας τους. Αυτή η σύγκριση είχε σαν αποτέλεσμα να αντιπαραβληθούν τα στοιχεία που εκθέτουν οι όμιλοι και να εξαχθεί ποιοτική πληροφόρηση για αυτούς.

Οι απόρροιες της παρούσας έρευνας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι πληροφορίες δεν ακολουθούν μια συγκεκριμένη μορφολογία στην παρουσίασή τους, ενώ δεν υπόκεινται σε καμιά υποχρέωση καταγραφής του συνόλου των πληροφοριών και των στοιχείων. Στο γεγονός αυτό συμβάλλει και το νομοθετικό κενό που δεν επιτρέπει τη σύγκλιση ανάμεσα στα σχέδια για αειφορία των διαφόρων ευρωπαϊκών και διεθνών χωρών. Ο μεγαλύτερος αριθμός των περιπτώσεων που εξετάστηκαν εμπεριείχε μεγάλο μέρος των ποιοτικών πληροφοριών σε βαθμό που μπορεί να χαρακτηριστεί επαρκής, αντιθέτως οι ποσοτικές πληροφορίες καθώς και οι μετρήσεις των ποσοτικών χαρακτηριστικών αποδεικνύουν ότι υπάρχει μεγάλου βαθμού ανεπάρκεια ως προς τις επενδύσεις παρά το γεγονός ότι οι όμιλοι είναι συμμορφωμένοι με τα πρότυπα. Δηλαδή, τα κριτήρια εφαρμόζονται αλλά τα χρήματα που δαπανώνται για την εφαρμογή είναι λίγα. Επιπλέον, η αποτίμηση των χρημάτων αυτών που δίνεται για βιώσιμες επενδύσεις είναι ακόμη πιο λίγη αν το δει κανείς συγκριτικά με την κερδοφορία των ομίλων. Το γεγονός αυτό επαληθεύεται από την «επιδερμική αναφορά» που δίνουν στην δημοσιότητα οι όμιλοι για τον τρόπο με τον οποίο διαχέεται η βιώσιμη ανάπτυξη που προάγουν μέσα από την παραγωγή τους. Στο γεγονός ότι δεν έχει οριστεί μια συγκεκριμένη

διακρατική στρατηγική που να δημιουργεί υποχρεωτικές δεσμεύσεις για τους ομίλους οφείλεται και η παρουσίαση διαφορετικού βαθμού συμμόρφωσης και διαφοροποίησης ως προς τις επενδύσεις ανάλογα με τον όμιλο. Ακολουθώντας τις ετήσιες εκθέσεις, συμπεραίνουμε ότι η έλλειψη εφαρμογής μια συγκεκριμένης στρατηγικής μεταφράζεται και σε ασάφεια ως προς την παρουσίαση των στοιχείων. Επίσης, στην επενδυτική δραστηριότητα των ομίλων με βάση τα ESG κριτήρια επισημάνθηκε ότι όμιλοι που ασκούν την ίδια ή παρεμφερή δραστηριότητα παρουσιάζουν επενδύσεις στους ίδιους τομείς, οι οποίες έχουν την πλήρη συνταύτιση με τον κλάδο δραστηριότητας αλλά και με τις αρνητικές εξωτερικότητες που δημιουργούν σε ορισμένα πεδία. Η συγκεκριμένη συνθήκη μπορεί να γίνει εύκολα κατανοητή εάν γίνει εστίαση στον κλάδο των καυσίμων και των πετρελαιοειδών που αναλύθηκε και στο εμπειρικό κομμάτι. Οι συγκεκριμένοι όμιλοι δημιουργούσαν βιώσιμες επενδύσεις με εστίαση στο περιβάλλον, την εργασιακή ασφάλεια και την μείωση της επικινδυνότητας, ενώ ο όμιλος που ασχολείται με το μέταλλο επένδυσε στην εξέλιξη των ανθρώπων και την εκπαίδευση. Ο ενεργειακός όμιλος επένδυσε στην ύπαρξη και στη διατήρηση της ασφάλειας στους χώρους εργασίας και ειδικότερα σε εργοταξιακούς χώρους (ορυχεία) και στην ασφάλεια των εξορύξεων. Η διαπίστωση αυτή δρα ως επιβεβαίωση στα λεγόμενα της παρούσας έρευνας ότι η βιώσιμη ανάπτυξη είναι πηγή αξίας και η βέλτιστη δημιουργός μιας καταξιωμένης εταιρικής φήμης.

Κλείνοντας σημαντικότερη είναι και η αναφορά σε μια ακόμη αξιοσημείωτη διαπίστωση, που είναι κοινή για όλους τους ομίλους, και εξάγεται κατά βάση μέσα από την σύγκριση της πορείας που έχουν οι εταιρείες στον ορίζοντα δέκα ετών, και υπαγορεύει ότι παρά το γεγονός ότι αναφέρονται πολλά πράγματα για το περιβάλλον εδώ και πολλά χρόνια οι όμιλοι παρουσιάζουν *βιώσιμη ανάπτυξη* τα τελευταία χρόνια. Η παρούσα διατριβή, στο σύνολό της συλλέγει και απεικονίζει τις μετρήσεις που αφορούν την ποιοτική πλευρά της βιώσιμης ανάπτυξης και την επίτευξη στόχων συμμορφωμένων με τα κριτήρια ESG. Τέλος, έγινε και μια μελέτη των δραστηριοτήτων που διεξάγουν οι όμιλοι με εφαρμογή στη βιωσιμότητα.

Η έρευνα είναι μια συνεχής διαδικασία η οποία εξελίσσει τους ερευνητές αλλά και την ακαδημαϊκή κοινότητα. Μέσα από την εκπόνηση της μεταπτυχιακής αυτής διατριβής επισημάνθηκαν ορισμένοι τομείς που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για περαιτέρω έρευνα. *Η μεγαλύτερη πρόκληση που θα μπορούσε να εξεταστεί στο μέλλον είναι η δημιουργία ενός οικονομετρικού μοντέλου που θα ποσοτικοποιεί όλα τα κριτήρια και θα εξάγει την συσχέτιση που αυτά παρουσιάζουν.* Επιπροσθέτως, η ερευνητική κοινότητα θα πρέπει να εστιάσει στη

δημιουργία ενός σύνθετου οικονομετρικού δείκτη ο οποίος θα λειτουργεί σταθμίζοντας όλες τις παραμέτρους και θα εξάγει αποτελέσματα με έναν συγκεκριμένο τρόπο τα οποία θα είναι καίριας σημασίας από ποσοτική και από ποιοτική πλευρά για τους ομίλους αλλά και για τις μη εισηγμένες εταιρείες.

Κλείνοντας, στον τομέα της βιβλιογραφικής έρευνας, η ερευνητική κοινότητα θα πρέπει να ενσκήψει στην επίλυση της εξής αναζήτησης: Κατά πόσο οι όμιλοι και οι εταιρείες προχωρούν στην εφαρμογή κριτηρίων βιώσιμης ανάπτυξης με δική τους πρωτοβουλία, αλλά και σε τι βαθμό υποχρεώνονται από τα κράτη να πληρούν αυτού του είδους τις προδιαγραφές. Θα πρέπει, επιπλέον, να διερευνηθεί ο ρόλος των χρηματοδοτικών εργαλείων μέσω κρατικών κονδυλίων, καθώς πολλές εταιρείες και όμιλοι λαμβάνουν τέτοιου είδους κρατικές στηρίξεις. Επίσης αφού εξακριβωθούν οι εν λόγω σχέσεις θα πρέπει να διαλευκανθεί η παρακάτω υπόθεση σε περίπτωση που ένα τέτοιο γεγονός είναι συχνό φαινόμενο: *Η άσκηση μιας τόσο έντονης επίδρασης έχει πιθανότητες να διαμορφώνει επιχειρήσεις και ομίλους οι οποίοι λειτουργούν με υποκριτικό τρόπο και κάνουν επίδειξη πλαστής βιωσιμότητας στο παγκόσμιο στερέωμα των επενδύσεων;*

Η παρούσα έρευνα αποστέλλει το εξής μήνυμα προς κάθε ενδιαφερόμενο της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι όμιλοι είναι θεμέλιο του κοινωνικό-οικονομικού οικοδομήματος και μέσα από την αποτελεσματική χάραξη στρατηγικών βιώσιμης ανάπτυξης, είναι εφικτό να καταστεί πραγματικότητα η απόδοση κοινωνικού οφέλους με την ταυτόχρονη εκταμίευση επιχειρηματικών κερδών. Η εφαρμογή νέων τρόπων διακυβέρνησης μέσω ορθών πρακτικών και ο αμερόληπτος έλεγχος του βαθμού συμμόρφωσης είναι οι προϋποθέσεις που δημιουργούν επιχειρηματική ανάπτυξη συμμορφωμένη με όλα όσα προστάζει το Περιβάλλον, η Κοινωνία και η εταιρική Ηθική. Για να επιτευχθεί το να δρούμε ορθά το οποίο είναι προτιμότερο από το να μιλούμε σωστά, αυτός είναι άλλωστε και ο μέγιστος στόχος του:

“Well done is better than well said” – Benjamin Franklin

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Aich, S., Thakur, A., Nanda, D., Tripathy, S., & Kim, H.-C. (2021). Factors affecting ESG towards impact on investment: A structural approach. *Sustainability*, 13(19), 10868.

Alexopoulos, I., Kounetas, K., & Tzelepis, D. (2018). Environmental and financial performance. Is there a win-win or a win-loss situation? Evidence from the Greek manufacturing. *Journal of Cleaner Production*, 197(Part 1), 1275-1283.

Anderson, E. (2023). *Corporate Social Responsibility: the institutionalization of ESG*. PhD thesis, University of Glasgow. Available from: <https://theses.gla.ac.uk/83538/>

Anzola-Román, P., Garcia-Marco, T., & Zouaghi, F. (2023). The influence of CSR orientation on innovative performance: Is the effect conditioned to the implementation of organizational practices?. *Journal of Business Ethics*, available from: https://www.researchgate.net/publication/369882203_The_Influence_of_CSR_Orientation_on_Innovative_Performance_Is_the_Effect_Conditioned_to_the_Implementation_of_Organizational_Practices

Arvidsson, S., & Dumay, J. (2021). Corporate ESG reporting quantity, quality and performance: Where to now for environmental policy and practice? *Business Strategy and the Environment*, 31(3), 1091-1110.

ATHEX Group (2019). *Ετήσιο Δελτίο: Οδηγός Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG*. Ανακτήθηκε από:

https://www.athexgroup.gr/documents/10180/5911302/ATHEX_Annual_Report_2019_GR_v1.pdf/9848758c-ff5c-40df-80f6-1545af91813e

ATHEX Group (2022). *Οδηγός Δημοσιοποίησης Πληροφοριών ESG*. Ανακτήθηκε από: <https://www.athexgroup.gr/documents/10180/6599246/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%AF%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82%20%CE%A0%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%8E%CE%BD%20ESG+2022-2202.pdf/da99777e-ee9e-4412-9b19-46ec0021b631>

Bauwens, T., Hekkert, M., & Kirchherr, J. (2020). Circular futures: What Will They Look Like? *Ecological Economics*, 175, 106703.

Beretta, V., Demartini, M.C., & Sotti, F. (2023). Board composition and textual attributes of non-financial disclosure in the banking sector: Evidence from the Italian setting after directive 2014/95/EU. *Journal of Cleaner Production*, 385, 135561.

Bocean, C.G., Popescu, L. & Budică-Iacob, A.-F. (2022). Sustainability Development Assessment and Indicators (pp. 91-108). In S. Grima, E. Özen, & I. Romănova (Eds), *Managing Risk and Decision Making in Times of Economic Distress, Part B* (Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis, Vol. 108B), Emerald Publishing Limited: Bingley.

Boulhaga, M., Bouri, A., Elamer, A.A., & Ibrahim, B.A. (2023). Environmental, social and governance ratings and firm performance: The moderating role of internal control quality. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 30(1), 134-145.

Broccardo, L., Culasso, F., Dhir, A., & Truant, E. (2022). Corporate Social Responsibility: Does it really matter in the luxury context?. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 30(1), 105-118.

Canan, P., Andersen, S., Reichman, N., & Gareau, B. (2015). Introduction to the special issue on ozone layer protection and climate change: the extraordinary experience of building the Montreal Protocol, lessons learned, and hopes for future climate change efforts. *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 5(2), 111-121.

Cardillo, G., Bendinelli, E., & Torluccio, G. (2022). COVID-19, ESG investing, and the resilience of more sustainable stocks: Evidence from European firms. *Business strategy and the environment*, 10.1002/bse.3163. Advance online publication.

Clément, A., Robinot, É. & Trespeuch, L. (2023). The use of ESG scores in academic literature: a systematic literature review. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print.

Delgado-Ceballos, J., Ortiz-De-Mandojana, N., Antolín-López, R., & Montiel, I. (2023). Connecting the sustainable development goals to firm-level sustainability and ESG factors: The need for double materiality. *BRQ Business Research Quarterly*, 26(1), 2-10.

Δημοσθένους, Γ. (2022). 2nd Athens ESG Forum: Η Ευρώπη πρωταγωνιστής του ESG transition [Online]. Ανακτήθηκε από: <https://financepro.gr/2022/05/10/2nd-athens-esg-forum-i-evropi-protagonistis-tou-esg-transition/>

Dicuonzo, G., Donofrio, F., & Rinaldo, S. (2022). The Jungle of sustainability frameworks and standards: Evidence from European listed companies (pp.53-72). Springer Proceedings in Business and Economics, in: P. Sklias, P. Polychronidou, A. Karasavvoglou, V. Pistikou & N. Apostolopoulos (eds), *Business Development and Economic Governance in Southeastern Europe*, Springer.

Dossou, P.-E., Laouénan, G., & Didier, J.-Y. (2022). Development of a Sustainable Industry 4.0 approach for increasing the performance of SMEs. *Processes*, 10(6), 1092.

Eccles, R.G., Lee, L.-E., & Strohle, J.C. (2020). The social origins of ESG: An analysis of innovest and KLD. *Organization & Environment*, 33(4), 575-596.

Eccles, R.G., & Strohle, J.C. (2018). Exploring social origins in the construction of ESG measures. *SSRN Electronic Journal*, available from: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3212685

Edacherian, S., & Bapuji, H. (2023). Corporate Governance and Inequality. In Talaulicar T. (ed.), *Research Handbook on Corporate Governance and Ethics*. Edward Elgar.

Fan, J.H., Omura, A., & Roca, E. (2022). An industry-guided review of responsible investing: Bridging the divide between academia and industry. *Journal of Cleaner Production*, Forthcoming, 1-57.

Giannarakis, G. (2014). Corporate governance and financial characteristic effects on the extent of corporate social responsibility disclosure. *Social Responsibility Journal*, 10(4), 569-590.

- Giannopoulos, G., Kihle Fagernes, R.V., Elmarzouky, M., & Afzal Hossain, K.A.B.M. (2022). The ESG disclosure and the financial performance of Norwegian listed firms. *Journal of Risk and Financial Management*, 15(6), 237.
- Grevsmühl, S.V., & Briday, R. (2023). Satellite images as tools of visual diplomacy: NASA's ozone hole visualizations and the Montreal Protocol negotiations. *British journal for the history of science*, 56(2), 247-267.
- Halkos, G., & Matsiori, S. (2022). Understanding the public's perceptions of the importance, management, and conservation of biodiversity. *Economic Analysis and Policy*, 75, 262-270.
- Halkos, G., & Zisiadou, A. (2023). Energy crisis risk mitigation through Nuclear Power and RES as alternative solutions towards Self-Sufficiency. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(1), 45.
- Harymawan, I., Nasih, M., Agustia, D., Gautama Putra, F.K., & Djajadikerta, H.D. (2022). Investment efficiency and environmental, social, and governance reporting: Perspective from corporate integration management. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 29(5), 1186-1202.
- Houdet, J., Trommetter, M., & Weber, J. (2012). Understanding changes in business strategies regarding biodiversity and ecosystem services. *Ecological Economics*, 73, 37-46.
- Iacobuță, G. I., Brandi, C., Dzebo, A., & Duron, S. D. E. (2022). Aligning climate and sustainable development finance through an SDG lens. The role of development assistance in implementing the Paris Agreement. *Global Environmental Change*, 74, 102509.
- Janicka, M., & Sajnog, A. (2022). The ESG reporting of EU public companies – Does the Company's capitalisation matter?. *Sustainability*, 14(7), 4279.
- Kavadis, N., & Thomsen, S. (2022). Sustainable corporate governance: A review of research on long-term corporate ownership and sustainability. *Corporate Governance: An International Review*, 31(1), 198-226.
- Li, S., Liu, Y., & Xu, Y. (2023). Does ESG performance improve the quantity and quality of innovation? The mediating role of internal control effectiveness and analyst coverage. *Sustainability*, 15(1), 104.
- Lohmeyer, N., & Jackson, G. (2023). Vocabularies of motive for Corporate Social Responsibility: The emergence of the business case in Germany, 1970–2014. *Business Ethics Quarterly*, 33(2), 1-40.
- Luke, T.W. (2022). Investment and rapid climate change as Biopolitics: Foucault and Governance of the self and others through ESG. *Sustainability*, 14, 14974.
- Lv, W., Mirza, N., Umar, M., & Chen, W. (2023). The Nexus of climate crisis and asset liability management in frontier economies. *Technological Forecasting and Social Change*, 192, 122586.
- Lys, Th., Naughton, J.P., & Wang, Cl. (2015). Signaling through corporate accountability reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 60, 56-72.

- Martini, A. (2021). Socially responsible investing: from the ethical origins to the sustainable development framework of the European Union. *Environ Dev Sustain.*, 23(11), 16874–16890.
- Mattera, M., & Soto, F. (2022). Dodging the bullet: overcoming the financial impact of Ukraine armed conflict with sustainable business strategies and environmental approaches. *Journal of Risk Finance*, 24(1), 122-142.
- Mishra, R.K., & Dubey, S.C. (2015). Fresh water availability and it's global challenge. *International Journal of Engineering Science Invention Research & Development*, 2(4), 351-407.
- Morales-Parragué, M., Araya-Castillo, L., Molina-Luque, F., & Moraga-Flores, H. (2022). Scientometric analysis of research on Corporate Social Responsibility. *Sustainability*, 14(4), 2291.
- Nejla, O.D.E. (2022). Bibliometric analysis and systematic review of environmental, social, and governance disclosure papers: current topics and recommendations for future research. *Environmental Research Communications*, 4(9), 1-15.
- Newell, P. (2008). The political economy of Global Environmental Governance. *Review of International Studies*, 34(3), 507-529.
- Ξανθάκου, Α.Μ. (2020). *ESG (Environmental, Social, Governance) αποδοτικότητα: Επίδραση στην εταιρική χρηματοοικονομική απόδοση*. Διπλωματική εργασία, Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής, Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
- Ofori-Parku, S.S., & Koomson, P. (2023). Corporate sustainability as a hegemonic discourse of globalization: The discourse-historical approach as a critical issues and stakeholder analysis tool. *Public Relations Review*, 49(1), 102275.
- Οικονομικός Ταχυδρόμος (2022). *Ε.Ε.: Υποχρεωτική για τις εταιρείες η έκδοση εκθέσεων για την πολιτική και τις επιδόσεις σε θέματα ESG* [Online]. Ανακτήθηκε από: <https://www.ot.gr/2022/07/01/green/e-e-ypoxreotiki-gia-tis-etaireies-i-ekdosi-ektheseon-gia-tin-politiki-kai-tis-epidoseis-se-themata-viosimotitas/>
- Pimenowa, O., Pimenov, S., Fyliuk, H., Sitnicki, M.W., Kolosha, V., & Kurinskyi, D. (2023). Sustainable business model of modern enterprises in conditions of uncertainty and turbulence. *Sustainability*, 15(3), 2654.
- Raimo, N., Caragnano, A., Zito, M., Vitolla, F., & Mariani, M. (2021). Extending the benefits of ESG disclosure: The effect on the cost of debt financing. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 28(4), 1412-1421.
- Randma-Liiv, T. (2023). Adoption is not enough: Institutionalization of e-participation initiatives. *Public Policy and Administration*, 38(3), 329-351.
- Roinioti, A., & Koroneos, C. (2017). The decomposition of CO2 emissions from energy use in Greece before and during the economic crisis and their decoupling from economic growth. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 76, 448-459.

Schoenmaekers, S. (2023). The influence of sustainable reporting obligations on public purchasing. *ERA-Forum: scripta iuris europaei*, 23(3), 377-395.

Schöggel, J.-P., Rusch, M., Stumpf, L., & Baumgartner, R.J. (2023). Implementation of digital technologies for a circular economy and sustainability management in the manufacturing sector. *Sustainable Production and Consumption*, 35, 401-420.

Semenova, N., & Hassel, L.G. (2013). The added value of ESG/SRI on company and portfolio levels – What can we learn from research?. In A. Midttun (ed.), *CSR and beyond - A Nordic perspective*, Cappelen Damm.

Σούλη, Β. (2023). *Ειδικά ζητήματα Εταιρικής Διακυβέρνησης – Εταιρικής κοινωνικής Ευθύνης*. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιά.

Stamelos, C. (2022). Corporate sustainability and ESG factors in Greece and Cyprus: compliance, laws and business practices, towards a holistic approach. *Intereulaweast*, IX(2), 289-313.

Tutak, M., Brodny, J., & Bindzár, P. (2021). Assessing the level of energy and climate sustainability in the European Union countries in the context of the European Green Deal Strategy and Agenda 2030. *Energies*, 14(6), 1767.

Umar, Z., Kenourgios, D., & Papathanasiou, S. (2020). The static and dynamic connectedness of environmental, social, and governance investments: International evidence. *Economic modelling*, 93, 112–124.

van Assche, K., Beunen, R., Gruezmacher, M., & Duineveld, M. (2020). Rethinking strategy in environmental governance. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 1-15.

Whetman, L.L. (2017). The impact of sustainability reporting on firm profitability. *Undergraduate Economic Review*, 14(1), Article 4.

Yuqing, He, Xintian, L., & Wang, X. (2021). How can environment get better? A research review of pollution governance. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 33(2), 406-418.

Zhang, K., Md Kassim, A.A., & Guo, Y. (2023). Research on Corporate Sustainability from an ESG Perspective. *Frontiers in Business, Economics and Management*, 8(2), 192-196.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<https://climate.nasa.gov>

<https://climateknowledgeportal.worldbank.org/overview>

https://climate.ec.europa.eu/eu-action/climate-strategies-targets/progress-made-cutting-emissions/kyoto-1st-commitment-period-2008-12_en

<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>

<https://helecos.gr/el/about-us>

<https://helecos.gr/el/information/environmental-legislation>

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/741371468159903499/pdf/350530GEF1and1CBD.pdf>

<https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210026208/read>

http://energyefficiency.clima.md/files/1_Cadrul_International/2_Documente/8_IPCC/Eng/I_PCC_Who_is_who.pdf

<https://www.nasa.gov/esnt/2022/ozone-hole-continues-shrinking-in-2022-nasa-and-noaa-scientists-say>

<https://www.insider.gr/sustainability/208390/oi-7-taseis-sto-esg-2022-ti-kanoy-n-oi-etairies-stin-ellada>

https://www.athens-esg-forum.gr/wp-content/uploads/2022/05/Athens-ESG-Forum-2022_FinancePro1.pdf

<https://www.capital.gr/epixeiriseis/3679781/oi-neoi-kanones-tis-e-e-gia-to-esg/>

<https://www.cnn.gr/oikonomia/anaptyxi/story/318658/oi-prokliseis-toy-esg-kai-o-rol-os-toy-ellada-2-0>

https://www.capital.gr/finance/chart/history/athex_esg/?interval=6m
πρόσβασης για συλλογή στοιχείων: 19/11/2022]

[Ημερομηνία

https://www.ey.com/en_sy/sustainability/realize-potential-esg-plus

<https://www.oecd.org/finance/ESG-Investing-Practices-Progress-Challenges.pdf>

<https://www.pwc.com/gx/en/issues/reinventing-the-future/take-on-tomorrow/download/sbpwc-2021-10-28-Economic-realities-ESG.pdf>

<https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=7020096>

<https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=6970580>

<https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=7014833>

<https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=7014833>

<https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=7000553>

<https://www.athexgroup.gr/delegate/HelexIxbriViewerServlet?file-entry-id=6968606>

www.viohalco.com/el

www.halkor.com